

RESEPTI_o

Kirkkohallituksen ulkoasiain osaston teologisten asiain tiedotuslehti 3/1996.
Toimitettu yhteistyössä Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan ekumeniikan arkiston kanssa



- * KATSAUKSIA KIRKKOJEN
VÄLISIIN SUHTEISIIN
- * MATKARAPORTTEJA
- * EKUMENIIKAN ARKISTO
TIEDOTTA
- * AJANKOHTAISIA JULKAISU-
JA JA ESITELMIÄ
- * MINNE MENNÄ
- * EKUMEENISIA KOULUTUS-
MAHDOLLISUUKSIA

1. KESKUSTELUT VANHURSKAUTTAMISOPISTA JATKUVAT

Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista	3
Antti Saarelma: Würzburgin neuvottelut vanhurskauttamisopista	12
Piispa Eero Huovinen: Kuinka eteenpäin Würzburgista?	23
Simo Peura: Würzburgin dilemma – tyytyväisyyttä ja avoimeksi jääneitä kysymyksiä	34
LML:n neuvosto keskusteli Würzburgin tekstin ongelmakohdista	43
Vanhurskauttamisopin käsittelylle lisääntymistä (KT:n tiedote)	44

2. KOKOUS- JA MATKARAPORTTEJA

Berliinin suomalaispapin virka ja Euroopan protestanttisten kirkkojen suhteet esillä Saksan ja Suomen kirkkojen neuvotteluissa	46
Timo Vasko: Taloudellinen oikeudenmukaisuus nykyaikaisen poliittisen ja kokonaisvaltaisen mission haasteena	49
Simo Peura: Luther-tutkijat uudella mantereella	52
Veli-Matti Kärkkäinen: "Towards Common Witness" -konsultaatio proselytismistä Bosseyn Ekumeenisessa instituutissa 23.-28.7.1996	58

3. AJANKOHTAISIA JULKAISUJA JA ESITELMIÄ

Gabriella Fazekas: Unkarin luterilaisesta uskonnonopetuksesta	65
---	----

4. MINNE MENNÄ

Aleksanteri Syväriläisen tutkijasyposium 25.-26.11.1996	66
---	----

5. EKUMEENISIA KOULUTUSMAHDOLLISUUKSIA

Kiinnostaako Faith and Order?	67
Haettavana olevat stipendit	68
?????????????????Reseptio+tilauslomake	

RESEPTIO/Kirkon ulkoasiain osasto, teologiset asiat
osoite: PL 185, 00161 Helsinki, p. 09-1802 287, fax 09-1802 230
yhteystieto: Helsingin yliopisto, p. 09-1912 3025, fax 1912 3033
toimitus: Dos. Juhani Forsberg, TT Matti Kotiranta (toimitussihteeri), TT Antti Rautio, TK Antti Saarelma; taitto: Minna Sipilä

Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista

Luterilainen Maailmanliitto
Roomalaiskatolisen kirkon Kristillisen ykseyden edistämisen neuvosto
Geneve 1996

Würzburgissa 7.6.1996 hyväksytty teksti
Suomentanut Arvi Seppänen

Johdanto

1. Vanhurskauttamisopilla oli 1500-luvun luterilaiselle uskonpuhdistukselle keskeinen merkitys. Se oli sille "ensimmäinen ja tärkein artikla"¹⁾, joka oli samalla "kaikkien muiden kristillisten oppien ohje ja tuomari".²⁾ Ennen kaikkea vanhurskauttamisoppia korostettiin ja puolustettiin reformaation leimaamassa muodossa ja erityisasemassa sen ajan roomalaiskatolista kirkkoa ja teologiaa vastaan, joka puolestaan korosti ja puolusti toisenlaista vanhurskauttamisoppia. Reformaation kannalta siinä oli kaikkien kiistojen ydin-

kohtana. Se johti luterilaisissa tunnustuskirjoissa ja myös roomalaiskatolisen kirkon Trenton kirkolliskokouksessa oppituomioihin, jotka ovat edelleen voimassa ja jotka ovat vaikuttaneet kirkkoja erottavasti.

2. Vanhurskauttamisoppi on säilyttänyt luterilaisessa perinteessä erityisasemansa. Sen vuoksi se on alusta asti saanut tärkeän sijan virallisissa luterilais-roomalaiskatolisissa dialogeissa.

3. Erityisesti on huomattava seuraavat raportit: kansainvälisen luterilais-roomalais-

1) Schmalkaldenin opinkohdat II, I, Evankelis-luterilaisen kirkon tunnustuskirjat (Jyväskylä 1990), 259.
2) "Rector et iudex super omnia genera doctrinarum", Luther, Esipuhe Palladiuksen opilliseen disputaatioon, WA 39, I, 205.

katolisen komission "The Gospel and the Church" (1972)³⁾ ja "Church and Justification" (1994)⁴⁾, USA:n katolilais-luterilaisen komission "Justification by Faith" (1983)⁵⁾ sekä Saksan evankelisten ja katolisten teologien ekumeenisen työryhmän raportti "Lehrverurteilung – kirchentrennend?" (1986)⁶⁾. Muutamat näistä raporteista on otettu myös kirkkojen viralliseen käsittelyyn. Tärkeä esimerkki tällaisesta on Saksan yhdistyneen evankelis-luterilaisen kirkon yhdessä muiden Saksan evankelisten kirkkojen kanssa korkeimmalla tasolla vuonna 1994 antama sitova kannanotto tutkimukseen oppituomioista.⁷⁾

4. Kaikki mainitut dialogiraportit ja myös niihin annetut kannanotot ovat osoittaneet vanhurskauttamisoppia käsitellessään suurta yksimielisyyttä lähestymistavassaan ja johtopäätöksissään. Sen vuoksi on tullut aika katsoa ja koota yhteen vanhurskauttamisoppia koskeneiden keskustelujen tulokset niin, että kirkkomme saavat tästä dialogista kokonaiskuvan tarpeeksi

täsmällisesti ja lyhyesti ja pystyvät sen perusteella tekemään sitovat kannanottonsa.

5. Se on tämän Yhteisen julistuksen tavoite. Se tahtoo osoittaa, että dialoginsa perusteella tämän julistuksen allekirjoittavat luterilaiset kirkot ja roomalaiskatolinen kirkko⁸⁾ pystyvät nyt ilmaisemaan yhteisen käsityksen, että meidän vanhurskautetaan Jumalan armosta uskon kautta Kristukseen. Siihen ei sisälly kaikki, mitä kussakin kirkossa opetetaan vanhurskauttamisesta, mutta se sisältää yksimielisyyden vanhurskauttamisopin perustotuukista ja osoittaa, että jäljelläolevat erilaiset ilmaisut eivät enää anna aiheutta oppituomioihin.

6. Meidän julistuksemme ei ole uusi ja itsenäinen esitys tähänastisten dialogiraporttien ja asiakirjojen rinnalla, vielä vähemmän se pyrkii korvaamaan niitä. Se viittaa toistuvasti niin kuin lähteitä sisältävä liite osoittaa mainittuihin teksteihin ja niiden perusteluihin.

7. Samoin kuin dialogit itse tämä Yhteinen julistus lähtee vakuuttuneisuudesta, että tähänastisten kiistakysymysten ja oppituomioiden ratkaiseminen ei merkitse sitä, että kirkkojen jakaantumiset ja oppituomiot otettaisiin kevyesti tai kunkin oma kirkollinen menneisyys kielletäisiin. Päinvastoin tämä Julistus perustuu vakaukseen, että kirkkomme, kukin omassa historiassaan, kasvavat näkemään asiat uudella tavalla ja tapahtuu kehitystä, jossa niillä ei ole ainoastaan mahdollisuus vaan velvollisuuskin tutkia menneisyyden erottavia kysymyksiä ja tuomioita ja katsoa niitä uudessa valossa.

1. Raamatullinen sanoma vanhurskauttamisesta

8. Näihin uusiin näkemyksiin on johtanut yhteinen tapamme kuunnella Jumalan sanaa pyhässä Raamatussa. Me kuulemme yhdessä evankeliumin, että "Jumala on rakastanut maailmaa niin paljon, että antoi ainoan Poikansa, jottei yksikään, joka häneen uskoo, joutuisi kadotukseen, vaan saisi iankaikkisen elämän" (Joh 3:16). Tämä ilosanoma ilmaistaan Raamatussa eri tavoilla. Vanhasta testamentista kuulemme Jumalan sanan ihmisen syntyisyydestä (Ps 51:1–5; Dan 9:5s; Saarn 8:9s, Esra 9:6s), ja ihmisen tottelemattomuudesta (1 Moos 3:1–19; Neh 9:16s, 26), samoin kuin Jumalan vanhurskaudesta (Jes 46:13; 51:5–8; 56:1; [vert. 53:11]; Jer. 9:24) ja tuomiosta (Saarn 12:14; Ps 9:5s; 76:7–9).

9. Uudessa testamentissa käsitellään "vanhurskautta" ja "vanhurskauttamista" eri tavalla Matteuksen (5:10; 6:33; 21:32) ja Johanneksen evankeliumissa (16:8–11),

Heprelaiskirjeessä (5:13; 10:37s) ja Jaakobin kirjeessä (2:14–26).⁹⁾ Paavalin kirjeissä tätä hyvää sanomaa pelastuksesta kuvataan monin tavoin, mm: "vapautteen vapauttamisena" (Gal 5:1–13; vert. Room 6:7), "sovitukseksi Jumalan kanssa" (2 Kor 5:18–21; vert. Room 5:11), "rauhana Jumalan kanssa" (Room 5:1), "uutena luomuksena" (2 Kor 5:17), "elämänä Jumalalle Kristuksessa Jeesuksessa" (Room 6:11,23) tai "pyhityksenä Kristuksessa Jeesuksessa" (vert. 1 Kor 1:2; 1:30; 2 Kor 1:1). Tärkein näistä ilmaisuista on syntyisen "vanhurskauttaminen" Jumalan armosta uskon kautta (Room 3:23–25), jota korostettiin erityisesti reformaation aikana.

10. Paavali kuvaa evankeliumia Jumalan voimaksi, joka pelastaa; sanomaksi, joka julistaa "Jumalan vanhurskautta" (Room 1:16s) ja "vanhurskauttamista" (Room 3:21–31). Hän julistaa Kristusta "meidän vanhurskauttamme" (1 Kor 1:30), sovittaen ylösnouseeseen Herraan sen, mitä Jeremia oli julistanut itsestään Jumalasta (23:6). Hänen lunastustyönsä kaikki ulottuvuudet perustuvat Kristuksen kuolemaan ja ylösnousemukseen, sillä hän on meidän Herramme, jonka "Jumala antoi kuolla meidän rikkomustemme tähden ja herätti hänet kuolleista meidän vanhurskauttamisemme tähden" (Room 4:25). Kaikki ihmiset tarvitsevat Jumalan vanhurskautta, "sillä kaikki ovat tehneet syntiä ja ovat vailla Jumalan kirkkautta" (Room. 3:23; vert. Room 1:18–3:20; 11:32, Gal 3:22). Galatalaiskirjeessä (3:6) ja Roomalaiskirjeessä (4:3–9) Paavali korostaa Abrahamin uskoa (1 Moos 15:6) ja nojautuu evankeliuminsa tueksi Vanhan testamentin todistukseen, että vanhurskaus luetaan kaikille, jotka Abrahamin ta-

- 3) (= "Evankeliumi ja kirkko") Report of the Joint Lutheran-Roman Catholic Study Commission; julk. Growth in Agreement, 168–169; saksaksi Bericht der Evangelisch-lutherisch/Römisch-katholischen Studienkommission "Das Evangelium und die Kirche" 1972 (ns. Maltan raportti).
- 4) (= "Kirkko ja vanhurskauttaminen") LWF, Geneva 1994; saksaksi "Kirche und Rechtfertigung", Paderborn-Frankfurt 1994.
- 5) (= "Vanhurskauttaminen uskosta"), Minneapolis, 1985; saksaksi "Rechtfertigung durch den Glauben" julkaisussa Rechtfertigung im ökumenischen Dialog, Dokumente und Einführungen, Frankfurt 1987, 107–200.
- 6) (= "Erottavatko oppituomiot kirkkoja?"), Freiburg-Göttingen 1986, englanniksi "The Condemnations of the Reformation Era – Do They Still Divide?" Minneapolis 1990.
- 7) "Gemeinsame Stellungnahme der Arnoldsheimer Konferenz der Vereinigten Kirche und des Deutschen Nationalkomitees des Lutherischen Weltbundes zum Dokument 'Lehrverurteilungen – kirchentrennend'" julkaisussa Ökumenische Rundschau 44 (1995): 99–102; yhdessä kannanaoton pohjana olevan asiakirjan kanssa; vert. Lehrverurteilungen im Gespräch, Die ersten offiziellen Stellungnahmen aus den evangelischen Kirchen in Deutschland (Göttingen 1993).
- 8) Tässä julistuksessa sanaa "kirkko" käytetään kuvaamaan mukanaolevien kirkkojen itseyemmärrystä pyrkimättä ratkaisemaan kaikkia termiin liittyviä ekklesiologisia kysymyksiä.

- 9) Vrt. Maltan raportti, §§ 26–30; Justification by Faith, 122–147; Rechtfertigung durch den Glauben Nr. 122–147.

voin luottavat Jumalan lupaukseen. "Sillä uskosta vanhurskas saa elää" (Hab 2:4; vert Gal 3:11; Room 1:17). Paavalin kirjeissä Jumalan vanhurskaus on sekä voima että lahja (Room 1:17; 2 Kor 5:21). Vanhurskaus tulee meidän osaksemme Jeesuksen Kristuksen kautta, jonka "Jumala on asettanut sovitusuhriksi, hänen verensä tuo sovituksen uskossa vastaanotettavaksi" (Room 3:25, vert. 3:21–28). "Armasta on Jumala teidät pelastanut antamalla teille uskon. Pelastus ei ole lähöisin teistä, vaan se on Jumalan lahja" (Ef 2:8s).

11. Vanhurskauttaminen merkitsee syntien anteeksiantamista (Room. 3:23–25; Apt 13:39; Luuk 18:14), vapautusta synnin ja kuoleman ylivallasta (Room 5:12–21) ja lain kirouksesta (Gal 3:10–14). Se merkitsee ottamista Jumalan yhteyteen jo nyt, vaikkakin täydellisesti vasta Jumalan tulevassa valtakunnassa (Room 5:1s). Se merkitsee yhdistymistä Kristukseen ja hänen kuolemaansa ja ylösnousemukseensa. Se merkitsee Pyhän Hengen saamista kasteessa ja liittämistä yhteen ruumiiseen (Room 8:1s, 9s; 1 Kor 12:12s). Kaikki tämä tulee yksin Jumalalta Kristuksen tähden, armosta, uskon kautta Jumalan Pojan evankeliumiin (Room 1:1–3).

12. Vanhurskautetut elävät uskosta, joka vaikuttaa rakkautena (Gal 5:6), joka on Hengen hedelmä (Gal 5:22s). Mutta koska voimat ja halut sisältä ja ulkoa käyvät uskoviin kimppuun (Room 8:35–39; Gal 5:16–21), ja he lankeavat syntiin (1 Joh 1:8, 10), heidän täytyy aina uudestaan kuulla Jumalan lupauksia, tunnustaa syntinsä (1 Joh 1:9), päästä osalliseksi Kristuksen ruumiista ja verestä ja kuulla kehoitusta hurskaaseen elämään Jumalan tahdon mukaisesti. Sen vuoksi apostoli sanoo vanhurskautetuille: "tehkaa peläten ja vavisten työtä pelastuaksenne. Jumala saa teissä aikaan sen, että tahdotte tehdä ja

myös teette niin kuin on hänen hyvä taroituksensa" (Fil 2:12s). Mutta hyvää sanoma pysyy: "Mikään kadotustuomio ei siis kohtaa niitä, jotka ovat Kristuksessa Jeesuksessa" (Room 8:1) ja joissa Kristus elää (Gal 2:20). Kristuksen vanhurskas teko riittää antamaan kaikille ihmisille vanhurskauden ja elämän (Room 5:18).

2. Vanhurskauttamisoppi ekumeenisena ongelmana

13. Vanhurskauttamisen raamatullisen sanoman vastakkainen tulkinta ja sovelutus oli 1500-luvulla pääsyy lännen kirkon jakautumiseen ja johti myös oppituomioiden. Yhteinen käsitys vanhurskauttamisesta on sen vuoksi välttämätön edellytys tämän jakaantumisen korjaamiseen. Käyttäen hyväkseen nykyisen raamattutieteen, teologian- ja dogmihistorian tutkimuksen tuloksia on Vatikaanin toisen kirkolliskokouksen jälkeisessä ekumeenisessä dialogissa tapahtunut selvää lähestymistä vanhurskauttamisopissa niin, että tässä Yhteisessä julistuksessa pystytään muotoilemaan konsensus vanhurskauttamisopin perustotuksista. Tämän yksimielisyyden valossa 1500-luvun vastaavat oppituomiot eivät osu tänä päivänä toiseen osapuoleen.

3. Yhteinen käsitys vanhurskauttamisesta

14. Pyhässä Raamatussa julistetun hyvän sanoman yhteinen kuunteleminen eikä vähiten viime vuosien teologiset keskustelut luterilaisten kirkkojen ja roomalais-katolisen kirkon välillä ovat johtaneet yhteiseen käsitykseen vanhurskauttamisesta. Se sisältää konsensuksen perustotuksista; erilaiset korostukset yksittäisissä määritelmässä ovat sovittavissa yhteen sen kanssa.

15. Meidän yhteinen uskomme on, että vanhurskauttaminen on kolmiyhteisen Jumalan työ. Isä lähetti Poikansa maailmaan pelastamaan syntisiä. Kristuksen ihmiseksi tulo, kuolema ja ylösnousemus ovat vanhurskauttamisen perusta ja edellytys. Näin vanhurskauttaminen merkitsee, että Kristus itse on meidän vanhurskaudemme, josta me tulemme osallisiksi Isän tahdon mukaan Pyhässä Hengessä. Me tunnustamme yhdessä: Yksin armosta, uskossa Kristuksen pelastavaan työhön eikä oman ansiomme perusteella Jumala hyväksyy meidät ja me saamme Pyhän Hengen, joka uudistaa sydämemme ja varustaa ja kutsuu meidät hyviin teoihin.¹⁰⁾

16. Jumala on kutsunut kaikki ihmiset pelastukseen Kristuksessa. Vain hänen kauttaan meidät vanhurskautetaan, kun me otamme vastaan tämän pelastuksen uskossa. Usko taas on Jumalan lahja Pyhän Hengen kautta, joka vaikuttaa sanassa ja sakramenteissa uskovien yhteisössä ja joka samalla johtaa uskovat siihen elämän uudistukseen, jonka Jumala saattaa päätökseen iankaikkisessa elämässä.

17. Yhdessä olemme vakuuttuneita, että raamatullinen sanoma vanhurskauttamisesta suuntaa meidät erityisellä tavalla Uuden testamentin todistuksen keskukseen, Jumalan pelastavaan toimintaan Kristuksessa: Se kertoo meille, että me syntiset saamme kiittää uudesta elämästämme yksin Jumalan anteeksiantavaa ja uutta luovaa armoa, jonka Jumala antaa lahjaksi ja jonka me otamme vastaan uskossa, mutta emme voi millään tavalla koskaan ansaita.

18. Sen vuoksi vanhurskauttamisoppi, joka käsittelee ja selittää tätä sanomaa, ei

ole vain osa kristillistä uskonoppia. Sen tahtoo olla kriteerinä, joka aina suuntaa kirkkojemme kaiken opetuksen ja toiminnan Kristukseen. Häneen yksin voi yli kaiken luottaa välittäjänä (1 Tim 2:5s), jonka kautta Jumala Pyhässä Hengessä antaa itsensä ja vuodattaa pelastavat lahjansa [vrt. lähteet 3.].

4. Selonteko yhteisestä vanhurskauttamiskäsityksestä

4.1. Ihmisen kyvyttömyys ja synty suhteessa vanhurskauttamiseen

19. Me tunnustamme yhdessä, että ihminen on pelastuksessaan täysin riippuvainen Jumalan pelastavasta armosta. Vapaus, joka hänellä on suhteessaan tämän maailman asioihin ja ihmisiin, ei ole vapautta kun kysymyksessä on pelastuminen. Syntisenä hän on Jumalan tuomion alainen ja on itsessään kyvytön kääntymään Jumalan puoleen tai ansaitsemaan pelastuksen Jumalan edessä. Vanhurskauttaminen tapahtuu yksin armosta. Kun katolilaiset ja luterilaiset tunnustavat tämän yhdessä, voidaan todeta:

20. Kun katolilaiset sanovat, että ihminen suostuessaan Jumalan vanhurskauttavaan toimintaan "myötävaikuttaa" pelastukseensa, he näkevät sellaisen henkilökohtaisen suostumisen itsessään armon vaikutukseksi eikä ihmisen omista kyvyistä nousevaksi teoksi.

21. Luterilaisen käsityksen mukaan ihminen on kyvytön myötävaikuttamaan pelastukseensa, koska hän syntisenä aktii-

10) "All Under One Christ", 14 §, teoksessa Growth in Agreement, 241–247; Alle unter einem Christus, Nr 14, DWÜ, Bd. I, 323–328.

visesti vastustaa Jumalaa ja hänen pelastavaa toimintaansa. Luterilaiset eivät kiellä, että ihminen voi torjua armon vaikutuksen. Kun he korostavat ihmisen "passiivisuutta" vanhurskauttamisessaan, he kieltävät sillä kaiken mahdollisuuden omin voimin lisätä jotakin vanhurskauttamiseensa, mutta eivät kiellä sitä, että ihminen on koko persoonallaan osallinen uskosta, jonka Jumalan sana itse vaikuttaa [vert. lähteet 4.1.].

4.2. Vanhurskauttaminen syntien anteeksiantamisena ja vanhurskaaksi tekemisenä

22. Me tunnustamme yhdessä, että Jumalan armo antaa ihmiselle synnit anteeksi ja samalla vapauttaa hänet elämässään synnin orjuuttavasta vallasta ja lahjoittaa hänelle Kristuksessa uuden elämän. Kun ihminen on uskossa osallinen Kristuksesta, Jumala ei lue hänelle hänen syntejään, vaan luo Pyhän Hengen kautta häneen toimivaa rakkautta. Jumalan armollisen toiminnan kaksi puolta eivät ole erotettavissa. Ne kuuluvat siten yhteen, että ihminen yhdistyy uskossa Kristukseen, joka persoonassaan on meidän vanhurskautemme (1 Kor 1:30); sekä syntien anteeksi-antamus että Jumalan pelastava läsnäolo. Koska katolilaiset ja luterilaiset tunnustavat tämän yhdessä, voidaan todeta:

23. Kun luterilaiset korostavat, että Jumalan armo on anteeksiantavaa rakkautta, he eivät sillä kiellä armon elämäuudistavaa voimaa. He tahtovat ennen muuta pitää kiinni siitä, että vanhurskaus on luvattu syntiselle ja että vanhurskauttaminen pysyy vapaana inhimillisestä myötävaikutuksesta eikä myöskään riipu armon elämäuudistavasta vaikutuksesta ihmisessä.

24. Kun katolilaiset korostavat armon elämäuudistavaa vaikutusta uskossa, he eivät kiellä sitä, että Jumalan armon toi-

mina vanhurskauttamisessa pysyy vapaana inhimillisestä myötävaikutuksesta. He vain haluavat tähdentää, että Jumalan anteeksiantava rakkaus aina antaa toimivan rakkauden lahjan Pyhässä Hengessä [vert. lähteet 4.2.].

4.3. Vanhurskauttaminen uskon kautta ja armosta

25. Tunnustamme yhdessä, että syntinen vanhurskautetaan, kun hän uskoo Jumalan pelastustekoon Kristuksessa. Tämän pelastuksen lahjoittaa hänelle Pyhä Henki kasteessa kristillisen elämän perustukseksi. Ihminen panee toivonsa Jumalan armolliseen lupaukseen vanhurskauttavassa uskossa, johon sisältyy sekä toivo Jumalaan että rakkaus häneen. Sellainen usko on rakkaudessa toimivaa eikä voi jäädä ilman hyviä tekoja. Mutta mikään, mikä uskossa on ennen tai jälkeen vanhurskauttavan uskon, ei ole vanhurskauttamisen perusta eikä ansaitse sitä.

26. Luterilaisen käsityksen mukaan syntinen saa vanhurskauden Jumalan edessä yksin uskosta. Uskossa ihminen luottaa täysin Luojaansa ja Lunastajaansa ja elää hänen yhteydessään. Jumala itse vaikuttaa uskon, kun hän saa aikaan sellaisen luottamuksen luovalla sanallaan. Koska kysymyksessä on luova ihmisen suunnanmuutos, se vaikuttaa hänen persoonansa kaikkiin ulottuvuuksiin ja johtaa elämään toivossa ja rakkaudessa. Näin "vanhurskauttaminen yksin uskon kautta" sisältää elämän uudistuksen, jota ilman uskoa ei voi olla. Sellainen uudistuminen on eri asia kuin itse vanhurskauttaminen, mutta se ei kuitenkaan tapahdu siitä irrallaan. Vanhurskauttaminen osoittaa perustuksen, josta sellainen uudistuminen nousee. Uskossa läsnäoleva Kristus liittyy toisiinsa vanhurskauttamisen ja uudistumisen.

27. Myös katolisen käsityksen mukaan usko on perustavan tärkeä vanhurskauttamisessa, sillä ilman sitä ei voi vanhurskauttamista tapahtua. Ihminen vanhurskautetaan kasteessa sanan kuulijana ja siihen uskova. Vanhurskauttaminen on syntien anteeksiantamusta ja vanhurskaaksi tekemistä vanhurskauttamisarmon kautta, joka tekee meistä Jumalan lapsia. Vanhurskauttamisessa vanhurskautetut saavat Kristukselta uskon, toivon ja rakkauden ja heidät otetaan hänen yhteyteen.¹¹⁾ Tämä uusi persoonallinen suhde Jumalaan perustuu kokonaan Jumalan armollisuuteen ja se on aina riippuvainen armollisen Jumalan pelastusta luovasta toiminnasta. Hän pysyy uskollisena itselleen niin, että ihminen voi luottaa häneen. Sen vuoksi vanhurskauttava armo ei koskaan tule ihmisen omaisuudeksi, johon ihminen voisi vedota Jumalaa vastaan. Kun katolinen käsitys korostaa elämän uudistusta vanhurskauttamisarmon kautta, tämä uudistus uskossa, toivossa ja rakkaudessa on aina seurausta Jumalan mittamattomasta armosta. Se ei lisää vanhurskauttamiseen mitään sellaista, jolla voisimme kerskata Jumalan edessä (Room 3:27) [vert. lähteet 4.3.].

4.4. Vanhurskautetun syntisyys

28. Tunnustamme yhdessä, että vanhurskautettu aina jää riippuvaiseksi Jumalan edellytyksettömästi vanhurskauttavasta armosta. Vanhurskautettu ei myöskään ole vapautettu synnin hyökkäyksistä ja tarvitsee lakkaamatta vanhurskauttavaa armoa. Myös vanhurskautetun on päivittäin ruokottava Jumalan anteeksiantoa, niin kuin hän tekee Isä meidän -rukouksessa (Matt 6:12; 1 Joh 1:9) eikä hän myöskään ole vapaa koko elämän kestävästä taistelusta

vanhan ihmisen itsekkäitä haluja vastaan (vert. Gal 5:16; Room 7, 10) ja synnin voimaa vastaan, joka vielä ahdistaa häntä (vert. Room 6: 12-14).

29. Tätä tarkoittavat luterilaiset ajatuksella, että uskova on "samalla kertaa vanhurskas ja syntinen". Uskossa hän on osallinen Kristuksen vanhurskaudesta; se yhdistää hänet todella Kristukseen ja tekee hänet Jumalan edessä vanhurskaaksi. Mutta koska Jumalan tahto on, että ihminen rakastaa häntä "koko sydämeästään, koko sielustaan ja koko voimastaan" (5 Moos 6:5, vert. Matt 22:36-40 ja rinn.) ja kun uskova, niin kauan kuin hän on maan päällä, ei elä ja toimi sellaisessa jakamattomassa ja koko persoonan valtavassa rakkaudessa, hän on syntinen, joka lakkaamatta tarvitsee Jumalan vanhurskauttavaa armoa. Kuitenkin synnin orjuuttava voima on murrettu. Synnistään huolimatta uskova ei ole erossa Jumalasta, koska synti on annettu anteeksi. Eikä synti enää hallitse häntä, sillä syntiä hallitsee Kristus, johon vanhurskautettu on uskossa yhdistynyt.

30. Katolilaiset puolestaan ajattelevat, että kasteen jälkeen jäävä "paha himo" (concupiscentia) ei vastaa Jumalan alkuperäistä suunnitelmaa ihmisestä. Tätä synnistä johtuvaa ja syntiin viettelevää taipumusta ei varsinaisessa merkityksessä ymmärretä synniksi, koska se ei ole vapaa siveelisesti väärä päätös eikä tila taikka taipumus, joka ansaitsee ikuisen kuoleman. He sanovat, että tämä "paha himo" on objektiivisesti katsottuna Jumalan vastainen ja on elämänikäisen taistelun aihe. Se ei erota vanhurskautettua Jumalasta.

31. Molemmiin puoliin ollaan yksimielisiä, että kasteessa uudestisyntynyt ei ole enää erossa Jumalasta¹²⁾ [vert. lähteet 4.4.].

11) Vert. DS 1530.

12) Vert. CA 2; DS 1515.

4.5. Laki ja evankeliumi

32. Tunnustamme yhdessä, että ihminen tulee vanhurskaaksi uskosta evankeliumiin "ilman lain vaatimia tekoja" (Room 3:28). Kristus on täyttänyt lain ja on kuolemallaan ja ylösnousemuksellaan kumonnut sen pelastustien. Samalla me tunnustamme, että Jumalan käskyt pysyvät voimassa vanhurskautetullekin ja että Kristus on opetuksellaan ja elämällään ilmaissut Jumalan tahdon, joka on vanhurskautetullekin toiminnan ohjenuorana.

33. Koska vanhurskautettu koko elämänsä ajan on synnin hyökkäysten kohteena eikä ole vapaa synnistä, luterilaiset korostavat, että hän jää myös alttiiksi lain syytökselle, joka paljaa synnin. Evankeliumiin uskoen hän turvaa varauksettomasti Jumalan armoon Kristuksessa, joka yksin vanhurskauttaa hänet.

34. Koska laki pelastustienä on evankeliumin kautta täytetty ja kumottu, voivat katolilaiset sanoa, että Kristus ei ole lain antaja samassa merkityksessä kuin Mooses. Kun katolilaiset korostavat, että vanhurskautettu on velvollinen noudattamaan Jumalan käskyjä, he eivät sillä kiellä sitä, että iankaikkisen elämän armo on luvattu Jumalan lapsille armollisena lahjana Jeesuksen Kristuksen kautta¹³⁾ [vert. lähteet 4.5.].

4.6. Pelastusvarmuus

35. Tunnustamme yhdessä, että uskovat saavat luottaa Jumalan armoon ja lupauksiin. Huolimatta omasta heikkoudestaan ja uskoaan ahdistavista moninaisista uhkista he voivat rakentaa luottamuksensa Kristuksen kuoleman ja ylösnousemuksen

voiman varaan ja Jumalan armon lupaukseen, joka vaikuttaa sanassa ja sakramenteissa, ja siten olla varmat tästä armosta.

36. Uskonpuhdistajat korostivat erityisesti sitä, että ahdistuksessa uskovien ei tulisi katsoa itseensä vaan Kristukseen ja luottaa yksin häneen. Tällä tavalla hän on luottaessaan Jumalan lupaukseen varma pelastuksestaan, kun taas itseään katsoessaan hän ei ole koskaan varma.

37. Katolilaiset voivat yhtyä uskonpuhdistajille tärkeään korostukseen perustaa usko Kristuksen lupauksen objektiiviseen todellisuuteen niin, että katse käännetään omista kokemuksista ja luotetaan yksin Kristuksen lupauksen sanaan (vert. Matt 16:19; 18:18). Vatikaanin toisen kirkolliskokouksen kanssa katolilaiset voivat myös sanoa: Usko on jättäytymistä Jumalan varaan (DV 5), joka lupaa meille pelastuksen. Tässä merkityksessä ihminen ei voi uskoa Jumalaan ja samalla pitää hänen lupaustaan epäluotettavana. Tässä merkityksessä voidaan todeta: Usko on pelastusvarmuutta [vert. lähteet 4.6.].

4.7. Vanhurskautetun hyvät teot

38. Tunnustamme yhdessä, että hyvät teot kristillinen elämä uskossa, toivossa ja rakaudessa seuraavat vanhurskauttamista ja ovat sen hedelmiä. Kun vanhurskautettu elää Kristuksessa ja toimii saamassaan armossa, hän Raamatun kielellä sanottuna kantaa hyvää hedelmää. Tämä vanhurskauttamisen seuraus on kristitylle, kun hän taistelee koko elämänsä ajan syntiä vastaan, myös velvollisuus, joka hänen tulee täyttää. Tämän vuoksi Jeesus ja apostoliset kirjoitukset kehottavat kristittyä tekemään rakkauden tekoja.

39. Katolilaisen käsityksen mukaan hyvät teot, jotka ovat armon ja Pyhän Hengen toiminnan tuottamia, vaikuttavat ihmässä kasvua armossa, niin että Jumalalta saatu vanhurskaus säilyy ja yhteys Kristukseen syvenee. Kun katolilaiset pitävät kiinni hyvien tekojen "ansiollisuudesta", he tahtovat sanoa, että näille teoille Raamatun todistuksen mukaan on luvattu palkka taivaassa. He tahtovat ilmaista ihmisen vastuuta toiminnastaan kiistämättä kuitenkin hyvien tekojen lahjaluonnetta, vielä vähemmän kieltää, että vanhurskauttaminen aina pysyy ansaitsemattomana armosta saatuna lahjana.

40. Myös luterilaisilla on käsitys armon säilyttämisestä ja armossa ja uskossa kasvamisesta. He korostavat, että vanhurskaus Jumalan hyväksymisenä ja osallisuutena Kristuksen vanhurskauteen on aina täydellistä, mutta sanovat samalla, että sen vaikutus elämässä voi kasvaa. Kun he pitävät kristityn hyviä tekoja vanhurskauttamisen "hedelminä" ja "merkkeinä", ei omina "ansioina", he silti ymmärtävät Uuden testamentin mukaan iankaikkisen elämän "palkkana" siinä merkityksessä, että Jumala täyttää lupauksensa uskoille [vert. lähteet 4.7.].

5. Saavutetun yksimielisyyden merkitys ja laajuus

41. Tässä julistuksessa esitetty käsitys vanhurskauttamisopista osoittaa, että luterilaisten ja katolilaisten välillä vallitsee yksimielisyys vanhurskauttamisopin perustotuksista. Tämän konsensuksen valossa jäljellejäävät erot kielellä, teologisissa muotoiluissa ja korostuksissa siitä, miten vanhurskauttaminen ymmärretään, voidaan sallia. Siten luterilainen ja katolinen vanhurskauttamisuskon muotoilu

ovat eroistaan huolimatta avoimia toinen toiselleen eivätkä ne kumoa perusasioissa vallitsevaa yksimielisyyttä.

42. Täten 1500-luvun oppituomiot, sikäli kuin ne kohdistuvat vanhurskauttamisoppiin, näyttäytyvät uudessa valossa: Trenton konsiliin vanhurskauttamisoppia koskevat tuomiot eivät osu tämän päivän luterilaisten kirkkojen oppiin. Vastaavasti aikanaan relevantit luterilaisten tunnustuskirjojen hylkäyslauseet eivät ole sovellettavissa nykyisen roomalaiskatolisen kirkon oppiin.

43. Tällä ei ensinkään vähennetä vanhurskauttamisoppia koskevien oppituomioiden vakavuutta. Muutamat niistä eivät olleet aiheuttomia. Niillä on meillä "terveellisen varoituksen merkitys", joka meidän on otettava huomioon opissa ja elämässä.¹⁴⁾

44. Konsensuksemme vanhurskauttamisopin perustotuksista tulee ilmetä ja osoittaa merkityksensä kirkkojen opissa ja käytännössä. Tässä katsannossa on vielä jäljellä painoarvoltaan erilaisia kysymyksiä, jotka kaipaavat lisää selvitystä: ne koskevat mm. Jumalan sanan ja kirkon opin välistä suhdetta samoin kuin oppia kirkosta ja sakramenteista. Olemme vakuuttuneita, että saavutettu yhteisymmärrys antaa siihen kestävä perustan. Luterilaiset kirkot ja roomalaiskatolinen kirkko jatkavat ponnistelujaan yhteisymmärryksen syventämiseksi niin, että se saa kantaa hedelmää kirkollisessa elämässä.

45. Me kiitämme Herraa tästä ratkaisevasta askeleesta kirkollisen jakaantumisen korjaamisessa. Rukoilemme Pyhää Henkeä johtamaan meitä eteenpäin kohti näkyvää ykseyttä, joka on luterilais/roomalaiskatolisen dialogin päämäärä.

13) Vert. DS 1545.

14) Lehrverurteilungen – kirchentrennung?, 32.

Würzburgin neuvottelut vanhurskauttamisopista

Antti Saarela

Luterilaisen maailmanliiton ja roomalaiskatolisen kirkon Kristittyjen yhteyden edistämisen neuvoston asettama työryhmä kokoontui kesäkuussa Würzburgissa. Työryhmän tehtävänä oli tarkistaa asiakirjaluonnoksen *Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista* teksti paikalliskirkkojen palautteen perusteella.

Työryhmä valmisteli asiakirjasta uuden luonnoksen, jossa otetaan huomioon monia kirkkomme lausuntoon sisältyneitä näkökohtia. Tämä nk. Würzburgin teksti ei ole kuitenkaan vielä lopullinen asiakirja. Teksti vaatii vielä jatkotyöskentelyä, ja lopullinen julistus valmistuu ilmeisesti talven kuluessa ja tulee vasta sitten kirkkomme arvioitavaksi.

1. Työryhmän kokoonpano

Luterilainen maailmanliitto (LML) ja roomalaiskatolisen kirkon Kristittyjen yhteyden edistämisen neuvosto (Ykseysneuvosto) olivat asettaneet yhteisen työryhmän tarkistamaan asiakirjaluon-

noksen Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista (JD) tekstiä. Työryhmä koostui Würzburgissa paikallisen roomalaiskatolisen hiippakunnan kurssikouksessa St. Burkardushausissa 3.-7.6.1996.

Työryhmän luterilaiset jäsenet olivat professori *Theo Dieter* (LML:n ekumeeninen tutkimuslaitos, Strasbourg), piispa *Eero Huovinen* (Helsinki), professori *Harding Meyer* (Lutheran Theological Seminary, Philadelphia), pastori *Meinrad Piske* (Joinville, Brasilia), professori *John Reumann* (Lutheran Theological Seminary, Philadelphia), professori *Michael Root* (Institute for Ecumenical Research, Strasbourg) ja professori *Dorothea Wendebourg* (Tübingenin yliopisto, Göttingen).

Työryhmän roomalaiskatoliset jäsenet olivat professori *Karl Josef Becker*, SJ (Gregoriaaninen yliopisto, Rooma), professori *Joseph Fitzmyer*, SJ (Georgetownin yliopisto, Washington), piispa *Paul-Werner Scheele* (Würzburg), professori

Lothar Ullrich (Erfurt) ja professori *Ja-red Wicks*, SJ (Gregoriaaninen yliopisto, Rooma).

Työryhmän luterilaisena virkamiesjäsenenä toimi LML:n ekumeenisista yhteyksistä vastaava apulaispääsihteeri *Eugene Brand* (Geneve). Roomalaiskatolisen kirkon yhteyksiä luterilaisiin kirkkoihin Ykseysneuvostossa hoitava monsignore *Heinz-Albert Raem* (Rooma).

Työryhmän kaikki luterilaiset jäsenet olivat paikalla LML:n kutsusta. Luterilaisten keskinäinen työnjako hahmottui käytännössä niin, että Wendebourg, Reumann, Piske ja Huovinen edustivat välittömimmin jäsenkirkkojen ääntä, kun taas Dieter ja Rooth sekä jo eläkkeelle jäänyt Meyer edustivat Strasbourgin tutkimuslaitoksen asiantuntemusta.

Roomalaiskatoliset jäsenet oli nimennyt työryhmään Ykseysneuvosto Beckeriä lukuunottamatta. Beckerin oli lähettänyt Uskonopin kongregatio, jonka pysyvä asiantuntija (*consultore*) hän on. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun Uskonopin kongregatio osallistui ekumeeniseen neuvotteluun. Metodisesta erimielisyydestä huolimatta muut roomalaiskatoliset osanottajat sanoivat olevansa tyytyväisiä yhteistyöhön Beckerin kanssa. Heidän arvionsa mukaan Beckerin kommentit paransivat edellytyksiä saada asiakirja aikanaan hyväksytyksi Uskonopin kongregaatiossa. Becker oli kuullut jo aikaisemmin keuhkilla Roomassa Ykseysneuvoston ja Uskonopin kongregaation yhteiseen työryhmään, joka tuotti roomalaiskatoliset muutosehdotukset (*Römisch-katholische Modi zur Gemeinsamen Erklärung zur Rechtfertigungslehre*).

Roothin ja Wicksin erityistehtävänä työryhmässä oli kääntää asiakirjan uusi

saksankielinen versio englanniksi jo työskentelyn kuluessa. Käännös valmistui pian kokouksen päätyttyä. Reumann ja Fitzmyer olivat paikalla erityisesti eksegeettisinä asiantuntijoina.

Meyer ja Ullrich olivat siitä syystä keskeisiä osanottajia, että he olivat aikanaan laatineet asiakirjan ensimmäisen luonnoksen ja ovat siten olleet hankkeessa mukana tekstin ensivaiheista asti. Ullrichin mukaan hanke pantiin luterilais-roomalaiskatolisena yhteistyönä varsinaisesti alulle Genevessä pidetyssä LML:n ja Ykseysneuvoston virkamieskokouksessa. Kysymys on vuosittain toistuvista rutini kokouksista, joissa on mukana kummankin osapuolen korkein virkamiesjohto, siis pääsihteeri Noko ja kardinaali Cassidy. Heidän johtamansa virkamiestyöryhmä olisi antanut Ullrichille ja Meierille tehtäväksi ensimmäisen alustavan luonnoksen yhteiseksi julistukseksi vanhurskauttamisopista. Ullrichiin ja Meierin alustavan luonnoksen pohjalta syntyi 1994 asiakirjan ensimmäinen paikalliskirkkoille lähetetty luonnos.

Hankkeessa on koko ajan ollut avaintehtävissä henkilöitä, jotka ovat osallistuneet aikaisempiinkin luterilais-roomalaiskatolisiin oppikeskusteluihin. Würzburgin kokouksen osanottajista Brand, Meyer, Raem, Scheele, Ullrich, Wendebourg ja Wicks olivat mukana jo kansainvälisen dialogin III vaiheen komissiossa. Lisäksi Fitzmyer ja Reumann ovat osallistuneet Yhdysvaltain kansalliseen dialogiin.

Kokouksen aluksi 3.6. piispa Scheele toimitti roomalaiskatolisen messun ja viimeisenä kokouspäivänä piispa Huovinen toimitti luterilaisen aamuehtoollisen saksaksi kirkkomme käsikirjan mukaan kokouspaikan kappelissa. Tiistai aloitettiin luterilaisella ja keskiviik-

ko roomalaiskatolisella aamurukouksella. Torstaina vietettiin *Corpus Christi* -juhlan johdosta roomalaiskatolinen messu, jonka toimitti professori Becker.

Osallistuin itse kokoukseen piispa Huovisen teologisen sihteerin ominaisuudessa. Toimin kokouksen aikana lähinnä Huovisen avustajana muissakin kuin kokoukseen liittyvissä asioissa, mutta lisäksi hoidin eräitä kokoustyöskentelyyn liittyneitä sihteeritehtäviä. Aluksi toimin sihteerinä Scheelelle ja Huoviselle piispojen ensimmäisessä valmistelutehtävässä. Kokouksen loppuajan olin teknisenä avustajana monsignore Raemille.

2. Ryhmän työskentelyjärjestys

Kokoustyöskentelyä johtivat monsignore Raem ja apulaispääsihteerit Brand. He toimivat alkuvaiheessa vuorotellen puheenjohtajina. Ryhdyttyä käsittelemään yksityiskohtaisesti muutosehdotuksia Raem siirtyi sihteeriksi. Hän muokkasi asiakirjan tekstiä tietokoneen ääressä samanaikaisesti käsittelyn edetessä. Näin työryhmällä oli jatkuvasti käytössään käsiteltävä teksti ajantasaisena versiona.

Työskentely aloitettiin maanantaina 3.6. käydyllä johdantokeskustelulla, jonka jälkeen ryhdyttiin käsittelemään asiakirjan tekstiä luku luvulta. Keskusteluissa korostettiin hankkeen paikallisen resection merkitystä. Siksi todettiin, että ryhmän työskentely perustui toisaalta LML:n jäsenkirkkojen antamaan palautteeseen, josta LML:n ekumeeninen tutkimuslaitos Strasbourgissa oli laatinut analyttisen yhteenvedon (*Analyse der Antworten der lutherischen Kirchen*). Toisaalta työskentelyn lähtökohtana oli eräiden (ilmeisesti vain pohjoismaiden, Saksan ja Yhdysvaltain) roomalaiskato-

listen piispainkokousten antama palaute, jonka perusteella Ykseysneuvoston ja Uskonopin kongregaation yhteinen työryhmä oli laatinut muutosehdotuksia (Römisch-katholische Modi).

Työskentelyekonomian vuoksi käytännössä lähdettiin liikkeelle Strasbourgin instituutin ja Vatikaanin työryhmän laatimista analyyseistä ja kootuista muutosehdotuksista (Modi). Vertaillen eri moduksia ja pyrkiessään johdonmukaiseen tekstikokonaisuuteen työryhmä päätyi tuottamaan myös uusia muotoiluja.

Maanantaina iltapäivällä nimettiin ensimmäiset luonnosteluryhmät (drafting groups) valmistelemaan yksittäisten lukujen uusia versioita. Fitzmyer ja Reumann ryhtyivät käsittelemään lukua 1 *Biblische Rectification* botschaft. Huovinen ja Scheele saivat muokattavakseen luvun 3 *Das gemeinsame Verständnis der Rechtfertigung*.

Kunkin luvun käsittely alkoi lähetekeskustelulla, joka eteni kappale kappaleelta. Kunkin kappaleen käsittelyn aluksi keskeisimpien muutosehdotusten (modusten) edustajat esittelivät lyhyesti muutosehdotusten sisällön. Näitä esittelypuheenvuoroja käyttivät yleensä Dieter (Strasbourg), Huovinen (Suomi), Ullrich (Römisch-katholische Modi) ja Wendebourg (Saksa). Yleiskeskustelussa pyrittiin etsimään työryhmän sisäistä yhteisymmärrystä ja siten evästimään revisioluonnoksen valmistelijoita (drafters).

Lähetekeskustelut kolmesta ensimmäisestä luvusta päättyivät tiistaina 4.6. aamupäivällä. Silloin siirryttiin käsittelemään muita lukuja, joiden osalta jaettiin valmisteluvastuu. Huovinen ja Scheele sekä Rooth saivat valmisteltavakseen johdantoluvun *Präambel* ja lu-

vun 5 *Die Bedeutung und Tragweite des erreichten Konsens*. Becker ja Meyer sekä Piske ryhtyivät työstämään alalukuja 4.1 *Das Unvermögen des Menschen*, 4.2 *Rechtfertigung als Sündenvergebung und Gerechtmachung*, 4.3 *Das Sündensein des Gerechtfertigten*, sekä 4.5 *Das Verhältnis vom Gesetz und Evangelium*. Dieterin, Ullrichin ja Wendebourg osalle tulivat alaluvut 4.4 *Rechtfertigung durch Glauben und durch Gnade*, 4.6 *Heilsgewißheit* ja 4.7 *Die guten Werke des Gerechtfertigten*.

Lähetekeskusteluja jatkui keskiviikon 5.6. iltpäivään saakka. Luonnosteluryhmät ryhtyivät omaan työhönsä luku luvulta lähetekeskustelun edetessä. Työryhmiä kootuista pohjateksteistä koottiin ensimmäinen koko asiakirjan revisioluonnos, joka jaettiin osanottajille torstaiaamuna 6.6. Huovinen lähetti tämän luonnoksen kommentoitavaksi Suomeen.

Toinen keskustelukierros alkoi torstaina 6.6. aamupäivällä ja jatkui perjantaihin 7.6. puoleen päivään asti. Nyt käytiin vuorostaan ensimmäinen revisioluonnos läpi kappale kappaleelta. Raem kirjasi muutokset välittömästi tekstiin ja sai näin revision toisen luonnoksen kokonaisuudessaan yhteiseen käsitteeseen heti, kun ensimmäinen luonnos oli käyty läpi. Kolmannella keskustelukierroksella palattiin vielä kerran niihin vaikeimpiin kysymyksiin, joissa ei aikaisemmin oltu saavutettu yksimielisyyttä. Keskustelu päättyi perjantaina 7.6.1996 klo 18, jolloin työryhmä hyväksyi ehdotuksensa asiakirjan uudeksi, muutetuksi luonnokseksi. Mistään ratkaisusta ei oltu äänestetty, vaan lopputulos oli yksimielinen eikä siihen sisällynyt eräviä mielipiteitä.

3. Ekumeeninen menetelmä

Hankkeen ekumeenisesta menetelmästä keskusteltiin ensimmäisen päivän johdantokeskustelussa. Erityisesti pohdittiin asiakirjassa esitettävän yhteisymmärryksen luonnetta, hankkeen suhdetta Saksan kansallisiin luterilais-katolisiin oppikeskusteluihin (*Lehrverurteilungen – kirchentrennend, LV*) sekä sen kirkollista reseptiä ja merkitystä. Oman kirkkomme tavoin monet palautetta antaneet kirkot olivat kiinnittäneet huomiota asiakirjaluonnoksen metodiseen epäselvyyteen (vrt. Strasbourgin ekumeenisen tutkimuslaitoksen analyysi I/4–5 ja III/1). Erityisesti oli kyselyt asiakirjassa esitettävän konsensuksen luonnetta.

Würzburgin työryhmässä kovinta metodista kritiikkiä esitti Becker, jonka mukaan "samalla uskolla ei voi olla erilaisia ilmaisuja". Muut roomalaiskatoliset osanottajat puolustivat asiakirjassa omaksuttua metodia vetoamalla paaviin Johannes XXIII ja Johannes Paavali II päinvastaiseen kantaan, joka ilmeni mm. Vatikaanin toisen kirkolliskokouksen ekumeniadekreetissä *Unitatis redintegratio*, roomalaiskatolisen kirkon uudessa ekumeenisessa ohjeistossa (*Ecumenical Directory*) ja tuoreessa ensyklikassa *Ut unum sint*. Becker torjui näiden viitteiden opillis-teologisen todistusvoiman tulkitsemalla ne pastoraaliksi lausumiksi.

Työryhmä omaksui kuitenkin asiakirjaluonnoksessa sovelletun ekumeenisen menetelmän, joka pyrittiin ilmaisemaan muokatussa luonnoksessa (erityisesti kappaleissa 5, 13 ja 41) vielä aikaisempaa selkeämmin. Menetelmä voitaneen tulkita kolmiportaiseksi malliksi. (1) Tähänastisissa oppikeskusteluissa oletetaan saavutetun yhteinen käsitys vanhurskauttamisesta (*das gemeinsame*

Verständnis der Rechtfertigung), joka pyritään ilmaisemaan asiakirjan luvussa 3.

(2) Tämä yhteinen vanhurskauttamiskäsitys on saanut kirkon historiassa teologisen hahmon monissa vanhurskauttamisopin erityiskysymyksissä. Kun erityiskysymykset on oppikeskusteluissa suhteutettu niiden taustalla olevaan yhteiseen vanhurskauttamiskäsitykseen, osapuolten välillä on voitu saavuttaa yksimielisyys vanhurskauttamisopin perustotuksissa (Konsens in Grundwahrheiten der Rechtfertigungslehre). Tämä konsensus on pyritty osoittamaan luvun 4 yhteisen kannan esittämissä kappaleissa (Wir bekennen...).

(3) Näissä vanhurskauttamisopin erityiskysymyksissä osapuolten välillä vallitsee kuitenkin opillisia eroja, jotka on pyritty osoittamaan luvun 4 eriäviä kantoja esittelevissä kappaleissa (Wenn Katholiken sagen/betonen... / Nach lutherischer Auffassung / lutherischem Verständnis...). Jos kysymys on kuitenkin vain kielellisistä tai teologisista eroista tai erilaisista painotuksista, jäljelle jäävät erot (die verbleibende Unterschiede in der Sprache, der theologischen Ausgestaltung und der Akzentsetzung / die weiterhin unterschiedliche Entfaltungen) ovat erilaisuudessaan avoimia suhteissa toisiinsa (in ihrer Verschiedenheit offen aufeinander hin), eivät siis sulje toisiaan pois. Siinä tapauksessa perustotuksissa saavutettu konsensus painaa enemmän eivätkä jäljelle jäävät erot enää anna aiheita oppituomioille (Anlaß für Lehrverurteilungen) eivätkä perustetta kirkollisen yhteyden katkaisemiselle.

Asiakirjaluonnoksen saaman kritiikin vuoksi tämä ekumeeninen menetelmä pyrittiin ilmaisemaan mahdollisimman selkeästi tekstiä korjattaessa. Havainnollisen kappalejaon ja tiettyjen kaavama-

ten ilmaisujen avulla pyrittiin osoittamaan selkeästi, milloin on kysymys yhteisestä vanhurskauttamiskäsityksen kuvailusta, milloin perustotuksista vallitsevan konsensuksen ilmaisemisesta, milloin taas jäljelle jäävien opillisten erojen vertailusta. Tämä metodisen selkeyden pyrkimys tulee erityisen hyvin esille alaluvussa 4.4, johon aivan kokouksen viime minuuteilla vielä lisättiin uusi kappale 31, jossa pyritään alleviivamaan perustelua sille johtopäätökselle, että edes konkupisenssikysymykseen jäävät opilliset erot eivät enää motivoisi oppituomioita ja kirkon jakaantuneisuutta.

4. Asiakirjaan tehdyt muutokset

4.1. Rakenteelliset muutokset

Julistusluonnoksen tekstiin tehtiin enemmän muutoksia kuin ehkä edes luterilaisten kirkkojen palautteen perusteella olisi saattanut odottaa. Asiakirjan rakenteeseen ja hankkeen luonteeseen liittyvillä sinänsä pienillä muutoksilla oli vaikutusta useisiin kohtiin kautta koko asiakirjan. Rakenteellisten muutosten vuoksi uuden, muokatun luonnoksen luku- ja kappalenumeroinnit eivät tule vastaamaan vuoden 1994 luonnoksen numeroita, mikä on otettava huomioon tekstejä vertailtaessa.

4.2. Ekumeeniset täsmennykset

Hankkeen ekumeeniseen luonteeseen liittyvästi Yhteisen julistuksen uudessa luonnoksessa voidaan havaita ainakin neljä pientä mutta merkittävää muutosta, jotka näkyvät asiakirjassa kautta linjan. Erityisesti Saksan kansalliskomitean vaatimuksesta epämääräinen puhe "luterilaisista" ja "katolilaisista" julistuk-

sen antajina täsmennettiin tarkoittamaan "allekirjoittaneita luterilaisia kirkkoja ja roomalaiskatolista kirkkoa" (5). Tähän lausumaan liittyy kuitenkin alaviite 8, jossa huomautetaan roomalaiskatolisen osapuolen vaatimuksesta, että "sana 'kirkko' ilmaisee tässä julistuksessa asianomaisten kirkkojen oman itseymmärryksen eikä pyri ratkaisemaan kaikkia asiaan liittyviä ekklesiologisia kysymyksiä".

Ratkaisu heijastaa roomalaiskatolisen kirkon virallista linjaa, jonka mukaan protestanttisia kirkkoja kutsutaan opillisissa teksteissä "kirkollisiksi yhteisöiksi" (communitates ecclesiales) ja vain ortodoksia kirkkoja "kirkkoiksi" tai jopa "sisarkirkkoiksi" (ecclesiae sorores).

Raskaiden toistojen välttämiseksi luvussa 4 puhutaan kuitenkin yleisempään sävyyn "luterilaisista (käsityksistä)" ja "katolilaisista" tai "katolisesta käsityksestä". Alaluvut alkavat yksinkertaisesti me-muodossa. Julistuksen kirkollisesta luonteesta muistutetaan jälleen uuden luonnoksen kappaleessa 43, jossa puhutaan "nykyisten luterilaisten kirkkojen" ja "nykyisen roomalaiskatolisen kirkon" opista.

Toinen JD-prosessiin liittyvä yleistäsmennys oli määräisen artikkelin johdonmukainen välttäminen puhuttaessa erityisesti luterilaisista kirkkoista ja luterilaisesta käsityksestä. Jos nimittäin asiakirja tulee luterilaisten kirkkojen arviotavaksi, on mahdollista, että kaikki luterilaiset kirkot, mahdollisesti kaikki LML:nkaan jäsenkirkot, eivät allekirjoita sitä. Siksi luterilaisista kirkkoista ei käytetä määräistä monikkoa eikä julistuksen otsikossa puhuta enää LML:sta eikä edes LML:n (die) jäsenkirkkoista. Kappaleiden 29 ja 30 määräiset muodot ovat poikkeuksia, jotka voisi kuvitella

korjattavan tekstin teknisessä tarkistuksessa.

Kolmas ekumeenisesti merkittävä muutos koski oppituomion käsitettä. Vanhasa tekstissä puhuttiin "vastavuoroisista" oppituomioista. Würzburgissa roomalaiskatolinen osapuoli halusi luopua tästä puhetavasta huomauttaen, että Trenton kirkolliskokouksen kannanotot eivät olleet niinkään vastaus luterilaisiin oppituomioihin vaan väärinä pidettyihin oppeihin.

Neljäs tähän ryhmään kuuluva muutos koski käsitettä *Grundkonsens*. Roomalaiskatolisissa moduksissa se oli vaihdettu johdonmukaisesti ilmaukseen *Konsens in Grundwahrheiten*, jonka työryhmäkin omaksui revisioon Würzburgissa. Se esiintyy uuden luonnoksen kappaleissa 13, 14, 41 ja 44.

Yleispätevä periaateratkaisu tehtiin myös käsitteestä *Kirchengemeinschaft*, jonka roomalaiskatolinen osapuoli, erityisesti Uskonopin kongregatiota edustanut Becker, ilmoitti olevan epäsuotava asiakirjan roomalaiskatolista jatkokesittelyä ajatellen. Asiasta yksityisesti kysyttäessä Becker sanoi vaatimuksen taustalla olevan Leuenbergin konkordin metodologiassa omaksuttu Kirchen-gemeinschaft-käsitys.

4.3. Sisällölliset muutokset

Johdanto

Johdantoluvusta käyty kiivas keskustelu johtui paljolti Wendebourgin pyrkimyksistä ajaa yhteiseen tekstiin Saksan lausuntoon sisältyneitä näkökohtia LV-prosessin merkityksestä. Saksan lausunto korostaa LV-asiakirjan kirkollista toimeliaisuutta ja saksalaisten osapuolten

tekemiä "virallisia, sitovia ja yksimieliisiä" kannanottoja. Saksan lausunto itse asiassa vaatii sekä LV-työskentelyn tuloksille että niistä tehdyille kirkollisille kannanotoille määräävää asemaa myös kansainvälisessä vanhurskauttamisopillisessa työskentelyssä.

Luterilaisista osanottajista muut kuin saksalaiset eivät kuitenkaan juuri tukenet Wendebourgin pyrkimystä, koska haluttiin varjella luterilaisten kirkkojen keskinäistä tasapainoa ja pitää esillä muillakin alueilla harjoitettujen ekumeenisten dialogien ja teologisen tutkimuksen tuloksia. Tässä tarkoituksessa esimerkiksi Reumann korosti Yhdysvaltain luterilais-roomalaiskatolisen dialogin *Justification by Faith* -asiakirjan kansainvälistä merkitystä. Tarkistetuissa johdantoluvussa LV esitetäänkin yhtenä esimerkkinä muiden edeltävien dialogien joukossa.

1. Raamatullinen sanoma vanhurskauttamisesta

Vanhurskauttamisopin raamatullista perustaa käsittelevä luku 1 laajeni määrällisesti eniten. Uusi luonnos ottaa huomioon entistä kattavammin vanhatestamentillista ja Paavalin ulkopuolista uusitamentillista aineistoa. Lukuun tehty laajennukset ja täsmennykset vastasivat oman kirkkomme ja monien muidenkin luterilaisten kirkkojen palautteissa esitettyyn kritiikkiin.

Luvun muutokset valmistelivat Fitzmeyer ja Reumann, jotka olivat kirjoittaneet pohjatekstin myös vanhan version. Vanhan version kohtaaman kritiikin valossa oli oikeastaan yllättävää kuulla näiltä eksegeeteiltä itseltään, että heidän alkuperäinen pohjatekstinsä oli ollut kolme kertaa laajempi kuin se niukka versio, joka päättyi vuoden 1994 luon-

nokseen. Reumann totesi, että kirkot pyysivät revisioon paljolti juuri niitä näkökulmia, joita he olivat jättäneet luonnoksesta pois.

Oman kirkkomme lausunnossa esitetyistä raamatunäkökohdista on huomioitu erityisen selvästi Aabrahamin usko (10) ja vanhurskautetun syntisyys (12), jota tukee lisäksi roomalaiskatolisesta aloitteesta tekstiin tullut maininta syntien tunnustamisen tärkeydestä. Suomalaisesta aloitteesta uuden luonnoksen raamatullukuun sisällytettiin myös kasteen näkökulma ja Paavalin ajatus yhdistymisestä Kristukseen hänen kuolemaansa ja ylösnousemuksensa (Room. 6:5).

2. Vanhurskauttamisoppi ekumeenisena ongelmana

Toinen luku on lyhyt siirtymä vanhurskauttamisoppia koskevan yhteisymmärryksen sisällölliseen käsittelyyn. Würzburgin kokouksessa laaditussa ehdotuksessa asiakirjan uudeksi luonnokseksi näkyvät ekumeenisen prosessin kannalta tehdyt ratkaisut: oppituomiot eivät ole "vastavuoroisia" (gegenseitlich) ja "perusyksimielisyys" (Grundkonsens) on nyt "yksimielisyys perustotuuksissa" (Konsens in Grundwahrheiten).

3. Yhteinen käsitys vanhurskauttamisesta

Kolmannen luvun revision päätavoitteena oli antaa julistuksessa esitettävälle yhteiselle vanhurskauttamiskäsitykselle syvempi ja täsmällisempi teologinen ilmaus. Erityistä huomiota on kiinnitetty vanhurskauttamisopin trinitaariseen, kristologiseen ja pelastushistorialliseen perustaan.

Suomalaiset muutosehdotukset näkyvät erityisesti kappaleissa 15 ja 16. Kirkkomme vanhan kappaleen 13 perään esittämä muotoilu aloittaa uuden 15 lähes sanataarkasti kirkkomme lausunnon antamassa sanamuodossa. Ainoa poikkeus on Scheelen ehdottama lisäys "Isän tahdon mukaan" (nach dem Willen des Vaters), joka vain täydentää kolmannenkin virkkeen trinitaariseen muotoon. Uudessa 16 on vaikutteita sekä saksalaisesta että suomalaisesta moduksesta.

Kirkkomme oli korostanut lausunnossaan vanhurskauttamisopin kriteriologista merkitystä, joka lausuttiin julki vanhassa 17. Uudessa 18 ilmaus "laaja ja kriittinen normatiivinen tehtävä" (eine umfassende kritische und normative Funktion) korvattiin muotoilulla "tahtoo olla kriteerinä, joka aina suuntaa kirkkojemme kaiken opetuksen ja toiminnan Kristukseen" (Sie will als Kriterium die gesamte Lehre und Praxis unserer Kirchen unablässig auf Christus hin orientieren.) Paavalin ilmaus "yksi Välimies" sai raamatuvuittteen. Näin revisio kytkee vanhurskauttamisopin kriittisen funktion kiinteimmin raamatulliseen Kristususkoon. Vaikka siitä näennäisesti puuttuu normatiivisuuden ulottuvuus, ajatus on kuitenkin Kristus-orientaation kautta sisällöllisesti läsnä vähintään yhtä vahvasti kuin vanhassakin versiossa. Saksan willen on tässä yhteydessä ymmärrettävä lähinnä intention ilmaukseksi.

4. Selonteko yhteisestä vanhurskauttamiskäsityksestä

4.1. Ihmisen kyvyttömyys ja synti suhteessa vanhurskauttamiseen

Vertaileva esitys alkaa uudessakin versiossa syntiopista. Luterilaiselta kannalta

on merkittävää, että alaluvun otsikosta alkaen puhutaan selvästi synnistä eikä tyydytä pelkästään käsitteeseen "kyvyttömyys" (Unvermögen).

Oman kirkkomme lausunnosta tekstiin omaksuttiin ajatus synnistä Jumalan aktiivisena vastustamisena. Ajatusta jatkettiin revisiossa armon vaikutuksen hylkäämisen ajatuksella, joka liittyy Trenton kirkolliskokouksen neljänteen vanhurskauttamisopilliseen kaanoniin (neque posse dissentire).

4.2. Vanhurskauttaminen syntien anteeksiantamisena ja vanhurskaaksi tekemisenä

Vanhurskauttamista sekä syntien anteeksiantamisena että vanhurskaaksi tekemisenä käsittelevä alaluku 4.2 oli pitkäläisten neuvottelujen tulos. Esitystavassa pyrittiin "täsmällisyyteen ja lyhyteen" (Präzision und Kürze, 4). Sisällöllisesti päädyttiin ekumeeniseen kompromissiin, joka pyrkii sovittamaan yhteen sekä luterilaisia ja roomalaiskatolisia näkemyksiä että erilaisia luterilaisia korostuksia.

Kirkkomme muutosehdotukset otettiin huomioon uuden 22 lopussa ja uuden 23 alussa. Kuitenkin esim. uudessa 23 suomalaisesta modusta seuraa saksalainen zusprechen-korostus.

4.3. Vanhurskauttaminen uskon kautta ja armosta

Samanlainen neuvotteluasetelma jatkui alaluvussa 4.3 (vanha 4.4). Esimerkiksi uuden 26 loppu on Wendebourgin ja Huovisen välillä vaivoin syntynyt kompromissi, joka ottaa kuitenkin kohtuullisesti huomioon ajatuksen läsnäolevasta

Kristuksesta vanhurskaaksi julistamisen ja tekemisen yhdistäjänä.

Vanhasta 30 oli jo laadittu kaksi revisioluonnosta, mutta koko kappale jätettiin jyrkkien ristiriitojen vuoksi kokonaan pois työskentelyn loppusuoralla.

4.4. Vanhurskautetun syntyisyys

Alaluku 4.4 (vanha 4.3) oli odotetusti yksi vaikeimmista jaksoista. Siinäkin kuitenkin pyrittiin löytämään yhteinen näkemys tai yhteinen tekijä erilaisten näkemysten välille. Uusi tekstimuoto on kompromissi, joka ei täysin tyydyttäne ketään osapuolta. Esimerkiksi uudessa 28 roomalaiskatolinen modus sanan "edeiltyksettömästi" (bedingungslos) jättämisestä pois ei mennyt läpi. Toisaalta toisessa kohdin roomalaiskatolinen muutoehdotus hyväksyttiin, kun konkupisenssia ei enää määriteltäkään ilmauksella "syntinen taipumus" (sündhafte Neigung) vaan "taipumus syntiin" (Neigung zur Sünde). Taustalla lienee osaltaan augustinolainen käsitys, jonka mukaan luotuinen konkupisenssi sinänsä voi olla joko myönteistä tai kielteistä, taipumusta hyvään tai pahaan.

Uuteen 30 sisältyy revisio luterilaisten kirkkojen ehkä voimakkaimmin ja laajimmin kritisoimasta ilmauksesta "ei varsinaisessa merkityksessä synti" (nicht im eigentlichen Sinne Sünde). Toistuvista yrityksistä huolimatta ilmaukselle ei löytynyt parempaa vaihtoehtoa, mutta sen tarkoitamaa ajatusta pyrittiin kuitenkin avaamaan lieventämällä verbiä ja kirjoittamalla auki ilmauksen takana oleva synnin määritelmä. Tässä esitetyn katolisen näkemyksen mukaan syntiä on "varsinaisesti" se, mikä "ansaitsee ikuisen kuoleman". Siinä mielessä konkupisenssi ei luterilaisen "hallitun synnin" tavoin olisi syntiä, vaan "objektiivisesti

katsottuna Jumalan vastainen" (objektiv gottwidrig). Kappaleen lopusta jätettiin pois viittaus osapuolten yksimielisyyteen.

Näkemyksen välistä jännitettä pyrittiin laukaisemaan lisäämällä luvun loppuun vielä lyhyt kappale, jonka tarkoituksena on osoittaa, miksi kahden edellisen kappaleen välillä vallitsevaa ilmeistä ristiriitaa ei kuitenkaan pidetä "kirkkoja erottavana": "Osapuolet ovat yksimielisiä siitä, että kasteessa uudestisyntyneet eivät enää ole erossa Jumalasta." Lausuma on niin niukka ja tulkinnanvarainen, että lopputulosta ei voida pitää erityisen tyydyttävänä.

4.5. Laki ja evankeliumi

Alaluku 4.5 rajoittuu revisiossakin käsittelemään Jumalan lain merkitystä vanhurskautetulle. Lain syyttävää käyttöä ennen vanhurskauttamista ei käsitellä siinä laajuudessa kuin luterilaisen teologian kannalta olisi suotavaa.

Kirkkomme kiinnitti lausunnossaan huomiota ilmaukseen "jää alttiiksi lain syytökselle" (bleibt ausgesetzt), jota pidettiin liian heikkona suhteessa synnin todelliseen vaikutukseen vanhurskauttussa. Tämä näkökohta on otettu siinä määrin huomioon, että ilmausta täydentämään on lisätty sivulause "joka paljastaa synnin" (die die Sünde aufdeckt).

4.6. Pelastusvarmuus

Kirkkomme piti pelastusvarmuutta käsittelevää alalukua 4.6 varsin ongelmattomana. Sellaiseksi se havaittiin Würzburgissäkin, eikä tekstiin tullut suuria muutoksia. Käsitteiden *securitas* ja *certitudo* välistä erotusta täsmennettiin roomalaiskatolisen aloitteen pohjalta täydentämällä adjektiiveja *gewiß* ja

sicher hyödyllisellä täsmennyksellä, että uskova on varma pelastuksestaan "luottaessaan Jumalan lupaukseen" (im Vertrauen auf Gottes Zusage) eikä "itseään katsoessaan" (auf sich schauend).

4.7. Vanhurskautetun hyvät teot

Alaluvun 4.7 jokaista kappaletta muokattiin tuntuvasti, mutta uusikin teksti-muoto sisältää keskenään jännitteisiä kompromissiratkaisuja.

Uuteen 38 tuli lisäys, joka korostaa rakkauden tekojen luonnetta velvollisuutena, joka syntii vastaan kilvoittelevan vanhurskautetun tulee täyttää.

Uudessa 39 katolista näkemystä perustellaan raamatullisella taivaallisen palikan käsitteellä ilman että tässä yhteydessä esitettäisiin raamattuviitteitä. Hyvien tekojen lahjaluonteen ja ihmisen vastuullisuuden välistä jännitettä ei revisiossa käsitelty.

Kirkkomme lausuntoon sisältynyt muutosehdotus otettiin huomioon uudessa 40. Uudessa muotoilussa korostetaan vanhurskauttamisen täydellisyyttä "Jumalan hyväksymisenä ja osallisuutena Kristukseen" (als Annahme durch Gott und als Teilhabe an der Gerechtigkeit Christi). Sen sijaan suomalaisen modukseen sisältynyt osittainen, uskovien elämässä vähitellen todellistuvan vanhurskauden ajatus ilmaistiin saksalaisen moduksen ajatuksella, että vanhurskauttamisen "vaikutus elämässä voi kasvaa" (daß ihre Auswirkung der Rechtfertigung im christlichen Leben wachsen kann). Myös kappaleen päättävä ajatus on suora lainaus Saksan lausunnosta (Erfüllung von Gottes Zusage an die Glaubende).

5. Saavutetun yksimielisyyden merkitys ja laajuus

Viidennessä luvussa arvioidaan asiakirjassa esitetyn yhteisymmärryksen kirkollista ja ekumeenista merkitystä. Uuden 41 mukaan konsensuksen (Konsens in Grundwahrheiten der Rechtfertigungslehre) valossa "jäljelle jäävät erot kielellä, teologisissa hahmotuksissa ja vanhurskauttamiskäsityksen painotuksessa voidaan sallia" (sind tragbar "kannettava, käyttökelpoinen, mukiinnenevä, vielä siisti, siedettävä", harv. myös *tragfähig*-merkityksessä "kantokykyinen, kestävä"). Tekstiin revisiossa tehdyt muutokset ovat lähinnä tyyllisiä synonyymivaihtoja, joista ei seuraa oleellisia merkitysten muutoksia.

Uuden 41 muotoilussa on kuitenkin se merkittävä ero, että jäljelle jäävien erojen luonnehdinnasta revisiossa jätettiin pois viittaus vanhurskauttamisopin kriteriologiseen merkitykseen (die Bestimmung des Stellenwertes der Rechtfertigungslehre). Tällainen muutos voidaan ymmärtää niin, että asiakirjassa esitetyn konsensuksen valossa vanhurskauttamisopin merkityksestä ei vallitse erimielisyyttä, vaan se kuuluu konsensuksen alaan.

Uudessa 42 oppituumioita ei edellä tehdyn periaateratkaisun mukaisesti enää luonnehdita "vastavuoroisiksi" (gegenseitig). Oppituumioiden kohteettomuudesta puhutaan aiempaa täsmällisemmin käyttäen ilmauksia "nykyiset luterilaiset kirkot" ja "nykyinen [heutige] roomalaiskatolinen kirkko".

Luterilaisten kirkkojen vanhaan 44 antamaa kritiikkiä otettiin huomioon uuden 43 muotoilussa. Kielteinen uhkauksen sävy poistettiin ja korostettiin vanhurskauttamisopin myönteistä merkitystä.

tä kirkon uskolle ja käytännölle (Lehre und Praxis).

Myös vanhaa 45 on muokattu merkittävästi. Uusi 44 on oleellisesti lyhyempi ja tiiviimpi. Se ilmaisee selkeästi vanhurskauttamisopillisen yhteisymmärryksen merkityksen luterilais-katolisten oppikeskustelujen jatkolle. Lähtökohtana todetaan, että saavutetun konsensuksen tulee vaikuttaa kirkkojen "elämässä ja opissa". Monet "painoarvoltaan erilaiset kysymykset" (Fragen von unterschiedlicher Gewicht) vaativat jatko-työskentelyä vanhurskauttamisopin pohjalta. Esimerkkeinä mainitaan "Jumalan sanan ja kirkon opin suhde" sekä kirkko-oppi ja sakramenttioppi.

Jatkotyöskentelyn kannalta on tärkeää, että revisiossa julistustekstiin on tullut uusi, myönteinen arvio vanhurskauttamisopillisen yhteisymmärryksen pitävyydestä: "Olemme vakuuttuneita siitä, että saavuttamamme yhteinen käsitys [vanhurskauttamisesta] tarjoaa kestävän perustan tähän [jatkotyöskentelyyn muilla opin alueilla]."

Viimeisessä kappaleessa kiitetään Jumalaa "tämästä ratkaisevasta askeleesta kirkon jakaantumisen voittamiseksi". Tässä yhteydessä Kirchengemeinschaft-käsite on korvattu ekumeenisesti neutraalimmalla ilmauksella "kirkon jakaantumisen voittaminen". Julistuksen lopuksi allekirjoittavat kirkot pyytävät Pyhää Henkeä johdattamaan heidät "näkyvään yhteyteen, joka on luterilais-roomalais-katolisen dialogin päämäärä".

6. Hankkeen jatko

Würzburgissa aikaan saatua tarkistettua tekstimuotoa ei pidetty vielä lopullisena. Würzburgissa tekstiin jäi sekä vähä-

pätöisiä teknisiä puutteita että ilmeisiä sisällöllisiä heikkouksia. Julistuksen lopullinen tekstimuoto jäi siis edelleen auki, mutta sen viimeistelyn lopullisesta perusteellisuudesta ja käytännön järjestelyistä ei ollut vielä selvää käsitystä.

Yhteisen julistuksen teksti lähti siten Würzburgista keskeneräisenä neuvotte- luosapuolten arvioitavaksi. Luterilaisen maailmanliiton osalta sitä arvioitiin ensin Genevessä kesäkuun lopussa pidetyssä tilapäisen neuvonantajaryh- män kokouksessa ja sitten syyskuun lo- pussa maailmanliiton neuvoston koko- uksessa. Tätä käsitellyä selostetaan tar- kemmin muissa tämän Resektion artikkeleissa.

Roomalaiskatolisessa kirkossa teksti lähti etenemään Rooman kuurian nor- maaleja virkateitä myöten. Tekstin tek- niseen tarkistukseen osallistui rooma- laiskatoliselta puolelta ainakin Ykseys- neuvoston virkamiehiä ja kaksi saksa- laista hiippakuntapiispaa (Mainzin *Karl Lehmann* ja Rottenburg-Stuttgartin *Walter Kasper*). Varsinaisen sisällöllisen ar- vioinnin suorittaa roomalaiskatolisen kirkon hallinnossa Uskonopin kongre- gaatio. Sen ensireaktiota odotetaan en- nen tulevaa vuodenvaihdetta.

Luterilaisen maailmanliiton neuvoston päätettyä, että tekstiin jääneitä ongelma- kohtia pyritään selvittämään vielä yhtei- sen työryhmän voimin, Würzburgissa työskennelleen ryhmän jäseniin on otet- tu yhteyttä. Pääosin sama ryhmä ko- koontuu 15.-19. tammikuuta jälleen Würzburgiin tarkoituksena lyödä luk- koon Yhteisen julistuksen lopullinen tekstimuoto. Sen jälkeen paikalliskirk- kujen tehtäväksi jää arvioida, voivatko ne omalta osaltaan hyväksyä julistuksen ja liittyä sen allekirjoittakirkkoihin.

Kuinka eteenpäin Würzburgista?

Esitelmä LML:n neuvonantajaryhmän kokouksessa Genevessä 28.6.1996

Eero Huovinen (Helsingin piispa)

1. Würzburgin teksti vaatii arviointia

Luterilaiset kirkot ja roomalaiskatolinen kirkko ovat saavuttaneet ratkaisevan vai- heen tiellä kohti Yhteistä julistusta van- hurskauttamisopista. Würzburgissa ke- säkuussa kokoontunut yhteinen työryh- mä on muuttanut vuoden 1994 luonnosta monien luterilaisten paikalliskirkkojen ja joidenkin roomalaiskatolisten piis- painkonferenssien antaman palutteen perusteella. Ryhmän työskentelyä avus- tivat taitavasti ja johtivat pätevästi Lu- terilaisen maailmanliiton (LML) apu- laispääsihteeri tri *Eugene Brand* ja hä- nen Rooman-kollegansa monsignore *Heinz-Albert Raem* roomalaiskatolisen kirkon Kristittyjen ykseyden edistämi- sen neuvostosta (nk. Ykseysneuvos- tosta).

Vanhurskauttamisopillisen julistuksen Würzburgissa muokattu teksti vaatii nyt huolellista paneutumista ja vakavaa ar-

viointia. Yhtenä Würzburgissa kokoon- tuneen työryhmän luterilaisista jäsenis- tä seison luonnollisesti asiakirjan tarkis- tetun tekstimuodon takana. Kirkkomme ekumeenisen johdon parissa käytyjen keskustelujen jälkeen haluaisin kuiten- kin käsitellä muutettua tekstiä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon näkökul- masta ja analysoida sitä laajemmassa ekumeenisessä kontekstissa. Esitän aja- tukseni kirjallisesti osaksi siitä syystä, että pystyn osallistumaan tähän kokouk- seen vain sen ensimmäisen päivän aika- na.

2. Missä seisomme luterilaisina kirkkoina?

Oppikeskustelujen kummankin osapuolen on nyt arvioitava Yhteisen julistuk- sen Würzburgin tekstiä. Luterilaisella puolella täällä Genevessä nyt kokoon- tuvan ryhmämme odotetaan ottavan en- simmäinen askel tässä prosessissa. Si-

käli kuin ymmärrän tehtävämme, meidät on kutsuttu jäsenkirjoista "tilapäiseen komiteaan antamaan LML:n virkamiehille ohjeita siitä, kuinka Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista olisi esiteltävä LML:n syyskuussa kokoontuvalle neuvostolle". Arvostan neuvoston taitoa vetää jäsenkirjojen mukaan prosessiin jo arvioinnin tässä vaiheessa.

Juuri roolimme luterilaisten paikalliskirkkojen paimenina antaa työlemme suuntaa täällä Genevessä. Velvollisuutemme on arvioida Yhteisen julistuksen Würzburgin tekstiä ei vain suhteessa joihinkin äskettäisiin ekumeenisiin oppikeskusteluihin eikä ainoastaan 1500-luvun luterilaisten tunnustuskirjojen perusteella. Myös meille paikallisten kirkkojemme uskon ja elämän tulee olla pohdintamme pääasiallinen konteksti. Jäsenkirjojen ratkaisevan roolin valossa se kysymys, minkä LML:n pääsihteerin tri Ishmael Noko esitti lähettäessään vuoden 1994 luonnoksen jäsenkirjoille, tulee olemaan perustavan tärkeä tässä prosessissa:

Voivatko kirkkomme tunnustaa, että Yhteisessä julistuksessa esitetty luterilais-roomalaiskatolinen yhteisymmärrys on sopusoinnussa apostolisen evankeliumin kanssa, jonka Raamattu julistaa ja josta ekumeeniset uskontunnustukset ja luterilaiset tunnustuskirjat todistavat?

Siksi kysymyksemme on, kuinka suhtaudumme luterilaisina kirkkoina siihen "yhteiseen käsitykseen vanhurskauttamisopista" [das gemeinsame Verständnis der Rechtfertigung, common understanding of the doctrine of justification], joka on esitetty Yhteisen julistuksen Würzburgin tekstissä. Tämä käsitys on suhteutettava sekä Raamatussa ilmaistun ja klassisessa dogmassa muotoil-

tuun apostoliseen uskoon että tämän uskon luterilaiseen käsitykseen niin kuin se on ilmaistu luterilaisissa tunnustuskirjoissa ja eletty yhteisöjemme uskossa tänään. Pystyvätkö kirkkomme paikallistasolla vastaanottamaan väitetyn "yksimielisyyden vanhurskauttamisoppia koskevissa perustotuksissa" [Konsens in Grundwahrheiten der Rechtfertigungslehre, consensus on basic truths concerning the doctrine of justification]?

3. Onko jää riittävän vahvaa?

Pohjoisen ihmisenä haluaisin havainnollistaa tehtävääme kielikuvalla järven jäältä. Kuten jotkut teistä taitavat tietääkin, Suomessa on tuhansia järviä. (Tuoreiden tilastojen mukaan niitä olisi kaikkiaan noin 188.000!) Erityisesti maan eteläosissa on niin paljon järviä, että ne pirstovat maaston ja tekevät paikasta toiseen liikkumisen vaikeaksi. Talvella liikkuminen helpottuu, kun jäätä pitkin pääsee lyhintä tietä rannalta toiselle.

Siksi monet suomalaiset odottavat talven ensimmäisiä pakkasöitä, jolloin järvet alkavat jäätyä. Muutaman kylmän yön jälkeen ohut jää on peittänyt järven. Mutta jää ei ole välttämättä vielä riittävän vahvaa kantamaan jalkamestiä. On arvioitava huolellisesti, kantaako jää kulkijan painon ja sallii ylittää järven, vai joudutaanko odottamaan muutama yö lisää.

Tarttuessamme saamaamme tehtävään arvioida Yhteisen julistuksen Würzburgin tekstiä olemme tulleet järven rannalle. Emme odota talvea siinä mielessä, että ekumenian talvi jäädyttäisi kaikki pyrkimykset kohti kirkon ykseyttä. Aivan päinvastoin odotamme talven kirkkaita ja aurinkoisia päiviä ja kylmiä ja tähtikirkkaita öitä, jotta ne toisivat meidät lähemmäksi toinen toistamme ja te-

kisivät mahdolliseksi yhteydenpidon (kommunikaation) ja yhteyden (kommuunion).

Tässä mielessä, niin kuin jää näyttää kattavan veden, joka erottaa järven rannat toisistaan, tämä teksti esittää uuden yhteisen käsityksen perustavan tärkeää vanhurskauttamisopista, joka on erottanut luterilaisia kirkkoja ja roomalaiskatolista kirkkoa kauan aikaa. Tekstissä on niin paljon myönteistä, että voimme selvästi sanoa, että jääpeite on jo olemassa. Kuitenkin meidän on arvioitava huolellisesti, onko jää riittävän vahvaa ja kattaako se koko matkan rannalta toiselle, vai vaatiiko se jonkin verran lisäämää jäätymiseen kunnolla. Sellainen arvostelukyky on nyt välttämättömän tärkeää, jotta meillä olisi rohkeutta jatkaa matkaa oikealla hetkellä.

4. Tekstin kehitys Würzburgissa

Haluan aloittaa pohdiskeluni tuloksista yleisluontoisella havainnolla. Tekstiin tehtiin Würzburgin kokouksessa useita sisällöllisesti merkittäviä muutoksia. Paikallisten palautteiden perusteella työryhmälle oli selvää, että ei ollut mahdollista tyytyä pelkästään tyylillisiin tai toimituksellisiin muutoksiin. Verrattuna vuoden 1994 luonnokseen teksti on muuttunut niin paljon, että sitä voidaan pitää oleellisesti kehittyneenä uutena versiona tai jopa uutena asiakirjana. Tämä tosiasia on pidettävä mielessä hahmoteltaessa tämän hankkeen jatkoa Luterilaisen maailmanliiton sisällä.

Yleisarviona tärkeimmistä muutoksista uskaltaisin sanoa, että teksti on kehittynyt merkittävästi rakentavaan ja myönteiseen suuntaan. Myönteisimmät muutokset koskevat vanhurskauttamisopin kriteriologista merkitystä ja raamatullista perustaa (luku 1) sekä yhteistä käsi-

tystä vanhurskauttamisopista (luku 3). Myös tämän yhteisen käsityksen yksityiskohtaiseen esitykseen asiakirjan neljänteen lukuun tuli merkittäviä parannuksia.

4.a. Kriteriologinen merkitys

Yhteisymmärrys vanhurskauttamisopin kriteriologisesta merkityksestä oli luterilaisissa vastauksissa ehkä yksi vuoden 1994 luonnoksen laajimmin kiitellyistä yksityiskohdista. Luterilaisissa vastauksissa otettiin lämpimästi vastaan se yhteinen toteamus, että vanhurskauttamisoppi "ei ole vain eräs osa kristillisen uskonsisällön kokonaisuudessa" (vuoden 1994 luonnoksen kappale 17 = vanha 17). Esimerkiksi oman kirkkomme lausunnon mukaan tämä muotoilu on "periaatteelliselta merkitykseltään erityisen tärkeä, koska siinä määritellään vanhurskauttamisopin paikka kristillisen uskon kokonaisuudessa" (Kirkon ulkoasiain neuvoston lausunto, Reseptio 1/1996, s. 16).

Tarkistetussa tekstissä tämä ratkaisevan tärkeä kappale kuuluu hieman eri tavalla. Nyt vanhurskauttamisopista sanotaan, että se "ei ole vain vähäinen osa kristillistä uskonoppia. Se tahtoo olla kriteerinä, joka aina suuntaa kirkkojemme kaiken opetuksen ja toiminnan Kristukseen. Häneen yksin voi yli kaiken luottaa välittäjänä (1 Tim. 2:5s), jonka kautta Jumala Pyhässä Hengessä antaa itsensä ja vuodattaa pelastavat lahjansa" (Würzburgin tekstin kappale 18 = uusi 18).

Ensi silmäyksellä tarkistettu teksti vaikuttaa heikommalta, koska siitä puuttuu vahva vuoden 1994 luonnoksen vahva kielenkäyttö "laajasta kriittisestä ja normatiivisesta funktiosta". Joku saattaisi myös kaivata ilmausta kristillisen uskon

"kokonaisuus" ja kysyä saksan kielen teoksen "will" ("Sie will als Kriterium...") täsmällistä merkitystä. Kuitenkin kappaleen asiasisältö on vähintäänkin yhtä korostettu kuin aikaisemmin, koska se yhdistää vanhurskaustamisopin kriteriologisen luonteen suoraan Kristuksen persoonaan.

Niinpä loppujen lopuksi Kristus itse määrittää "kirkkojemme opetuksen ja toiminnan" arviointiperusteet. Suuntautuminen Kristukseen on vanhurskaustamisopin perustavoite (vrt. saksan "will"). Sanan "kokonaisuus" poisjättämistä (vrt. saksan "im Ganzen der christlichen Glaubenslehre") on pidettävä pelkkänä tyyllillisenä muutoksena, koska jäljellejäävät ilmaukset ("vähäinen osa – kaikki opetus" vrt. saksan "Teilstück – die gesamte Lehre") välittävät alkuperäisen ajatuksen kokonaisuudessaan. Lisäksi voidaan panna merkille, että persoonaton "kirkko" on muuttunut tässä kieliasussa paljon sitovammaksi "meidän kirkkomme". Lisäksi kolminaisuusopillisesti jäsenytynyt raamattuviite ja ajatus "yhdestä Valittajasta" vahvistavat kristologista lähestymistapaa.

Vanhurskaustamisopin kriteriologisen merkityksen suhteen teksti on kehittänyt myös siinä loppupään kappaleessa, joka sisältää ajatuksen "terveellisistä varoituksesta" (vanha 44 = uusi 43). Vanhassa luonnoksessa puolestaan tämä kappale oli saanut joitakin luterilaisia kirkkoja esittämään vastauksissaan kriittisiä huomioita. Zimbabween evankelis-luterilaisen kirkon huomautus on hyvä esimerkki: "... pidämme Yhteisen julistuksen kappaletta 44 asiakirjan hengen vastaisena ja suosittelisimme nöyrästi, että kappale poistettaisiin".

Tarkistetussa tekstissä tähän kappaleeseen on omaksuttu erilainen lähestymis-

tapa, kun se on, niin sanoakseni, transponoitu positiiviseen sävellajiin. Nimetöille toisinajattelijoille suunnattu uhkaava varoitus (vanha 44: "wo der Grundkonsens nicht durchgehalten wird") on poistettu, kun allekirjoittajakirkot sitoutuvat itse ottamaan vakavasti vanhurskaustamisoppiin liittyvät oppituomiot. Nyt todetaan (uusi 43), että näillä oppituomioilla "on meille 'terveellisen varoituksen' merkitys". Lisäksi tarkistettu teksti lisää, että "meidän", siis allekirjoittajakirkkojen, "on otettava [ne] huomioon opissa ja elämässä". Niin tekstiin sisältyy ajatus, että oppituumioiden jatkuva merkityksellisyys kytkeytyy vanhurskaustamisopin merkitykseen opetuksen ja toiminnan "kriteerinä", joka on tarkoitettu myös allekirjoittajakirkkoille itselleen. Tässä mielessä se pätee rakentavalla tavalla sekä omiin kirkkoihimme että roomalaiskatoliseen kirkkoon.

Samanlaisia muutoksia on tapahtunut seuraavassa kappaleessa (uusi 44 = vanha 45), jossa allekirjoittajakirkot sitoutuvat tämän yksimielisyyden soveltamiseen käytännössä "kirkkojemme opissa ja käytännössä". Tämä yksimielisyys ei ainoastaan ohjaa jatkoneuvotteluja tarjoamalla "kestävän perustan" lisäselvityksille kysymyksistä, jotka edelleen pysyvät avoimina osapuolten välillä. Sen tulee myös "kantaa hedelmää" kirkkojemme elämän kaikilla aloilla.

4.b. Raamatullinen perusta

Toiseksi haluaisin mainita vanhurskaustamisopin raamatullista perustaa käsittelevän luvun yksi kehityksen. Tämä kappale kirjoitettiin juurta jaksan uudestaan tarkistuksen kuluessa. Uusi tekstimuoto on kaksi kertaa niin pitkä kuin aikaisemmassa luonnoksessa. Se ei ainoastaan esitä lukijalle suurta määrää

raamattuviitteitä vaan myös tarjoaa kestävä perustan yhteiselle käsitykselle vanhurskaustamisopista. Vanhatestamentillista taustaa on kehitetty merkittävästi siitä, mitä se oli vuoden 1994 luonnoksessa. Uuden testamentin näkökulma käsittää nyt muutakin aineistoa kuin vain Paavalin kirjoituksia.

Useita luterilaisten kirkkojen tekemiä huomautuksia otettiin huomioon tämän kappaleen tarkistamisessa. Otan esiin vain kaksi raamatullista näkökohtaa, joista oma kirkkomme oli muistuttanut, nimittäin Aabrahamin uskon (uusi 10) ja vanhurskaudetun syntisyyden (uusi 12). Olen erityisen tyytyväinen huomautteeni, että tarkistetussa tekstissä jälkimmäistä näkökohtaa tukee synnintunnustuksen välttämättömyyden ajatus, joka on peräisin roomalaiskatolisista muutosehdotuksista.

On myös syytä korostaa, että selvät ja sisällöllisesti merkittävät kehitykset asiakirjan raamattuperustassa eivät rajoitu erityisen raamatulliseen lukuun yksi. Kautta tekstin voidaan tunnistaa uusia raamattuviitteitä, jotka ohjaavat ja tukevat teologista todistelua täsmällisellä ja merkityksellisellä tavalla.

Lisäksi raamatullisella lähestymistavalla on asiakirjan uudessa laituksessa syvästi hengellinen merkitys. Tästä tosiasiasta on esimerkki luvun kolme alussa, missä "yhteinen käsitys vanhurskaustamisesta" nousee "pyhässä Raamatussa julistetun hyvän sanoman yhteisestä kuuntelemisesta" ("das gemeinsame Hören", uusi 14). On perustavan tärkeää pitää aina mielessä, että kaikki ekumeeniset pyrkimyksemme perustuvat historiallisesti ja teologisesti tähän raamatulliseen ja hengelliseen innoitukseen, joka nousee Jumalan sanan yhteisestä kuuntelemisesta.

4.c. Yhteinen käsitys

On aivan selvää, että laajuudeltaan, täsmällisyydeltään ja yksityiskohtaisten viitteiden rikkaudessa raamatullinen luku yksi on kehittynyt enemmän kuin asiakirjan mikään muu luku. Kuitenkin on avain yhtä merkittävää, että luku kolme "Yhteinen käsitys vanhurskaustamisesta" on kehittynyt paljon teologisen syvyytensä ja opillisen rakenteensa kestävyyskannalta. Tekstin tarkistaminen perustui lähes kokonaan Strasbourginkin ekumeenisen tutkimuslaitoksen analyysissä luoteltuihin luterilaisiin muutosehdotuksiin ja ja roomalaiskatoliseen *Modi*-muistioon.

Esimerkiksi kappaleessa 17 (vanha 16) on hyväksytty sekä saksalaisessa että suomalaisessa vastauksessa esitetty muutosehdotus, että poistettaisiin sanat "omin voimin", joita ei ollut vuoden 1994 luonnoksen englanninkielisessä laituksessa. Haluaisin erityisesti korostaa tekstin tarkistamisessa omaksuttua selvää kristologista ja kolminaisuusopillista lähestymistapaa. Koko luku, mutta erityisesti esimerkiksi uusi kappale 15 (vanha 14) saa suuntansa pelastushistorian peruslinjoista, jotka lausuvat julki vanhurskaustamisopin kristologisen polttopisteen ja kolminaisuusopillisen hahmon.

Nyt allekirjoittajakirkkojen "yhteinen usko on, että vanhurskaustaminen on kolmiyhteisen Jumalan työ". Vanhurskaustamisen todellinen ja ainoa tekijä on kolmiyhteinen Jumala itse. Vanhurskaustaminen perustuu sisäisesti Jumalan pelastavaan läsnäoloon ja työhön ihmisten historiassa: "Kristuksen ihmiseksi tulo, kuolema ja ylösnousemus ovat vanhurskaustamisen perusta ja edellytys". Allekirjoittajakirkot tunnustavat yhdessä erästä kansainvälisten luterilais-roomalaiskatolisten oppikeskustelujen aikai-

sempaa asiakirjaa sopivasti lainaten: "Yksin armosta, uskossa Kristuksen pelastavaan työhön eikä oman ansiomme perusteella Jumala hyväksyy meidät ja me saamme Pyhän Hengen, joka uudistaa sydämemme ja varustaa ja kutsuu meidät hyviin tekoihin" (uusi 15).

Näiden perustavamman luonteisten parannusten lisäksi Würzburgin teksti sisältää pieniä mutta merkittäviä muutoksia myös selonteossa yhteisestä vanhurskauttamiskäsityksestä (luvussa neljä). Asiakirjan ekumeenisen sisällön kannalta niitä on pidettävä myönteisinä kehitysaskeleina. Mainitakseni muuttaman edustavan esimerkin viittaa lukuun 4.1.

Würzburgin tekstin kappale 19 (vanha 18) käsittelee kysymystä vapaasta tahdosta: "Vapaus, joka hänellä [= ihmisellä] on suhteessaan tämän maailman asioihin ja ihmisiin, ei ole vapautta suhteessa pelastumiseen." Lisäksi kappaleessa 21 (vanha 20) on nyt ajatus, että ihminen "syntisenä aktiivisesti vastustaa Jumalaa ja hänen pelastavaa toimintaansa". Tästä korostuksesta asiakirja sitten vetää sen johtopäätöksen vastauksena Trenton kirkolliskokouksen neljänteen vanhurskauttamisoppia koskevaan kaanoniin ("neque posse dissentire"), että "luterilaiset eivät kiellä, että ihminen voi torjua armon vaikutuksen".

Tähän asti olen esittänyt myönteisiä huomautuksia siitä edistyksestä, jota Yhteisen julistuksen tarkistetussa tekstissä on havaittavissa. Kun vastaavia muutoksia esiintyy kautta dokumentin, on selvää, että se on jo nyt kansainvälisten luterilais-roomalauskatolisten oppikeskustelujen tärkein vanhurskauttamisoppia koskeva teksti. Se yrittää vakavasti ja toivottavasti menestyksellisesti käydä käsiiksi tämän opin perustavimpiin kysymyksiin.

5. Avoimia kysymyksiä Würzburgin jälkeen

Würzburgissa laadittu teksti Yhteiseksi julistukseksi vanhurskauttamisopista sanoo lausuvansa julki yhteisen käsityksen vanhurskauttamisopista ja yksimielisyyden sen perustotuksista. Samanlaisesti se ei voi välttää osoittamasta, että tämän opin erityiskysymyksissä roomalauskatolisen ja luterilaisen käsityksen välillä on jäljellä ilmeisiä eroja.

Asiakirja itse pitää näitä eroja "erilaisina korostuksina yksittäisissä määritelmässä" (uusi 14) tai "eroina kielessä, teologisessa muotoilussa ja korostuksissa siitä, miten vanhurskauttaminen ymmärretään" (uusi 41). Siksi ne eivät asiakirjan mukaan kyseenalaista väitettyä yksimielisyyttä vaan ovat "avoimia toinen toisilleen eivätkä kumoa perustotuksissa vallitsevaa yksimielisyyttä" (uusi 41). Luterilaisen maailmanliiton jäsenkirkkojen rooli tulee olemaan tässä ratkaisevan tärkeä. Niiden ääntä on kuultava, koska loppujen lopuksi on niiden tehtävä määritellä Luterilaisen maailmanliiton kanta tämän johtopäätöksen pätevytydestä.

Seuraavat kaksi näkökohtaa on tarkoitettu havainnollistamaan kysymyksiä, jotka vielä Würzburgin jälkeen näyttävät jääneen avoimiksi. Avoimia kysymyksiä ei ole ainoastaan luterilaisten kirkkojen ja roomalauskatolisen kirkon välillä vaan myös luterilaisten kirkkojen välillä.

5.a. Konkupissenssi / simul

Mielestäni luterilaisesta näkökulmasta ilmeisin vaikeus on kysymys käsitteestä *simul* tai konkupissenssi, jota käsitellään Würzburgin tekstin luvussa 4.4 (vanha 4.3). Jo ensimmäisellä lausunto-

kierroksella monet luterilaiset kirkot kiinnittävät huomiota vuoden 1994 luonnoksen kappaleen 26 (uusi 30) sanamuodon sisältämään ongelmaan, että "konkupissenssi ei enää erota vanhurskautettua Jumalasta. Siksi ei varsinaisessa mielessä ole synti." Strasbourgin analyysi piti "erityisen tärkeänä etsiä tähän toista ratkaisua" (s. III/5).

Tarkistetussa tekstissä kappale kuuluu: "Tätä synnistä johtuvaa ja syntiin viettelevää taipumusta ei varsinaisessa merkityksessä ymmärretä synniksi, koska se ei ole vapaa siveellisesti väärä päätös eikä tila taikka taipumus, joka ansaitsee ikuisen kuoleman." (uusi 30). Jo tekstin rakenteen perusteella on selvää, että tämä muotoilu ilmaisee roomalauskatolisen opetuksen. Siksi se ei esitä yhteistä hyväksyttyä kantaa. Asiakirjassa esitetyn yksimielisyyden testaamiseksi on kuitenkin välttämätöntä kysyä, voidaanko tätä roomalauskatolista opetusta pitää sellaisena "erona kielessä, teologisessa muotoilussa ja korostuksessa", joka ei kyseenalaista yksimielisyyttä. Mikä lopulta on sen yhteys "vanhurskauttamisoppia koskeviin perustotuksiin"?

Huolimatta lukuisista yrityksistä löytää tähän kohtaan toisenlainen sanamuoto, tarkistetussa tekstissä on säilynyt ajatus jostakin, joka on "objektiivisesti katsottuna Jumalan vastainen" mutta jota "ei varsinaisessa merkityksessä ymmärretä synniksi" (uusi 30). Se yrittää kuitenkin lausua julki sen erityisen syntikäsityksen, joka on tämän muotoilun takana. Siitä on myös poistettu maininta yhteisymmärryksestä osapuolten välillä (vanha 26).

Välttääkseen umpikujan Würzburgin kokouksen viime hetkellä työryhmä päätti lisätä uuden kappaleen luvun 4.4 (vanha 4.3) loppuun. Lyhyt kappale 31

on yritys lausua julki suurin yhteinen tekijä, jonka toivotaan voivan silloittaa kuilu kahdessa edellisessä kappaleessa esitettyjen näkemysten välillä. Würzburgissa myös korostettiin, että edelliset kappaleet esittävät kahden oppiperinteen eriävät näkemykset.

Tämä ratkaisu ei näyttänyt kuitenkaan niin "kestävältä" ("tragfähig", uusi 44) kuin olisi voinut odottaa näin ratkaisevan tärkeässä kohdassa. Jos vanha kappale 26 oli "suppeasti ilmaistu ja edelleen harhatulkintoille altis" (Kirkon ulkoasiain neuvoston lausunto, Rescriptio 1/1996, s. 19), myös uusi kappale 31 saattaa aiheuttaa väärinkäsityksiä, jotka saattavat hämärtää sen suhteen asiakirjan perustavoitteeseen. Eikö olisi ollut parempi etsiä yhteistä perustaa esimerkiksi vertailemalla luterilaista *peccatum regnatum* -ajatusta ja roomalauskatolisen tradition erinäisiä konkupissenssikäsityksiä?

Siksi kysymykseni kuuluu, onnistuuko uusi kappale 31 todella ylittämään eron. Ratkaiseeko uusi kappale ristiriidan, joka näyttää sisältävän eroja paitsi vanhurskauttamisopin muotoilussa myös antropologian alalla. Tulevatko paikalliskirkkojemme uskovat jäsenet vakuuttumaan siitä, että yksimielisyys pitää tässäkin yksityiskohdassa? Sama kysymys pätee toisaalla erilaisiin käsityksiin Jumalan lain käytöstä ennen vanhurskauttamista, vanhurskauttamisessa ja vanhurskauttamisen jälkeen (luku 4.5).

5.b. Luterilainen moninaisuus

Toinen näkökohtani on esimerkki siitä tosiasiasta, että "erilaisia korostuksia [vanhurskauttamisopin] yksittäisissä määritelmässä" on myös luterilaisten kirkkojen välillä ja sisällä. Ne ovat tul-

leet esiin ekumeenisissa keskusteluissa, mutta niistä olisi keskusteltava myös luterilaisten kesken, koska vanhurskauttamisoppi ei ole perustavan tärkeä luterilaisille kirkkoille ainoastaan ekumeenisena ongelmana vaan myös niiden kirkollisen itseymmärryksensä oleellisenä osana. Näin ekumeeniset keskustelut voivat auttaa meitä ymmärtämään syvemmin omaa kirkkollista olemustaan.

Erityisesti luvussa 4.2 "Vanhurskauttaminen syntien anteeksiantamisena ja vanhurskaaksi tekemisenä" mutta myös kautta koko asiakirjan tulee selväksi, että Yhteinen julistus pyrkii sisällyttämään yhteiseen käsitykseen vanhurskauttamisopista roomalaiskatolisen ja luterilaisen käsityksen lisäksi useita eriläviä luterilaisia käsityksiä, "eroja kielessä, teologisissa muotoiluissa ja korostuksissa" (uusi 41), jotka esitetään yhtenä yhtenäisenä "luterilaisena opetuksena" tai "luterilaisena käsityksenä".

Esittäkseni lyhyen, kaavamaisen kuvauksen tästä luterilaisuuden sisäisestä moninaisuudesta olen pyrkinyt erittelemään kolme luterilaista vanhurskauttamisopin tulkintaa, jotka esiintyvät myös Würzburgin tekstissä. Koska tämä erittely on jossakin määrin epätäsmällinen ja epätäydellinen, se ei vastaa tieteellisen tutkimuksen tiukoimpia vaatimuksia. Kuitenkin toivon siitä olevan apua pyrittäessä käsittelemään joitakin tekstin ongelmia.

(1) Ensiksikin on olemassa vanhurskauttamisen "forensinen tulkinta". Se perustuu Augsburgin tunnustukseen vaikka se saikin käsitteellisen muodon pääasiassa 1500-luvun lopun luterilaisessa teologiassa, erityisesti Sovinnonkaavassa. Tämä tulkinta perustuu latinalaiseen pelastusoppiin. Kristuksen lunastavaa tekoa ja hänen sijaiskärsimystään ristillä pidetään objektiivisina ennakkoehtoi-

na vanhurskauttamiselle, joka luetaan syntiselle ilman ansioita uskon kautta.

(2) Toiseksi on olemassa nykyaikainen eksistentiaalisen keerygmateologian mukainen "proklamatoris-relaationaalinen tulkinta". Jumalan armonvaikutuksen (Gnadenhandeln) kautta evankeliumia julistetaan syntiselle armon lupauksena. Usko on vastaus (Antwort) Jumalan sanan (Wort) lupauksiin. Se saa aikaan uudenlaisen suhteen Jumalan kanssa ja uudenlaisen inhimillisen eksistenssin Jumalan edessä (coram Deo). Evankeliumin eksistentiaalinen tulkinta pyrkii ilmaisemaan kristillisen uskon keskeisen viestin kielellä, jota aikamme ihmiset ymmärtävät ja joka vastaa heidän kokemustaan.

(3) Kolmanneksi luterilaisessa perinteessä on ollut myös Kristukseen reaalisesti läsnäoloon perustuva tulkinta, joka yhdistää klassista kristillistä pelastusoppia ja Lutherin teologiaa. Tämä tulkinta korostaa Kristuksen persoonan ja työn erottamattomuutta. Kristus on samanaikaisesti sekä Jumalan suosio (favor), siis armo, joka luetaan syntiselle, että Jumalan lahja (donum), joka uudistaa syntisen tehden hänet vanhurskaaksi. Kun Kristus tulee uskon kautta läsnäolevaksi syntisessä, syntinen osallistuu Kristukseen ja hänen vanhurskauteensa.

Würzburgin tekstin luku 4.2 heijastelee selvästi tätä moninaisuutta, joka todellisuudessa on asiakirjan takana. Aluksi kappale 22 esittää yhteisen luterilais-roomalaiskatolisen käsityksen käyttäen hedelmällisellä tavalla useita korostuksia ilmaisemaan kokonaisvaltaisesti yhteisen perustan. Niin allekirjoittajakirkot tunnustavat yhdessä, että "Jumalan armo antaa ihmiselle synnit anteeksi ja samalla vapauttaa hänet elämässään synnin orjuuttavasta vallasta ja lahjoittaa hänelle Kristuksessa uuden elämän." Perinteisen

opillisen sanaston käyttö tekee tämän kokonaisvaltaisen lähestymistavan vieläkin ilmeisemmäksi: "Kun ihminen on uskossa osallinen Kristuksesta, Jumala ei lue hänelle hänen syntejään ja luo Pyhän Hengen kautta häneen toimivaa rakkautta." Tässä on syytä korostaa, että tämä kappale ilmaisee yhteisymmärryksen sekä roomalaiskatolilaisten ja luterilaisten välillä että luterilaisten itsensä välillä.

Kuitenkin kaksi seuraavaa kappaletta näyttävät palaavan menneisyyden vastakkainasetteluihin. Se on erityisen ilmeistä kappaleen 23 niukaassa sanamuodossa, joka ei todellakaan näytä ottavaan huomioon muita luterilaiselle käsitykselle myös oleellisia näkökulmia: "Kun luterilaiset uskovat, että Jumalan armo on anteeksiantavaa rakkautta..." Verrattuna edeltävään kappaleeseen 22 on valitettavaa, että luterilainen kappale näyttää rajoittuvan yhteen erityiseen luterilaisen käsityksen "korostukseen". Nyt on tarpeen arvioida, herättävätkö tällaiset "luterilaisen opetuksen" kapeat esitykset kysymyksiä, joilla olisi merkitystä näiden aiheiden jatkokäsittelylle Luterilaisen maailmanliiton puitteissa.

Kuitenkin kaikki huomautukset, joita tässä ja aikaisemmin, vuoden 1994 luonnokseen annetuissa luterilaisissa lausunnoissa, on esitetty, todistavat, että vanhurskauttamisoppi on ajankohtainen aihe Luterilaisen maailmanliiton sisällä. Kuten Strasbourgin analyysi tarkasta huomauttaa, "kriittisten huomautusten suuri määrä... olisi tunnustettava merkiksi siitä suuresta kiinnostuksesta, jota kirkot tuntevat tätä niiden kirkkona olemiselle elintärkeää kysymystä kohtaan" (s. I/3).

On myös kiinnostavaa huomata, että nykyinen keskustelu heijastelee joitakin niistä näkemyksistä, joita esitettiin Lu-

terilaisen maailmanliiton neljännessä yleiskokouksessa Helsingissä 1963 käydyssä vilkkaassa keskustelussa vanhurskauttamisesta. On yhtä harmillista kuin tunnettua, että Helsingissä tapahtunut väittely ei johtanut yhteisymmärrykseen tästä perustavanlaatuisesta opista, mitä sinänsä on pidetty traumaattisena tapahtumana luterilaisen identiteetin kannalta. Jopa Helsingin piispana olen täysin yhtä mieltä niiden kanssa, joiden mukaan Luterilainen maailmanliitto ei kestä toista Helsinkiä.

Uskon kuitenkin, että teologinen työ, jota tämän aiheen tiimoilta on tehty sekä luterilaisten kirkkojen keskuudessa että ekumeenisesti sitten 1960-luvun puolivälin, on muuttanut tilannetta. Meidän on tunnustettava, että luterilaisessa teologiassa on edelleen erilaisia käsityksiä vanhurskauttamisesta. Mitä Würzburgin teksti sanoo ekumeenisesta kehityksestä pätee myös luterilaisten keskinäisiin keskusteluihin: "Pyhässä Raamatussa julistetun hyvän sanoman yhteinen kuunteleminen eikä vähiten viime vuosien teologiset keskustelut... ovat johtaneet yhteiseen käsitykseen vanhurskauttamisesta. Se sisältää konsensuksen perustotuksista; erilaiset korostukset yksittäisissä määritelmässä ovat sovitettavissa yhteen sen kanssa." (uusi 14)

Tämä "yksimielisyys vanhurskauttamisopin perustotuksissa" yllyttää nyt luterilaisia etsimään yhteisymmärrystä myös keskenään. On korkea aika, että luterilaiset hoitavat Helsingin haavan ja hyväksyvät vanhurskauttamisoppia koskevien "erilaisten korostusten" olemassaolon keskinäisesti rikastavassa avoimuudessa. Ekumeeniset keskustelut tarjoavat tilaisuuden etsiä ja vahvistaa omaa teologista identiteettiä, ja tähän tilaisuuteen tulisi tarttua. Toisaalta oman identiteettimme yhteinen etsintä luterilaisen kristinuskon käsityksen ydinkoh-

dassa voi muodostua ekumeeniseksi voimavaraksi, joka hyödyttää myös ekumeenisiä keskusteluja. Nyt tarvitaan mahdollisimman laajaa julkista keskustelua vanhurskauttamisesta sekä Luterilaisen maailmanliiton sisällä että kirkkoisamme. Hongkongista ei pidä tulla toista Helsinkiä.

6. Kuinka eteenpäin?

Mitkä ovat johtopäätökseni? Mikä on tase Würzburgin jälkeen? Kuinka edetä näistä edellytyksistä? Yhtäältä ei ole lainkaan vaikea todeta, että teksti on mennyt paljon eteenpäin. Monia kipeitä kysymyksiä on selvitetty paikallisten palautteiden perusteella. Paikalliskirkkojen ääni on kuultu tekstin tarkistamisessa. Tuloksena on niin huomattavasti muuttunut teksti, että sitä on pidettävä oleellisesti kehittyneenä uutena laitoksena tai jopa uutena asiakirjana.

Asiakirjan sisäisessä rakenteessa painopiste on siirtynyt yksittäiskysymysten vertailevasta käsittelystä (luvussa 4) asiakirjan vahvistaviin osiin (luvut 1 ja 3 sekä kappaleet 19, 22, 25...). Sen sijaan, että asiakirja keskittyisi eräviä käsityksiä esittäviin erillisiin jaksoihin, se käsittelee nyt paljon painavammin ja sisällöllisemmin vanhurskauttamisopin raamatullista perustaa ja yhteistä käsitystä vanhurskauttamisopista.

Tämän kehityksen myötä asiakirjan tähtäyspiste näyttää olevan siirtymässä oppituumioista "vanhurskauttamisopin perustotuksista" vallitsevan "yksimielisyyden" vahvistamiseen. Tämä on yksi merkittävimmistä muutoksista, joita tekstin tarkistamisessa on tapahtunut, ja se vahvistaa varmasti asiakirjan ekumeenista merkitystä. On kuitenkin arvioitava, onko asiakirja saavuttanut sellaisen "kattavuuden, yhtenäisyyden ja selkey-

den tason", että se voidaan hyväksyä tarkoituksenmukaisena esityksenä siitä, "mitä on mahdollista sanoa yhdessä" (vrt. Strasbourgin analyysi, s. 1/4–5).

Tämä teksti vaatii Luterilaisen maailmanliiton jäsenkirkkoilta asiaankuuluvaa huomiota. On mahdollista, että tekstin sisäinen kehitys tuo asiakirjalle uuden luonteen ja laajemman merkityksen. Jos asiakirja todella tarjoaa "kestävän perustan [luterilais-roomalaiskatolisten oppikeskustelujen muiden kysymysten] jatkoselvittelylle" (uusi 44), siitä tulee oppikeskustelujen perusteksti pitkäksi aikaa tulevaisuuteen. Siksi jäsenkirkkojen on saatava aikaa, jotta ne voisivat arvioida asiakirjassa tapahtunutta kehitystä vastuullisella tavalla. Kun kerran alkuperäinen aikataulu oli tiukka jo vuoden 1994 luonnoksen käsittelylle (vrt. Strasbourgin analyysi, s. 1/6 teologisesta keskustelusta ja eri jäsenkirkkojen kirkolliskokousten ajankohdista), Würzburgissa tapahtunut tekstin sisällöllisesti merkittävä tarkistaminen tekee aikataulun vieläkin tiukemmaksi.

Siispä näyttää mahdolliselta, että paikalliskirkot saattavat tarvita lisää aikaa reserptioprosesseilleen. Kuitenkin tällaisella prosessilla on oltava jokin aikaraja. Olisiko ehkä avuksi siirtää hankkeen loppuvaihetta vuoteen 1999 tai 2000. Siinä tapauksessa valmistautuminen vuoteen 2000 tai vuoden 2000 vietto korostaisi hedelmällisellä tavalla koko hankkeen hengellistä merkitystä ja kristologista ydintä.

Toisaalta vanhurskauttamisopin alalla näyttää edelleen olevan ongelmia, jotka herättävät kysymyksen suhteestaan väitettyyn "yksimielisyyteen [tätä oppia koskevasta] perustotuksista". Asiakirja itse pitää niitä "eroina kielessä, teologisissa muotoiluissa ja korostuksissa", jotka ovat "avoimia toinen toiselleen

eivätkä kumoa perusasioissa vallitsevaa yksimielisyyttä" (uusi 41). Saavutetun yksimielisyyden testaamiseksi nämä "eräivät korostukset" on otettava vakavasti.

Siksi on ensi vaiheessa meidän ryhmämme tehtävä arvioida huolellisesti, onko perusjohtopäätös näiden "jäljelle jäävien erojen" keskinäisestä "avoimuudesta" todella pätevä. Onko Yhteisen julistuksen Würzburgin teksti sisällöllisesti ja menetelmällisesti riittävän kypsä saatettavaksi kirkkojemme arvioitavaksi?

Kuinka edetä? Olisiko yhteiselle ekumeeniselle yrityksellemme ehkä hyödyllistä, että vielä saataisiin mahdollisuus arvioida uudestaan joitakin ratkaisevia muotoiluja tässä tekstissä? Voisiko se mahdollisesti vahvistaa saavutettua yksimielisyyttä, jos vielä kerran voitaisiin viritellä joitakin tärkeitä yksityiskohtia? Mitä tämä merkitsisi käytännössä, sillä tällainen tekstin jatkotyöstäminen täytyisi luonnollisesti tehdä yhteistyössä roomalaiskatolisen kirkon kanssa?

Loppujen lopuksi on kuitenkin paikalliskirkkojen vastuulla tehdä lopulliset päätökset tästä asiakirjasta. Niiden ääntä on kuunneltava huolellisesti, koska juuri niiden äänet tulevat muodostamaan Luterilaisen maailmanliiton äänen. Siksi pidän tärkeänä, että yhteisesti hyväksytty tarkistettu teksti julkaistaan niin pian kuin mahdollista. Vain jos teksti julkaistaan, jäsenkirkot voivat edistää laajaa keskustelua ja muodostaa tarvittavan yksimielisyyden omassa päätöksentektoelimityksensä. (Vrt. Kirkon ulkoasiain neuvoston lausunto, Reseptio 1/1996, s. 13.) Toisaalta se tulee olemaan tarpeellista myös paikallisten seurakuntien kannalta, joissa asiakirjaa loppujen lopuksi testataan. Tämä näkökohta tuli selväksi Saksan luterilaisten lausunnossa vuoden 1994 luonnokseen (s. 3: "in den zustän-

digen Entscheidungsgremien der einzelnen Kirchen Zustimmung und in den Gemeinen Akzeptanz finden").

Asiakirjan paikalliseen käsittelyyn liittyy syvästi hengellinen näkökulma, joka on otettava huomioon hahmoteltaessa prosessia. On hyvä, että itse asiakirja sisältää merkittäviä kirkollisia velvoitteita allekirjoittajakirkkoille. Nämä sitoumukset haastavat kaikki allekirjoittajakirkot panemaan ne käytäntöön omassa opetuksessaan, hengellisessä elämässään ja pastoraalisessa toiminnassaan. Jotkin luterilaiset kirkot esittivät tähän näkökulmaan liittyviä kysymyksiä vuoden 1994 luonnoksesta.

Lopuksi, näiden erinäisten huomautusten perusteella, haluaisin palata kielikuvaan järven jäätä. Järven rannalta katsottuna jää näyttää kattavan koko järven selän. Mutta onko jää riittävän vahvaa? Kattaako se koko matkan rannalta toiselle? Onko nyt mahdollista tietää, onko turvallista jatkaa matkaa?

Meillä suomalaisilla on huonoja kokemuksia jäihin putoamisesta. Tiedämme, että jäällä on omat aikataulunsa. Järven rannalla ei auta olla kiire. Jäätä ei voi pakottaa meidän aikatauluihimme. Toisaalta, jos odottaa liian kauan ennen kuin rohkenee astua jäälle, vuodenaikat vaihtuvat ja jää ehtii sulaa pois. Tässä on järven ylittäjän ongelma: jäätä ei voi kontrolloida, tarvitaan rohkeutta tehdä oikea arvio oikealla hetkellä.

Würzburgin dilemma – tyytyväisyyttä ja avoimeksi jääneitä kysymyksiä

LML:n neuvonantajaryhmä arvioi Genevessä 28.–29.6.1996
Yhteinen julistus vanhurskauttamisesta -dokumentin toista
versiota

Simo Peura

Luterilaisen maailmanliiton kokoonkutsuman tilapäisen neuvonantajaryhmän tehtävänä oli arvioida *Yhteinen julistus vanhurskauttamisesta* -hankkeen tilaa Würzburgin kokouksen jälkeen. Työryhmällä ei ollut asiassa päättäväisyyttä. Se saattoi vain esittää LML:n neuvostolle näkemyksensä siitä, miten hankkeessa tulisi edetä.

Luterilaisen maailmanliiton (LML) johtavat virkamiehet olivat kutsuneet neuvoston valtuutuksella 10-henkisen tilapäisen neuvonantajaryhmän (ad hoc advisory group) Geneveen 28.–29.6.1996 arvioimaan *Yhteinen julistus vanhurskauttamisesta* -hankkeen jatkoa. Työskentelyn pohjana olivat toisaalta jäsenkirkkojen julistuksen ensimmäiseen luonnokseen (*Gemeinsame Erklärung 1994 / Joint Declaration 1994 = JD*

1994) antamat palautteet ja Strasbourgin ekumeenisen tutkimuslaitoksen niistä laatima analyysi, toisaalta Würzburgissa 3.–6.7.1996 pidetyn yhteisen luterilais-roomalaiskatolisen neuvottelun tulokset.

Würzburgissa oli julistusluonnoksesta tuotettu uusi versio, joka tulee olemaan pohja julistuksen toiselle, korjatulle luonnokselle (*Gemeinsame Erklärung 1996 / Joint Declaration 1996*). Toinen luonnos valmistuu alkusyksystä 1996 ennen LML:n neuvoston syyskuun lopussa pidettävää kokousta. Würzburgin kokoukseen osallistui yhtenä LML:n edustajista Helsingin piispa Eero Huovinen. Kokouksen työskentelyä selostetaan matkaraportissa "Yhteinen julistus vanhurskauttamisesta – Raportti työryhmän kokouksesta Würzburgissa 3.–

7.6.1996". Genevessä jaettiin myös Würzburgin kokouksesta kertova lehdistötiedote, jonka olivat antaneet yhteisesti hankkeesta LML:ssä ja roomalaiskatolisen kirkon Kristittyjen ykseyden edistämisen neuvostossa (Ykseysneuvostossa) vastaavat virkamiehet (Liite 1).

Geneven kokoukseen osallistuivat LML:n kutsumina piispa *Manas Buthelezi* (Etelä-Afrikka, LML:n varapresidentti), professori *Naotsumi Eto* (Japani), professori *Niels Henrik Gregersen* (Aarhus, Tanska), piispa *Béla Harmati* (Unkari, LML:n varapresidentti ja kansainvälisen luterilais-roomalaiskatolisen ykseyskomission toinen puheenjohtaja), maapiispa *Horst Hirschler* (Hannover, Saksa, VELKD:n johtava piispa, mahdollisesti ehdokas seuraavaksi LML:n presidentiksi ja EKD:n neuvoston puheenjohtajaksi), piispa *Eero Huovinen* (Suomi), dosentti *Simo Peura* (Suomi), professori *Roger Nostbakken* (Kanada, pääsihteeri Nokon *Doktorvater*), piispa (em.) *Harold Skillrud* (Yhdysvallat, Yhdysvaltain viimeisimmän kansallisen luterilais-roomalaiskatolisen oppi- ja maapiispa *Christoph Stier* (Saksa, eroamassa Mecklenburgin maakirkon johdosta, LML:n ekumeenisten asioiden pysyväiskomitean puheenjohtaja). Strasbourgin ekumeenista tutkimuslaitosta edustivat asiantuntijoina professorit *Theo Dieter* ja *Michael Root*. Hankkeesta LML:ssä vastaavina virkamiehinä paikalla olivat pääsihteeri *Ishmael Noko*, joka toimi puheenjohtajana koko kokouksen ajan, ja maailmanliiton ekumeenisista suhteista vastaava apulaispääsihteeri *Eugene Brand*. Geneven osanottajista olivat Würzburgissa olleet Brand, Dieter, Huovinen ja Root. Lisäksi kokousta seurasi tarkkailijana piispa *Daniel Martensen* (ELCA, ekumeeniset suhteet).

Huovinen ja Peura matkustivat Geneveen jo torstaina 27.6. käydäkseen valmistavia neuvotteluja kokouksen keskeisten osanottajien kanssa. Huovinen joutui palaamaan kotimaahan perjantai-iltana 28.6. Peura oli paikalla koko kokouksen ajan ja palasi kotimaahan sunnuntaina 30.6.

Torstain tapaamiset Nokon, Brandin ja Janhosen kanssa

Ennen työryhmän kokoontumista tapasimme lyhyesti pääsihteeri Nokon, joka ilmaisi tyytyväisyytensä suomalaisen tähänastiseen työskentelyyn.

Tämän jälkeen kävimme noin 1½ tunnin keskustelun apulaispääsihteeri Brandin kanssa, joka oli juuri palannut LML:n ja Seitsemännen päivän adventistien oppineuvotteluista Torontosta. Neuvottelujen aiheita "Vanhurskauttaminen ja laki" käsittelevät esitelmat tul- laan julkaisemaan lähitulevaisuudessa.

Brand oli tyytyväinen Würzburgin tuloksiin. Hänen mielestään roomalaiskatolisilta ei pitä odottaa enempää kuin itseltä, vaikka konkupisenssia koskeva luku on ongelmallinen. Brand korosti, että suunnitellussa aikataulussa tulisi pysyä. Mikäli hanke siirtyy Hongkongin 1997 taakse, sen läpivienti voisi henkilökysymysten vuoksi vaikeutua tai estyä: Brand siirtyy eläkkeelle lokakuussa 1996 eikä seuraajaa ole vielä valittu, myös roomalaiskatolisen kirkon Uskonopin kongregaation prefekti kardinaali Joseph Ratzinger on jäämässä eläkkeelle syksyllä 1996 eikä seuraajasta ole tietoa. Hongkongissa 1997 valittava LML:n uusi neuvosto voi suhtautua hankkeeseen kriittisesti, Hongkongissa suoritetaan myös LML:n pääsihteerin vaali, ja Rooman paavikin saattaa vaih-

tua hankkeen kuluessa, jos aikataulu pitkiyty.

Brand totesi kuitenkin, että aikataulu saattaa vaatia tarkistusta, jos julistusluonnoksen Würzburgissa laadittu versio edellyttää muutoksia. Siinä tapauksessa on perustettava uusi yhteinen luterilais-roomalaiskatolinen työryhmä muokkaamaan tekstiä ja luotava työryhmän työskentelylle suunnitelma sekä määritettävä uusi kiinteä takaraja. Keskustelun kuluessa piispa Huovinen kertoi Brandille laatimansa kirjallisen puheenvuoron tarkoituksesta.

Kolmas keskustelu käytiin LML:n suomalaisen tiedotuspäällikön Anneli Janhosen kanssa. Janhonen kertoi Kirkkojen maailmanneuvoston (KMN) heikon taloudellisen tilanteen olevan ekumeenisen keskuksen ajankohtainen keskustelunaihe. Julkaisujen painatuksesta vastaava KMN:n yksikkö on ajettu käytännössä alas, mikä vaikeuttaa myös muiden organisaatioiden julkaisu toimintaa. Yleinen käsitys näyttää olevan, että KMN:n talous ei ole pätevässä käsissä. Budjetointi on ollut epärealistista ja rahankäyttö hulvatonta: jo nyt tiedossa oleva alijäämä on yli 3 milj. FIM. Janhosen vastuulla on LML:n Hongkongissa 1997 pidettävän yleiskokouksen tiedotus. Kokousmateriaali tullaan lähettämään edustajille suoraan Hongkongista.

Torstai-iltana Huovinen, Nostbakken ja Buthelezi illastivat Nokon kutsumina. Keskustelut koskivat seuraavana päivänä alkavan kokouksen asioita. Huovinen esitteli etukäteen laatimaansa puheenvuoroa.

Peura puolestaan keskusteli torstai-iltana Nils-Henrik Gregersenin kanssa, joka on ollut laatimassa Tanskan kirkon kirkkojen välisen suhteiden neuvoston kan-

nanottoa Yhteisen julistuksen ensimmäiseen luonnokseen. Gregersenin mukaan jatkossa vaikeutena on, kuka esittää ja miten Tanskan kirkon virallisen kannan asiakirjaan. Gregersen laatii Geneven kokouksen jälkeen raportin Tanskan piispoille. Hänen mukaansa piispojen tulisi laatia virallinen kirje pääsihteeri Nokolle ja ilmaista kirjeessään myönteinen kantansa Würzburgin kokouksen tuloksiin. Gregersen piti asiakirjan konkupisenssijaksoa jopa alkuperäistä huonompana ja toivoi selvyttä asiakirjan luonteeseen. Myönteisenä hän piti suomalaisia sormenjalkia, jotka näkyvät Würzburgin tuloksissa. Peura selosti Gregersenille Huovisen puheenvuoron sisältöä ja tarkoitusta.

Esittelykierros ja alustavat arvioinnit

Esittelykierroksen aluksi Noko korosti, ettei Geneven kokouksen tarkoitus ole ryhtyä uudestaan muokkaamaan julistusluonnoksen tekstiä vaan esittää yleisarvio Würzburgin tuloksista. Tämän jälkeen ryhmän jäseniä pyydettiin kertomaan osallistumisestaan tähänastiseen JD-työskentelyyn ja sen lisäksi esittämään oman arvionsa Würzburgin tuloksista.

Yleisesti ottaen keskustelussa todettiin asiakirjan sisällön myönteinen kehitys. Stier sanoi, ettei aikataulu saa vahingoittaa asiaa. Gregersen piti tärkeänä suomalaisten panosta ja vaati selvyttä konsensuksen luonteeseen. Root korosti, että kirkkojen on siirryttävä nyt viralliseen vastaanotto prosessiin. Hirschlerin mukaan paavi on luvannut virallisen kannanoton Saksan kansallisen luterilais-roomalaiskatolisten neuvottelujen *Lehrverurteilungen - Kirchentrennend* -asiakirjaan (LV). Lisäksi hän korosti,

että nyt tarvitaan uusi ekumeeninen ykseysmalli, jonka avulla voidaan sietää erilaisuutta. Huovinen korosti asiakirjan merkitystä luterilais-roomalaiskatolisille suhteille, luterilaisten keskinäisille suhteille ja kirkon elämälle sekä näistä aiheutuva ajantarvetta, jotta aito reseptioprosessi voisi toteutua. Skillrud, joka ennen istunnon alkua oli yksityisesti todennut Suomen kirkon JD-lausunnon tärkeyden, kuvasi ELCA:n ekumeenisia hankkeita. Harmati kertoi ekumenian kehittyneen Unkarissa myönteisesti paavin vierailun 1991 jälkeen. Brand totesi olevansa avoin sille, mitä neuvonantajaryhmä esittää.

Brandin selostus asiakirjan synnystä

Brandin mukaan Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista -hanke perustuu ennen muuta saksalaiseen *Lehrverurteilungen*-asiakirjaan. Hanke käynnistyi, kun Brand keskusteli 1986 EKD:n edustajien kanssa siitä, miten Saksan kansallisten oppikeskustelujen tulokset saataisiin hyödynnettyä kansainvälisesti. Tämä vastasi myös saksalaisten pyrkimyksiä. Aluksi päätettiin odottaa, että VELKD antaisi virallisen lausunnon LV:sta (1991) ja asiakirja käännettäisiin englanniksi (1990).

Lokakuussa 1990 LML:n jäsenkirjoilta tiedusteltiin, olivatko nämä omilla tahoillaan tehneet jotain oppituomioasian hyväksi. Kirkkoja pyydettiin myös tekemään esityksiä asiassa LML:lle. Näitä ei juurikaan tullut. 1991 valittu LML:n neuvosto päätti lähettää LV-asiakirjan ja saksalaisten lausunnon tiedoksi jäsenkirjoille sekä perusti paikalliset LV-työryhmät Yhdysvaltoihin ja Skandinaviaan. Näistä vain jälkimmäinen on toiminut.

1992 suunnitelmaa oli muutettava, koska amerikkalaiset ehdottivat, että 1997 yleiskokous julistaisi oppituomiot kohteettomiksi. Tällöin asiasta tuli yhteinen hanke koko LML:lle.

1993 neuvosto asetti työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia konsensusasiakirja. Ensimmäinen versio valmistui kesäkuussa 1994 (JD 1994). LML:n ekumeenisten asioiden neuvosto teki lukuisia muutosehdotuksia. Windhoeckin kokouksessaan 1995 LML:n neuvosto päätti lähettää JD:n jäsenkirjoille arvioitavaksi. Näin tapahtui keväällä 1995 aikana. Pääsihteeri Noko kertoi kirkkoille kirjeitse lokakuussa 1995 mahdollisuudesta, että asiakirjan tekstiä korjattaisiin. Ehdotusten tuli olla Genevessä 31.1.1996 mennessä. Jäsenkirkkojen palautteen saavuttua Strasbourgin ekumeeninen tutkimuslaitos teki oman analyysinsä (*Analyse der Antworten der lutherischen Kirchen auf die "Gemeinsame Erklärung zur Rechtfertigungslehre"*) ja Würzburgissa kesäkuussa 1996 korjattiin vuoden 1994 luonnosta luterilaisten ja roomalaiskatolisten palautteiden perusteella.

Roomalaiskatolisella puolella Ykseysneuvosto lähetti vuoden 1994 luonnoksen Uskonopin kongregaation arvioitavaksi. Uskonopin kongregaation arvion perusteella nimettiin komitea, jossa oli kolme edustajaa kongregaatiosta ja kolme Ykseysneuvostosta. Lisäksi JD 1994 lähetettiin joidenkin paikallisten (esim. Saksan, Yhdysvaltain ja Pohjoismaiden) roomalaiskatolisten piispainkokousten arvioitavaksi. Uskonopin kongregaation ja Ykseysneuvoston yhteinen työryhmä tuotti Würzburgin kokousta varten roomalaiskatolisia muutosehdotuksia (*Römisch-katholische Modi zur Gemeinsamen Erklärung zur Rechtfertigungslehre*) vuoden 1994 julistusluonnokseen.

Brandin kuvaus oli erittäin informatiivinen. Se osoitti ennen muuta, että hanke ei ole syntynyt yhtäkkiä ja sattumalta. Samalla on kuitenkin todettava, että mikäli kirkot olisivat kysyneet hahmottamaan kokonaiskuvan hankkeen eri vaiheista jo paljon aiemmin, se olisi epäilemättä helpottanut kirkkojen omaa työskentelyä.

Brandin esityksestä keskusteltaessa Gregersen kysyi, mikä on Yhteisen julistuksen suhde kansainvälisen luterilais-roomaaliskatolisten oppikeskustelujen kolmannen vaiheen päätöksiin *Kirkko ja vanhurskauttaminen (Kirche und Rechtfertigung)* ja mikä on konsensuksen luonne. Brand vastasi Yhteisen julistuksen asettuvan velvoittavuudeltaan *Kirkko ja vanhurskauttaminen* -asiakirjan (study book) ja luterilais-anglikaanisen *Porvoon yhteisen julkilausuman* "väliin". Tämä Brandin ilmaus tarkoittaa, että Yhteisellä julistuksella tulisi olemaan toisin kuin *Kirkko ja vanhurskauttaminen* -asiakirjalla opillisesti sitova luonne, mutta sillä ei olisi Porvoon asiakirjan kaltaisia käytännön seurauksia kirkkojen elämässä.

Rootin selostus Strasbourgin analyysistä

Strasbourgin ekumeenisen tutkimuslaitoksen johtaja professori Root nosti omassa selostuksessaan esiin pääkohdat Strasbourgin analyysistä. Hän keskittyi erityisesti analyysin ensimmäiseen osaan (Die Antworten – Form und Methode – Bemerkungen zum Prozess).

Keskustelussa ei esitetty mitään erityisen mainitsemisen arvoista. Skillrud korosti, että USA:n vastauksen antoi muista poiketen yhteinen luterilais-roomaaliskatolinen komissio.

Rootin selvitys Würzburgin tuloksista

Rootin mukaan tärkeimmät Würzburgin neuvottelussa saavutetut tulokset ovat pääpiirteissään seuraavat. (Numerointi viittaa Würzburgissa tuotettuun kesken-eräiseen tekstiversioon, jonka pohjalta on tarkoitettu alkusyksyn kuluessa julkistaa Yhteisen julistuksen uusi, muutettu luonnos.)

Johdanto Präambel ja luku 2 Die Rechtfertigungslehre als ökumenisches Problem

- Metodi on pyritty saamaan selväksi kappaleissa 4–6, 13 ja 31.
- Asiakirjan luonne ilmaistaan käsitteellä Grundwahrheiten (5, 13, 41), joka sisältää mahdollisuuden, että näkemys eroja jää jäljelle.
- Alaviite 8 tarkentaa kirkkokäsitystä.

Luku 1 Biblische Rechtfertigungsbotenschaft

- Laajimmin muutettu jakso.
- Esille on tuotu enemmän ja laajalaisemmin sekä Vanhan että Uuden testamentin aineita.
- Huomiota kiinnitetty erityisesti kristologiaan ja pneumatologiaan.

Luku 3 Das gemeinsame Verständnis der Rechtfertigung

- 15 Daher... on tärkeä myönnytys katolisilta.
- 18 on muutunut, mutta kriteriologisuudesta on olennaisin säilynyt.

Luku 4 Die Entfaltung des gemeinsamen Verständnisses der Rechtfertigung

- Jokaisen yhteisen jakson alkuun on lisätty ilmaus "Wir..."
- Luvun rakenne on muuttunut selvemmäksi.
- Kussakin alaluvussa on pyritty seläyttämään yhteys konkreettisiin opituomioihin; tarkoitus ei ole, että

asiakirjasta muodostuu esim. syntikäsityksen osalta ko. luterilaisen näkemyksen yleisesitys.

- 21 (4.1) on syntiopin osalta entistä vahvempi.
- 22 ja 23 kristologisemmat.
- 26 ja 27 yksityiskohtaisemmat
- Alaluku 4.4 oli Würzburgissa vaikein kohta. Se yritettiin muotoilla niin, ettei konkupisenssi muodostuisi kirkkoja erottavaksi, mutta lopputulos jäi ongelmalliseksi.

Lopuksi Root korosti, että Würzburgin kokouksen osanottajilla oli yleisesti käsitys, että asiakirja oli muuttumassa aiempaan luonnokseen verrattuna parempaan suuntaan.

Keskustelussa kiinnitettiin huomio yksittäisiin ongelmakohtiin. Hirschler toi jälleen esille uuden ykseyssmallinsa, jota hän oli edellyttänyt ja hahmottanut puheessaan paavin Saksan vierailun yhteydessä. Vaatimus ei saanut kannatusta. Hirschler piti myös käsitettä *Grundwahrheit* ongelmallisena. Gregersenin mielestä forensista aspektia pitäisi terävöittää.

Huovisen kirjallinen puheenvuoro

Huovinen esitti pääkohdat kirjalliseen muotoon laaditusta puheenvuorostaan (Liite 2), joka oli jaettu ennen taukoa muille neuvonantajaryhmän jäsenille. Huovinen liittyi pääpiirteissään Rootin esittämiin näkemyksiin. Lisäksi hän kiinnitti huomion konkupisenssijakson ongelmiin (vrt. paavin asiasta Saksan vierailullaan käyttämä puheenvuoro, Liite 3). Huovisen mukaan asiakirjan vanhurskauttamisnäkemyksen tulee olla sellainen, että luterilaiset mahdollisimman laajasti voivat asettua sen taakse. Tämä ongelma ilmenee erityisesti kohdassa 23.

Keskustelussa pääsihteeri Noko piti Huovisen laatimaa kirjallista puheenvuoroa erittäin tärkeänä. Hän ei kuitenkaan tarkemmin selvittänyt, miten puheenvuoro voitaisiin hyödyntää jatkossa. Nähtäväksi jää, toimitetaanko se esimerkiksi neuvoston jäsenille syksyn kokouskutsun liitteenä.

Hirschler totesi, että artikla 29 ei nyky-muodossaan käy. Dieter ja Hirschler olivat keskenään eri mieltä siitä, missä kohtaa konkupisenssia koskeva artikla on epätydyttävä. Hirschlerin edelleen esiinnostama kysymys ykseyssmallista (kappale 45) ei herättänyt myönteistä vastakaikua.

Asiakirjan yksityiskohtaisempi käsittely

Huolimatta siitä, että pääsihteeri Noko oli tähän asti korostanut pääkohtiin keskittymisen tärkeyttä ja kiistänyt neuvonantajaryhmän tehtävänä olevan asiakirjan jatkumuokkauksen, hän antoi kuitenkin puheenjohtajana tilaa keskustelulle asiakirjatekstin yksityiskohtaisesta tarkistamisesta. Sen sijaan, että olisi keskusteltu muutosten päälinoista, huomio kohdistettiin yksityiskohtiin, jopa yksittäisten sanojen muuttamiseen. Eniten muutosehdotuksia (noin 30–50 kpl) teki Hirschler.

Valittu työskentelytapa oli epäonnistunut. Keskustelussa Nokolle huomautettiin, että ryhmä olikin ryhtynyt muokkaamaan julistusluonnosta uudestaan niiden muutosten lisäksi, joita sisältyi jo Würzburgin tuloksiin. Brand, joka oli selvästi yllätynyt Nokon toimintavasta ja hermostunut työskentelyn luonteeseen, kiinnitti huomion samaan. Yrityksestään huolimatta Noko ei kuitenkaan enää onnistunut patoamaan yksityiskohtiin menevien pienten muutosesitysten

vyöryä. Tilanne muodostui käytännössä erikoiseksi, koska ketään ei oltu nimetty kirjaamaan muutosehdotuksia yksityiskohtaisesti ylös. Brand yritti hoitaa tämän tehtävän. Myöhemmin kävi ilmi, että Dieter oli onnistunut tekemään muutosehdotuksista yksityiskohtaiset muistiinpanot.

Ongelmaksi jäi edelleen, ettei puheenjohtaja koonnut käytyä keskustelua ja tehnyt yhteenvetoa olennaisista muutosehdotuksista. Tästä on seurauksena, että Geneven (lähinnä Brandin) arvioitavaksi jää, mitkä seikat ovat olennaisia ja mitkä eivät. Suomalaiset muutosehdotukset jätettiin kirjallisesti (Liite 4); Hirschler ilmoitti tekevänsä samoin. Muilta osanottajilta kirjallisia muutosehdotuksia ei tullut.

Tässä yhteydessä on mahdollista todeta vain eräitä olennaisia seikkoja, joiden muuttamisesta tai selvittämisestä keskusteltiin ja jotka saivat kannatusta:

- käsite Grundwahrheiten (GREGersen, Hirschler)
- kappale 23 (Huovinen, Peura, Stier, Dieter)
- kappale 26 (GREGersen, Dieter, Peura, Hirschler, Eto)
- kappaleet 28–31 (Hirschler, Huovinen, Dieter, GREGersen, Stier, Peura)
- Pitäisikö käyttää ilmausta *festmachen* / *wir sind einig* sen sijasta että sanotaan *wir bekennen* (GREGersen, Stier)?

Sen sijaan Hirschlerin pyrkimys poistaa kappaleesta 40 *profectio*-ajatus kohtasi laajaa vastustusta (Root, Dieter, Buthelezi, Peura, GREGersen, Skillrud). Samoin kävi hänen vaatimukselleen, että luterilaisten ja katolisten ykseysmallien erillaisuus pitäisi tarkemmin määritellä alaviitteellä artiklaan 45 (Peura, Dieter, Root, Stier, Brand).

Todettakoon vielä, että eräit saksalaisten tekemät yksittäiset muutokset merkitsivät asiakirjan käsitteellistä täsmentymistä ja siksi niitä on syytä kannattaa. Samalla on kuitenkin pidettävä mielessä, että asiakirjaa voitaisiin hioa tällä tavalla loputtomiin sen olennaisesta parantumasta.

Miten edetä? – Viesti LML:n neuvostolle

Geneven neuvonantajaryhmä keskusteli eniten hankkeen aikataulusta. Asiallisesti keskustelu koski myös LML:n luonnetta suhteessa jäsenkirkkoihin.

Aikataulussa pysymistä puolettiin seuraavien argumenttien avoimien henkilökysymysten aiheuttamat hankaluudet, halu ilmaista korkeimmalla ja laajimmalla mahdollisella tasolla luterilaisten yhteinen sitoutuminen JD-hankkeeseen sekä pelko hankkeen lykkääntymisestä kauas tulevaisuuteen, jopa seuraavaan yleiskokoukseen (2004). Lisäksi esitettiin näkemys, että kyse on vain pienestä askeleesta eikä mistään esimerkiksi Porvooseen verrattavasta.

Aikataulun muuttamista ja rajoitetun lisäajan ottamista kannatettiin seuraavien perusteiden: ad hoc -ryhmän keskuudessa vallitsee pitkälle menevä yksimielisyys luvun 4.4 Das Sünden des Gerechtfertigten ongelmista; ongelma on vaikeasti ratkaistavissa ja vaatii aikaa; ongelma voi kyseenalaistaa vanhurskauttamisoppia koskevan yksimielisyyden; muutosten tekemisen aikataulu vaatii koko ajan neuvottelua roomalaiskatolisen kirkon kanssa; aikataulu ei ole enää realistinen; aito reseptio kirkkoissa vaatii lisää aikaa; on luotava edellytykset mahdollisimman monen luterilaisen kirkon myönteiselle vastaukselle; paikall-

liskirkot ovat varsinaisia päättäviä toimijoita LML:n yleiskokouksen sijasta.

Voimakkaimmin aikataulussa pysymistä kannatti Noko osittain Skillrudin ja Nostbakkenin sekä varovasti Brandin tukemana. Jäljellä olevien ongelmien ratkomista ensin ja tarvittavan ajan käyttämisestä kannattivat Peura, voimakkaimmin Dieter ja osin Root. Keskustelussa Peura toi esiin arkkitehtia Vikströmin lausuman ajatuksen, että asia on tärkeämpi kuin aikataulu, sekä piispa Huovisen puheenvuorossa olevat seikat. Peura piti hyvänä saavutuksena jo sitä, jos Hongkongissa lopullinen asiakirja otetaan juhlallisesti vastaan ja käydään perusteellinen lähetekeskustelu, jotta mahdollisimman moni kirkko voisi myönteisesti reseptoida JD:n.

Hirschler ilmaisi käsityksensä, että Saksan kirkot voivat juuri ja juuri pysyä aikataulussa, ja ehdotti kompromissiksi erilaisia järjestelyjä asiakirjan vahvistamiseksi. Asiallisesti ja lukuisista muutosehdotuksistaan huolimatta hän asettui kannattamaan alkuperäistä aikataulua, mikä merkitsi – kuten Dieter jälkikäteen huomautti – poikkeamista VELKD:n virallisesti antamasta palautteesta. Hirschlerin kanta muodostui keskustelussa ratkaisevaksi. Tarvittavat muutokset päätettiin yrittää saada toteutetuksi alkuperäisen aikataulun puitteissa.

Neuvonantajaryhmän evästyks

Genevessä kokoontunut tilapäinen neuvonantajaryhmä (ad hoc advisory group) päätti jättää LML:n neuvostolle seuraavat alunperin pääsihteerin Nokon muotoilemat evästyks:

1. Asiakirja on kehitetty huomattavasti myönteiseen suuntaan.
2. Tarkennuksia on edelleen tehtävä.

3. LML:n virkamiestyönä (Brand) selvitetään tavat, joilla muutokset saadaan toteutettua. Todennäköisesti nimetään 3+3 -jäseninen luterilais-roomalaiskatolinen työryhmä, joka pyrkii saamaan lopullisen tekstin valmiiksi ennen LML:n neuvoston kokousta.
4. Aikatauluongelma jää LML:n neuvoston ratkaistavaksi. Tämä ongelma on todellinen ja siihen on suhtauduttava vakavasti.

Kohtaan 4 tulleen lisäyksen, joka korostaa aikatauluongelman vakavuutta, ehdotti Peura. Noko oli valmis hyväksymään sen. Lisäksi Peura pyysi, että neuvonantajaryhmän kokoontumisesta laadittava (Brand) raportti ja LML:n virkamiesjohtajan laatima selostus ryhmän suosituksesta neuvostolle lähetettäisiin tiedoksi ryhmän jäsenille. Noko ja Brand suostuivat pyyntöön.

Lopuksi keskusteltiin seuraavista seikoista. Brand toivoi, ettei Yhteisen julistuksen toista, muutettua vuoden 1996 luonnosta julkisteta ennen neuvoston kokousta ja sen tekemiä päätöksiä. Würzburgin tekstiluonnos voidaan kuitenkin antaa jäsenkirkkoissa niiden käyttöön, jotka tarvitsevat sitä virkatehtävissään.

Tarkkailijana kokoukseen osallistunut Martensen korosti, että reseption ongelma on otettava vakavasti ja että ELCA ei lähde erillisratkaisun tielle, vaikka JD:n allekirjoittaminen lykkääntyisikin Hongkongin jälkeiseen aikaan. Hänen mielestään aikatauluongelmaa on syytä miettiä.

Lisäksi keskusteltiin Yhteisen julistuksen mahdollisen hyväksymisen muodollisista edellytyksistä ja menettelytavasta. Keskustelussa tunnuttiin lähtevän siitä, että luterilaisella puolella asiakirjan

hyväksyy muodollisesti LML-jäsenkirkkojensa ratkaisujen perusteella ja niiden valtuutuksella. LML:n yhteinen ratkaisu koskisi niitä jäsenkirkkoja, jotka ovat omassa erillisratkaisussaan asettuneet asiakirjan taakse. Yksittäisistä luterilaisista kirkkoista ei siis tulisi asiakirjan muodollisia allekirjoittajia, koska LML on hoitanut jäsenkirkkojen valtuutuksella asiakirjan valmistelleet neuvottelutkin. Keskustelussa todettiin, että (jäsenmäärän mukaan) noin 70–80 % kirkkoista tulee olla Yhteisen julistuksen takana ennen kuin se voidaan allekirjoittaa. LML:n puolesta asiakirjan allekirjoittavat mahdollisesti presidentti ja pääsihteeri. Todettiin, että on välttämätöntä auttaa eri tavoin ns. kolmannen maailman kirkkoja niiden omassa vanhurskauttamisopillisessa työskentelyssä. Keskustelussa esitettiin myös kanta, että allekirjoitettavaan asiakirjaan olisi liitettävä luettelo siihen sitoutuneista LML:n jäsenkirkkoista. Nämä julistuksen hyväksymisen menettelytapaan liittyvät näkökohdat olisi selvitettävä tarkoin LML:n neuvoston kokouksessa lokakuussa.

Työskentelyn päätyttyä Peura korosti yksityisesti Nokolle ja Brandille, että suomalaiset ovat valmiita osallistumaan jäljellä olevien asiaongelmien ratkaisuun, mikäli sitä toivotaan LML:n taholta.

Eräitä yksittäisiä huomioita

Kokous tarjosi mahdollisuuden useisiin keskusteluihin muiden luterilaisten kirkkojen ja LML:n työntekijöiden kanssa.

Hirschlerin, Huovisen ja Peuran kesken käytiin Hirschlerin aloitteesta pitkiä keskusteluja ”suomalaisesta jumalallistamisteologiasta”. Keskustelu oli puolin ja toisin erittäin rakentava ja myönteinen, ja poisti toivottavasti tarpeettomia ymmärtämisen esteitä.

Martensenin ja Peuran käymässä keskustelussa kävi ilmi, että Daniel Martensenin johtama työryhmä parhaillaan valmistelee Hongkongia varten luterilaista *communio*-asiakirjaa. Perustekstin kirjoittaa Risto Saarinen.

Hongkongin aineiston valmistelusta vastaa pääosin Viggo Mortensen. Lyhyessä tapaamisessaan Peuran kanssa Mortensen totesi, että suomalaisella teologialla on kysyntää Hongkongissa.

Brandin seuraajakysymys on toistaiseksi avoin. Seuraavaksi on tarkoitus haastella kandidaatteja.

LML:n neuvosto teki kokouksessaan 2.10.1996 seuraavan päätöksen, miten Würzburgin tekstiin jääneissä ongelmakohtissa tulisi edetä.

Reseptio julkaisee ohessa alkuperäisen englanninkielisen tekstin:

Agenda

MEETING OF THE LWF COUNCIL Geneva, Switzerland

Lutheran-Roman Catholic Relations

Joint Declaration on the Doctrine of Justification

RECOMMENDED: that the member churches be thanked for their fine and constructive cooperation in the process surrounding the Joint Declaration on the Doctrine of Justification, and that the joint Lutheran-Roman Catholic drafting group which produced the 1996 version of the text be thanked for its work;

that the 1996 version of the Joint Declaration be affirmed as the adequate basis for future modifications of the text which are still needed; and that a group in the closest continuity with the 1996 drafting group be convened and asked to modify especially the following paragraphs in the 1996 version: 23, 26, and 28–31;

that the 1997 version of the text be shared with the Executive Committee in February 1997 with the request that the Executive Committee send this text at

once to the churches for a final decision about its acceptability, such responses to be submitted no later than June 1, 1998;

that the Ninth Assembly:

- be informed about the Joint Declaration and its development,
- be encouraged to further its reception, and
- be asked to give thanks for our continuing progress toward a common confession of the gospel of justification;

that the Council determine in 1998 if a positive Lutheran consensus exists and in this case plan a festival occasion to take place not later than December 31, 1998;

that the general Secretary be requested to share as soon as possible with the member churches a report about the present stage of the ongoing process and the plans for the future until 1998;

that all steps continue be taken jointly with the Roman Catholic Church.

Vanhurskauttamisopin käsittelylle lisää aikaa

Asiakirja valmistuu aikaisintaan joulukuussa 1998

Luterilaisen maailmanliiton neuvosto on koolla Genevessä viimeisen kerran ennen Hongkongissa heinäkuussa 1997 pidettävää yleiskokousta. Laajan keskustelun kohteena on ollut roomalais-katolisen kirkon ja luterilaisten yhdessä aikaan saama asiakirja "Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista".

Neuvoston kokouksessa painotettiin, miten tärkeä asiakirja on kyseessä. Ekumeenista keskustelua vanhurskauttamisopista on käyty viimeiset kolme vuosikymmentä. Nyt aikatauluksi ei saa haitata lopullisen asiakirjan sisällön muotoilua.

Luterilaisen maailmanliiton yleiskokousten välisenä aikana liiton ylin päättävä elin, neuvosto, päätti, että asiakirjaa "Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista" pitää vielä muotoilla uudelleen yhdessä roomalaiskatolilaisten kanssa erityisesti niiltä osin, joissa asiakirjassa puhutaan vanhurskauttamisesta yksin uskosta ja opinkohdasta, että ihminen on samaan aikaan vanhurskas ja syntinen.

Asiakirjan Würzburgissa saama muotoilu sai kiitosta muun muassa sen takia, että nyt vanhurskauttamisopin raamatulliset perusteet ovat paremmin esillä.

Uudelleen asiakirjaa toivotaan muotoiltavan yhdessä roomalaiskatolisen kirkon edustajien kanssa mahdollisimman pikaisessa aikataulussa. Luterilaisen maailmanliiton eksekutiivikomitean tulisi saada käsittelynsä asiakirjan lopullinen muotoilu viimeistään helmikuussa 1997.

Asiakirjaa tulevat muokkaamaan ne, jotka osallistuivat Würzburgin luonnoksen tekemiseen. Suomesta Würzburgin kokouksessa oli mukana Helsingin piispa Eero Huovinen. Eksekutiivikomitea puolestaan lähettää asiakirjan maailmanliiton jäsenkirkkoille lopullista hyväksymistä varten viimeistään heinäkuussa 1998.

Hongkongissa heinäkuussa 1997 pidettävässä Luterilaisen maailmanliiton yhdeksännessä yleiskokouksessa, joka on myös järjestön 50-vuotisjuhlakokous, asiakirja tuodaan kokoukselle tiedoksi.

Hongkongissa myös jäsenkirkkoja rohkaistaan ottamaan asiakirja vastaan itse kussakin kirkossa, ja yleiskokouksen jumalanpalveluselämässä tulee näky-mään kiitollisuus siitä, että ekumeeninen dialogi katolisen kirkon kanssa on johtanut siihen, että voidaan todeta 1500-luvulla julistetut oppituomiot vanhurskauttamisopista kohteettomiksi nykyisissä kirkkoissa ja niiden opetuksessa.

Luterilaisen maailmanliiton neuvosto tulee vuonna 1998 päättämään, onko asiakirjan hyväksyminen saanut jäsenkirkkoissa riittävän laajan tuen. Asiakirjan mahdollisen hyväksymisen johdosta järjestetään luterilaisissa kirkkoissa juhla viimeistään joulukuussa 1998.

Suomessa "Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista" tulee kirkolliskokouksessa ensimmäiseen käsittelyyn touku-kuussa 1997.

"Luterilaisen maailmanliiton neuvosto teki viisaan päätöksen. Würzburgissa asiakirjaan jäi muutamia ongelmallisia kohtia aikapulan vuoksi. Lisäaika tarkoittaa, että paremman muotoilun myötä saadaan aikaan asiakirja, joka palvelee molempia kirkkoja", sanoi kirjoneuvos Risto Cantell päätöksen jälkeen. Asiakirjaa tullaan muokkaamaan juuri niissä kohdissa, joihin Suomen luterilainen kirkko kiinnitti asiakirjaluonnoksesta antamassaan palautteessa huomiota.

Väkivaltakulttuurista tutkimus

Lähetymisen ja kehityksen kysymyksiä käsitellyt neuvoston komissio päätti, että Luterilainen maailmanliitto tule aloittamaan tutkimustyön koskien kulttuureja ja naisiain kohdistuvaa väkivaltaa. Tutkimuksen tulokset lähetetään jäsenkirkkoille.

Kokous myös päätti, että maailmanliiton henkilökuntaan tulee tulevaisuudessa saada henkilö, joka on tuntee feminististä teologiaa, ja näin naisten asiat tulisivat entistä paremmin esine Luterilaisen maailmanliiton toiminnassa ja tutkimuksissa.

Porvoon julistus sai myönteisen vastaanoton

Luterilaisen maailmanliiton neuvosto sai pääsihteeri *Ishmael Nokon* raportin myötä terveiset muusta ekumeenisesta kehityksestä. "Luterilaisen maailmanliiton itseymmärryksessä keskeistä on sitoutuminen ekumeniaan." Luterilaiset kirkot ovat aina ymmärtäneet itsensä osaksi yhteistä kirkkoa. "Ekumenia, kirkkojen pyrkimykset lähentyä toinen toistaan kohti näkyvää ykseyttä, tarkoittaa, että luterilaiset ovat uskollisia luterilaisille tunnustuksille", sanoi pääsihteeri Noko.

Pääsihteeri Noko luonnehti Porvoon julistuksen allekirjoittamista teologiseksi läpimurroksi, josta tulee olemaan suuri hyöty muissa ekumeenisissa keskusteluissa. Porvoon julistuksen allekirjoittajina ovat pohjoisen Euroopan anglikaaniset ja luterilaiset kirkot.

Suomen evankelisluterilaisen kirkon edustajana Luterilaisen maailmanliiton neuvostoon kuuluu kirkon ulkoasiain osaston teologisten asioiden sihteeri *Juhani Forsberg*.

Neuvoston toiseksi viimeisenä kokouspäivänä neuvosto valitsi kaksi uutta varapresidenttiä. Valituiksi tulivat piispa *H. George Anderson* Yhdysvalloista ja piispa *Jan Valent* Slovakiasta.

Berliinin suomalaispapin virka ja Euroopan protestanttisten kirkkojen suhteet esillä Saksan ja Suomen kirkkojen neuvotteluissa

Berliinissä ja itäisessä Saksassa asuvien suomalaisten sielunhoito sekä Euroopan anglikaanisten, luterilaisten, reformoitujen ja unioitujen kirkkojen suhteet olivat keskeisesti esillä kolmansissa Suomen luterilaisen kirkon ja Saksan evankelisen kirkon neuvotteluissa Berliinissä 26.–31. maaliskuuta.

Berliinin suomalaisten lukumäärä on lyhyessä ajassa noussut 1 500:aan ja Saksan itäisissä osavaltioissa asuu liki tuhat suomalaista, jotka Suomen luterilaisen ja Saksan evankelisen kirkon yhteistyösopimuksen perusteella voivat liittyä paikallisten seurakuntien jäseniksi. Suomalaisista 75 prosenttia on käyttänyt tätä mahdollisuutta hyväkseen.

Suomen kirkko on esittänyt toivomuksen, että kasvavan suomalaissiirtokunnan sielunhoitoa varten Berliiniin perustettaisiin papin virka. Berliinin suomalaisten pappina on oman oman virkansa ohella toiminut Pohjois-Saksan suomalaispappi, pastori Kaarina Viljanen.

Berlin-Brandenburgin kirkko on taloudellisten vaikeuksien vuoksi kuitenkin vähentämässä työntekijäkuntaansa joidenkin arvioiden mukaan jopa kolmanneksella. Tämän vuoksi neuvotteluja viran perustamisesta käydään myös Saksan evan-

kelisen kirkon sisällä. Suomalaisten laskelmien mukaan heidän Berlin-Brandenburgissa maksamansa kirkollisverot ylittävät papin palkkakustannukset.

Saksan suomenkielisen seurakuntatyön piirissä on noin 35 000 suomalaista ja suomalais-saksalaisen perheen jäsentä. Heidän varten Saksan maakirkot ovat palkanneet neljä suomalaista pappia. Heidän työnsä on painottunut läntisten osavaltioiden suomalaista väestön palvelemiseen.

Porvoon ja Meissenin jälkeinen uusi ekumeeninen tilanne

Pohjolan luterilaisten kirkkojen ja Saksan evankelisen kirkon todettiin tulleen suhteissaan uuteen vaiheeseen, kun Pohjolan kirkot ovat Porvoon julistuksessa sopineet läheisestä kirkollisesta yhteydestä Brittein saarten ja Irlannin anglikaanisten kirkkojen kanssa. Vastaavasti Saksan evankelinen kirkko on solminut Englannin kirkon kanssa ns. Meissenin sopimuksen, joka toteuttaa ehtoollisyhteyden näiden kirkkojen välille.

Suomen luterilainen ja Saksan evankelinen kirkko haluavat yhdessä tutkia mahdollisuutta teologisesti arvioida Porvoon

ja Meissenin sopimuksista ja myös ns. Leuenbergin konkordiasta saatuja kokemuksia.

Konsultaatiossa keskusteltiin myös molempien kirkkojen suhteesta roomalaiskatoiseen kirkkoon etenkin luterilais-katolisen vanhurskaustamisjulistuksen valossa, vaihdettiin kokemuksia kirkkojen osallistumisesta dialogeihin ortodoksisten kirkkojen kanssa. Valtuuskunnat keskustelivat myös kristittyjen suhteista muslimiin molemmissa maissa.

Merkittävän osan konsultaatiosta muodosti tutustuminen suomalaiseen seurakuntatyöhön Saksassa ja raportin pohjalta myös saksalaisen seurakunnan toimintaan Hel-singissä.

Suomen luterilaisen kirkon valtuuskuntaa johti arkkipiispa John Vikström ja Saksan evankelisen kirkon valtuuskuntaa EKD:n neuvoston puheenjohtaja, piispa Klaus Engelhardt. Joka kolmas vuosi järjestettävät neuvottelut perustuvat vuonna 1986 solmittuun yhteistyösopimukseen. Seuraava neuvottelu pidetään Suomessa vuonna 1999.

Communiqué

Vom 26.–31. März 1996 fand in der Tagungs- und Begegnungsstätte des Berliner Missionswerkes in Berlin – Lichterfelde die dritte Konsultation zwischen der Evangelischen Kirche in Deutschland und der Evangelisch-Lutherischen Kirche Finnlands statt. Die finnische Delegation wurde von Erzbischof Dr. John Vikström geleitet. Die Delegation der EKD wurde von Landesbischof Dr. Klaus Engelhardt, dem Vorsitzenden des Rates der EKD, bzw. von seinem Stellvertreter Landesbischof i.R. Dr. Johannes Hempel geleitet. Im Vertrag vom 10. November 1986 zwischen der Evangelisch-Lutherischen Kirche Finnlands und der Evangelischen Kir-

che in Deutschland sind regelmäßige Konsultationen auf der Ebene der Kirchenleitungen vorgesehen.

Die Konsultation hatte folgende thematische Schwerpunkte:

1. Die theologische und praktische Bedeutung der ökumenischen Vereinbarungen von Meißen und Porvoo für unsere Kirchen und für ihre gegenseitigen Beziehungen unter Berücksichtigung der Ergebnisse der Konsultation auf dem Liebfrauenberg.
2. Die Situation der deutschen Gemeinde in Finnland und der finnischen Gemeinden in Deutschland.
3. Der politische und wirtschaftliche Integrationsprozeß in Europa und die sozialpolitische Entwicklung in unseren Ländern als Herausforderung an unsere Kirchen.

Einen weiteren Schwerpunkt der Konsultation stellte das Kennenlernen der Situation der Evangelischen Kirche in Berlin-Brandenburg dar.

Darüberhinaus berichteten die Delegationen über geistliche Bewegungen und evangelistische Bemühungen in Finnland und in Deutschland, über die Beziehungen unserer Kirchen zur römisch-katholischen Kirche, über den Stand unserer jeweiligen Dialoge mit den orthodoxen Kirchen und über die Begegnung mit Muslimen.

Am Donnerstag, den 28. März hatten die Delegationen Gelegenheit in den Räumen des Finnischen Zentrums mit Vertreterinnen und Vertretern der lebendigen und wachsenden finnischen Gemeinde in Berlin, die von Hannover aus durch Pfarrerin Kaarina Viljanen pastoral betreut wird, zusammenzukommen. In diesem Zusammenhang wurde seitens der Evangelisch-Lutherischen Kirche Finnlands na-

chdrücklich der Wunsch nach Einrichtung einer neuen Pfarrstelle für die finnischsprachige kirchliche Arbeit in Berlin und den neuen Bundesländern auf der Grundlage des bestehenden Vertrages mit der EKD vorgetragen.

Bezugnehmend auf die sozialetischen Überlegungen zum Abbau des Sozialstaates, die Erzbischof Dr. John Vikström in seinem öffentlichen Vortrag im Finnland Institut am Abend des 28. März vortrug, waren sich die Delegationen darüber einig, daß die Kirchen auch auf europäischer Ebene dazu herausgefordert sind, "angesichts der unerhörten Dominanz der liberalistischen Marktwirtschaft...eine sinnvolle Balance von Wirtschaft und Wohlfahrt zu finden".

Die EKD - Delegation hob die Bedeutung einer Mitgliedschaft der Kirchen Finnlands und Schwedens in der EECCS (Europäische Ökumenische Kommission für Kirche und Gesellschaft) nach dem Beitritt ihrer Länder in die EU hervor. Die Evangelisch-Lutherische Kirche Finnlands, die den Beobachterstatus (consultative membership) in der EECCS beantragt hat, sagte zu, sehr ernsthaft die Frage der vollen Mitgliedschaft in der EECCS unter Aufrechterhaltung ihrer engen Verbindungen zu den anderen nordischen lutherischen Kirchen prüfen zu wollen.

An einen Rückblick auf die Konsultation zwischen den an den Vereinbarungen von Meissen, Porvoo und Leuenberg beteiligten Kirchen, die im September 1995 auf dem Liebfrauenberg stattgefunden hat, schloß sich ein intensiver Gedankenaustausch über den gegenwärtigen Stand der Beziehungen zwischen der EKD und den nordischen lutherischen Kirchen an, die die Porvooer Erklärung unterzeichnet haben. Beide Kirchen wollen - ausgehend von der zwischen ihnen bereits bestehenden vertraglichen Beziehung - die Mög-

lichkeit prüfen, theologische Gespräche - eventuell unter Beteiligung anderer an der Porvooer Erklärung beteiligter nordischer Kirchen - aufzunehmen, die eine gemeinsame ökumenische Erklärung unter Einbeziehung der mit den Vereinbarungen von Meissen und Porvoo sowie der mit der Leuenberger Konkordie gemachten Erfahrungen zum Ziel hätten.

Die beiden Delegationen würdigten die Bedeutung des Nordisch-Deutschen Kirchenkonvents und der bestehenden Partnerschaften zwischen Gemeinden in Finnland und Deutschland für die Entwicklung und Vertiefung der guten Beziehungen zwischen den Kirchen.

Der Leiter der Außenstelle der finnischen Botschaft Hannu Halinen hat die Delegationen am Mittwoch, 27. März in seiner Residenz empfangen.

Am Palmsonntag, den 31. März 1996, nahmen beide Delegationen am deutsch-finnischen Abendmahlsgottesdienst im Dom zu Berlin teil. Die Liturgie wurde vom Ratsvorsitzenden der EKD, Landesbischof Dr. Klaus Engelhardt geleitet. Die Predigt über den Text Johannes 12, 12-24 hielt Erzbischof Dr. John Vikström.

Die beiden Delegationen vereinbarten eine weitere Konsultation für das Jahr 1999. Die in Berlin schwerpunktmäßig besprochenen Themen, besonders aber die Fragen nach der Zusammenarbeit unserer Kirchen im europäischen Kontext und nach dem Fortschritt unserer ökumenischen Bemühungen um kirchliche Gemeinschaft, sollten bei dieser Konsultation wiederaufgenommen und vertieft werden.

Berlin, am 31. März 1996

Landesbischof Dr. Klaus Engelhardt

Erzbischof Dr. John Vikström

Taloudellinen oikeudenmukaisuus nykyaikaisen poliittisen ja kokonaisvaltaisen mission haasteena

Timo Vasko

Uusliberalistisen talousjärjestelmän kritiikki, vaihtoehtojen etsintä ja kristittyjen kriittinen ja samalla rakentava missionäärinen vastuu yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden, rakkauden ja rauhan toteutumisesta, uskonnot ja kulttuurit olivat keskeisiä teemoja, jotka painottuivat kansainvälisesti merkittävässä missiologisessa konferenssissa Buenos Airesissa 10.-19.4.1996. Kokouspaikasta johtuen mainitut kysymysalueet saivat erityistä ajankohtaisuutta. Latinalaisessa Amerikassa esiintyvää rikkaiden ja köyhien välistä huomattavaa ero ilmentävät muutamat perustiedot. Argentiinassa todellisuus tänään sisältää seuraavia lukuja: Työttömyys kaupungeissa n. 20 %, väestön rikkaimman 10 % osuus bkt:sta n. 31 %, köyhyysrajan alapuolella elävien osuus väestöstä n. 13 %. Köyhyysrajan alapuolella elävien osuus väestöstä muualla Latinalaisessa Amerikassa on vielä suurempi: esim. Brasiliassa n. 43 %, Boliviassa 46 %, Perussa 50 %, Kolumbiassa 38 %.

Uusliberalistisen talousajattelun kentässä ilmenevä nykyinen ihmiskäsitys ja samoin

rationaalisuuskäsitys näyttävät myös konferenssissa kuultujen useiden näkemysten mukaan painottavan ihmisen oman edun ensisijaisuuden korostamista ja sen mukaisesti sopimusten suosimista sellaisten eri intressiryhmien välillä, joilla on tarjota toisille vastavuoroisesti merkittäviä etuja. Poliittisen, taloudellisen, sotilaallisen ja hengellisen vallankäytön keskinäiset suhteet vaihtelevat varsin paljon eri puolilla maailmaa yhteiskuntajärjestyksistä riippuen. Kuitenkin eri yhteiskunnissa ne ihmisryhmät, joilla ei ole tuotavana merkittävää tiedollista, taidollista tai taloudellista pääomaa sopimisosapuolena eri merkittävien intressipiirien keskinäiselle jakopöydälle, näyttävät yhä enemmän syrjäytyvän tulonmuodostuksesta ja jäävän yhä useammin osattomaksi taloudellista ja muusta hyvinvoinnista. Selvästi kävi ilmi, että maailmassa näyttää vain voimistuvan suuntaus, jonka seurauksena rikkaat rikastuvat ja köyhät köyhtyvät.

Tämän suuntauksen ei tarvitsisi olla ainoaan luterilaisen teologian kannalta ainoa mahdollinen tulevaisuuden näköala. Kes-

keisen raamatullisen ns. kultaisten säännön toteuttamisen näkökulmasta olisi jatkuvasti asetettava toisen ihmisen asemaan kysymään, tunnustamaan ja edistämään hänen tarpeitaan eikä vain omia tavoitteita ja tarpeita. Kysymys on samalla kokonaisvaltaisesta ihmiskäsityksestä, jonka huomioon ottaminen eri ulottuvuuksineen kuuluu nykyaikaiseen lähetysteologiaan. Tällöin on kysymys kirkon maailmanlaajan mission toteutumisesta yhteiskunnan eri tasoilla myös poliittisena missiona edistettävässä oikeudenmukaisuutta, rauhaa ja lähimmäisenrakkautta.

Vain Jumala on oikeutettu saamaan korkeimman absoluuttisen arvon ja priorisoinnin ihmisen elämässä. Jos taloudellisille arvoille ja rahalle siirtyy Jumalan paikka ja niille annetaan jumalallinen ensisijaisuuden painotus, ollaan tekemisissä epä kristillisen epäjumalanpalveluksen kanssa, jossa käsitys rahasta pelkkänä välinearvona on päässyt katoamaan. Taloudellisen voiton maksimoinnin jatkuva tavoite ei ota huomioon tosiasiaa, ettei kulutus voi maailmanlaajasti jatkuvasti kasvaa ilman vakavia haittoja. Yhä pienemmäksi muodostuu elitistinen hyvinvoinnissa kuluttajajoukko, kun samaan aikaan jokapäiväisestä toimeentulosta kamppailevien köyhtyvien määrä vain kasvaa. Kulutusyhteiskunnan tuottamien monenlaisten saasteiden lisääntyminen ja asuinympäristön sekä yleisesti luonnon monimuotoisuuden tuhoutuminen ovat näkyvissä kaikkialla maailmassa. Afrikan tilanne sai osakseen erityistä huomiota, koska vuosituhatien vaihteesta sen väestöstä puolet on kristittyjä, mutta maanosista se kuuluu köyhimpiin. Esim. vain n. 2 % maailman kaupasta tulee Afrikan osaksi. Mikä mahdollinen yhteys vallitsee näiden välillä?

Konferenssi saattoi globaalin tilanneanalyysin jälkeen päätyä seuraaviin näemyksiin: 1. On vastustettava uusliberalis-

tisen kapitalismin kokonaisvaltaista luonnetta ja jatkuvasti kyseenalaistettava väitteet, ettei sille ole vaihtoehtoa, sen seuraukset ovat välttämättömiä ja väistämättömiä. 2. On kehitettävä monenlaisia ja monitasoisia strategioita vastustamaan ko. talousajattelun leviämistä eri elämänalueille. 3. Kommunikatiiviteknologiaa hyväksi käyttäen on päästävä informaation demokratisointiin ja siten vastustettava ko. talousajattelun vaikutuksia. 4. On kehitettävä elämisen inhimillisiä vaihtoehtoja yhteiskunnan paikallisilla ja alueellisilla tasoilla. 5. On tutkittava vaihtoehtoja, joita naiset ponnisteluina ovat kehittäneet naisten alistamista ja hyväksikäyttöä vastaan. 6. Paikallisissa yhteisöissä on uudelleen arvioitava ja järjestettävä talouden markkinat ja pyrittävä ne saamaan enemmän vastaamaan toiminnastaan. 7. On tuettava hallituksia ja poliittisia prosesseja paikallisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla saamaan kapitalismi sosiaaliseen vastuuseen.

Globaalisti kristikunnassa on havaittavissa vahvistuva suuntaus, jossa ollaan siirtymässä post-denominaatiovaiheeseen. Köyhien kirkko kautta maailman on vahvistumassa. Protestanttien kristittyjen keskuudessa karismaattiset ja riippumattomat independent-kirkot, joissa kokoonnutaan kokoavan vahvan johtajan ja julistajan ympärille, lisääntyvät. Esim. latinalaisessa Amerikassa vuonna 2010 jumalanpalveluksiin sunnuntaisin arvioidaan osallistuvan enemmän protestantteja kuin roomalaiskatolisia, vaikka numeerisesti tässä maanosassa katolisia onkin enemmän. Maailmanlaajasti kristityistä helluntailaisten ja karismaattisten kristittyjen määräksi arvioidaan tänä vuonna 27 % ja vuoteen 2025 määrä nousee n. 44 %iin. Roomalaiskatolisen kirkon asema Latinalaisessa Amerikassa jonkin verran vaihtelee maittain. Sen haastajina ovat kuitenkin erityisesti protestanttiset kirk-

kokunnat esim. Guatemalassa n. 27 % väestöstä on kuluneiden 20 vuoden aikana liittynyt amerikkalaisperäisiin protestanttisiin yhteisöihin. Meksikossa jo n. 15 % väestöstä on evankelikaalisia. Brasiliassa roomalaiskatoliseen kirkkoon kuuluvien maallikoiden keskuudessa toimii vapautuksen teologian vaikutuksesta n. 80.000 perusyhdistystä siitä huolimatta, että paavin suhde vapautuksen teologiaan on ollut torjuva. Vapautuksen teologian kentän nykyinen merkitys on varsin vähäinen; eräs syy siihen on sen kehittämisen pysähtyminen ja vieraantuminen kansasta liian abstraktille tasolle.

Kokouksen osanottajilta saatoinkin koota yleisnäkemyksen maanosan katoliseen kirkkoon kohdistuvan kritiikin keskeisistä perusteista: Kirkon hierarkian etäisyys kansasta ja myötäilevä yhteistyö poliittisten ja sotilaallisten kanssa sortavien tahojen kanssa, Pappiskeskeisyys ja samalla maallikoiden aseman heikkous. Saarnojen vähäinen koskettavuus kansan arkiin todellisuuteen. Suuret seurakunnat ja papiksi opiskelevien ja valmistuvien määrän väheneminen. Samalla kuitenkin on mainittava, että juuri muutama päivä ennen kokouksen alkua katolisten piispojen neuvottelu ensimmäistä kertaa Argentiinassa oli ottanut julkisesti kantaa köyhien puolesta. Toimintaan tähän suuntaan ajaa ilmeisen selvä paine edellä mainituista syistä ja vähenevästä laumasta.

Haasteina kirkkoille ja missioille konferenssi kokosi seuraavia tehtäväalueita: 1. Kirkko ei toimi vain köyhien keskuudessa mutta kirkko on lisääntyvässä määrin köyhien kirkko. Afrikassa kirkko on tulossa kristillisimmäksi maanosaksi mutta se on samalla köyhin maanosa. Eri puolilla maailmaa erityisesti köyhät tuntevat vetovoimaa kristinuskoon. Kuinka kirkko elää todeksi vastuunsa näiden tosiasioiden valossa? 2. Kirkot ovat usein itse taloudellisia voimatekijöitä ja siksi merkittä-

viä osapuolia globaalissa kapitalismin pelissä. Tämä koskee erityisesti niitä eurooppalaisia kirkkoja, joilla on erityissuhde valtioon. Monissa osissa maailmaa kirkot ovat ainoa ääni, joka vastustaa taloudellista epäoikeudenmukaisuutta köyhien ahdingossa. Kuinka kirkkojen tulee tuntea vastuunsa kussakin tilanteessa? 3. Kirkkojen missionaarista aktiivisuutta monissa köyhissä maissa ylläpidetään pääomaresurssein ja myös säilyttäen globaalin talouden aspekteja. Nämä voivat luoda kestävämpiä ja myös odottamattomia kuormia köyhille kirkkoille. Kirkkojen on siksi tutkittava, mitä ne tekevät mission nimessä. 4. Kirkkojen on perustaltaan puolustettava elämää edistävää kulttuuria. Tämä sisältää kysymyksiä, kuten kuinka kirkko kohtelee omia työntekijöitään ja kuinka kirkot kohtelevat toisiaan. Se sisältää myös taloudellisten vaihtoehtojen luomista ja käynnissäpitämistä että ne edistäisivät yhteisöjen elämää. Se merkitsee myös kirkkojen resurssien käyttämistä osoittamaan solidaarisuutta monenlaisille aloitteille. 5. Kirkkojen on esiinnyttävä kriittisesti ja tuotava esiin transsendentin näkökulma keskusteltaessa markkinoiden epäjumalien palvomisesta. Markkinat tavoittelevat liikevoittoa hinnalla millä hyvänsä ja vastustavat kaikkia sille vaihtoehtoisia toimia. 6. Kirkkojen tulee suuntautua toisten uskontojen kannattajien kanssa keskusteluun luomaan rauhan ja solidaarisuuden etiikkaa väkivaltaiseen ja pirstoutuneeseen maailmaan.

Järjestyksessä IX IAMS:n (International Association for Mission Studies) joka neljäs vuosi järjestämän missiologisen konferenssin teemana oli "Jumala ja mammona: taloudelliset konfliktit". Siihen osallistui 37 maasta 130 protestantista, katolista ja ortodoksista osanottajaa. Suomesta Prof. *Mikka Ruokanen*, TT *Ossi Haaramäki*, FT *Jaakko Lounela*, sair.hoit. *Elvi Lounela* ja TT *Timo Vasko*.

Luther-tutkijat uudella mantereella

Simo Peura

Euroopassa reformaation tutkimuksen asetelma on jähmettynyt. Vanhakantainen tapa lukea Lutherin tekstejä 1900-luvun saksalaisen teologian silmälasein puolustaa asemiaan kiivaasti, ja suostuu vai harvoin aitoon dialogiin esimerkiksi suomalaisen tutkimuksen kanssa. Saksalainen evankelinen teologia katsoo edelleen olevansa reformaation asian puolustaja ja varsinainen tulkitsija.

Amerikkalaisten tutkijoiden kanssa on toisin. He ovat avoimempia uudelle kriittisyydelle unohtamatta. Yhteiselle keskustelulle ja asian pohdinnalle jää tällöin runsaasti mahdollisuuksia. Lisäksi tutkimuksen saksalaisen tutkimuksen dominoivuudesta näyttävät jakavan muutkin kuin suomalaiset. – Tässä eräitä huomioita Chicagoon ja Northfieldiin suuntautuneelta konferenssimatkalta.

Yhteyksien solmiminen 1993

Viimeisin Luther-tutkimuksen kansainvälinen konferenssi pidettiin St. Paulis-

sa 1993. Suomalaiset ottivat runsaslukuisesti osaa konferenssiin, ja vierailivat myös Northfieldissä. Siellä toimii *Center for Catholic and Evangelical Theology*, jota johtavat prof. *Carl E. Braaten* ja prof. *Robert Jenson*. Keskus julkaisee korkeatasoisista ekumeenisista aikakauslehtiä *Pro Ecclesia* ja järjestää vuosittain useita teologisia konferenssejä.

Vierailun yhteydessä sovittiin suomalaisten ja amerikkalaisten tutkijoiden yhteistyöstä. Prof. Braaten oli Helsingissä yliopiston vieraana syksyllä 1995. Toisessa vaiheessa Suomen Akatemian rahoittama reformaation tutkimuksen projekti ja Center yhdessä järjestivät suomalaista Luther-tutkimusta käsittelevän seminaarin Chicagoon ja Northfieldiin toukokuussa 1996. Suomalaisista tutkijoista seminaareissa esitelmöivät *Tuomo Mannermaa*, *Simo Peura*, *Antti Raunio* ja *Sammeli Juntunen*.

Chicago – amerikkalaisen teologian keskus

Chicagossa toimii yliopiston teologisen tiedekunnan rinnalla lukuisia teologisia seminaareja. Aluetta onkin kutsuttu Rooman jälkeen suurimmaksi teologiseksi keskittymäksi. Suomalaisen kohteena oli *Lutheran School of Theology at Chicago*, joka on yksi ELCA:n kahdeksasta teologisesta seminaarista. Seminaarilla on hyvät toimitilat ja erinomainen kirjasto campuksen läheisyydessä. Opiskelijoiden ja tutkijoiden on mahdollista käyttää myös muiden seminaarien ja yliopiston kirjastoa.

LSTC:n toiminnan ideana on pyrkimys toisaalta avaraan moni-ilmeisyyteen, toisaalta eri oppiaineiden yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen. LSTC toimii esimerkiksi Helsingin tiedekuntaan verrattuna huomattavasti yhteisöllisemmin. Professorit kokoontuvat säännöllisesti yhteiseen vapaamuotoiseen istuntoon keskustelemaan jostain teologisesta probleemasta. Seminaarin kappelissa järjestetään viikottain yhteinen jumalanpalvelus.

Yhteistoimintaa edesauttaa myös se, että opettajat asuvat alueella. Vierailun aikana suomalaisilla olikin mahdollisuus useaan otteeseen kokea amerikkalaista vieraanvaraisuutta, kun isännät avasivat kotinsa ovet ulkolaisille vierailleen ja kutsuivat mukaan lukuisia kolleegojaan yhteiseen keskusteluun.

Kiinteämpään yhteistyöhön ohjaavat useat tekijät. Yksi näistä on toiminnan rahoitus. Seminaarin presidentin *William Lesherin* johdolla opettajakunta pyrkii kehittämään seminaaristaan houkuttelevan opinahjon, jonka opetus on korkeatasoisista, johon opiskelijat mielellään hakeutuvat ja jota lahjoittajat ovat valmiit tukemaan taloudellisesti.

Suomalaisen tutkimuksen esittely

Suomalaisten vierailu ajoittui lukukauden loppuun. Järjestäjien epäilyistä huolimatta seminaari kokosi lähes 70 teologia lähinnä Chicagon eri teologisista opinahjoista ja yliopistolta. LSTC:n painattama ja levittämä esite mainosti seminaaria seuraavin otsikoin: "New paradigms: the Finnish Breakthrough in Luther Research. A Seminar Featuring Finnish and American Scholars in Dialogue".

Tuomo Mannermaa johdatti kuulijat suomalaisen Luther-tutkimuksen tematiikkaan etsimällä vastausta kysymykseen "miksi Luther on niin mielenkiintoinen?" Sammeli Juntunen kehitti väitöskirjansa tuloksia eteenpäin hahmottamalla Lutherin käsitystä metafysikkasta ja olevan rakenteesta. Simo Peuran teemana oli suomalaisessakin keskustelussa polttopisteeseen noussut kysymys vanhurskauttamisen forensisen ja efektiivisen aspektin suhteesta. Antti Raunio selvitti Lutherin etiikan unohtettua luonnonoikeudellista perustaa sekä kysymystä uskon ja etiikan suhteesta. Jokaisella esitelmöitsijällä oli opposenttinsa, joka oli tutustunut esitelmään jo etukäteen.

Keskustelun kaksi teemaa

Esitelmät saivat varsin myönteisen vastaanoton. Keskustelusta, joka pysyi hyvin asiassa, nousi päälinjaksi kaksi seikkaa. Juntusen ja Raunioin opposentit olivat katolisia keskiajan tutkijoita, fransiskaaniteologian asiantuntijoita. He lähestyivät esitelmiä keskiajan teologian näkökulmasta, ja oivaltavasti hahmottivat Lutherin ja edeltävän ajan teologian yhtäläisyyksiä ja eroja. Tällöin ei syntynyt turhaa mutta niin usein eurooppalaista

reformaation tutkimusta jäytilvää vastakainasettelua, jonka ylä-äänä soi teema "aber Luther ist doch etwas ganz anderes".

Toinen keskeinen keskusteluteema oli Lutherin ja myöhemmän luterilaisuuden suhde. Amerikkalainen luterilaisuus on yleisesti ottaen Formula Concordian luterilaisuutta, jonka taakse tai alle Lutherin teologian sisällöt ovat peittyneet. Vanhurskauttamisopin kohdalla tämä tarkoittaa forenssisen aspektin yksipuolista korostamista sekä union, renovati-on ja vanhurskaaksi tekemisen tiukkaa erottamista vanhurskaaksi julistamisesta. Tulkintatapa on vallitseva, ja käy hyvin ilmi esimerkiksi USA:n luterilais-katolisen ja luterilais-ortodoksisen dialogin dokumenteista. Siksi ei ollutkaan yllättävää, että allekirjoittaneen opponentina toiminut prof. Kurt Hendel arvioi esitettyä tulkintaa juuri FC:lle tunnusomaisin kysymyksenasetteluin.

Suomalaisen tutkimuksen läpimurto?

Isäntien laatima otsikko on yliampuva. Kahdessa suhteessa se kuitenkin pitää paikkansa. Moderni suomalainen Luther-tutkimus oli ensimmäistä kertaa Chicagossa laajemmin amerikkalaisten teologiiden myönteisen kiinnostuksen kohteena. Sen edustama tapa lukea ja ymmärtää Lutherin tekstejä oli myös amerikkalaisesta horisontista katsoen uusi. Tässä mielessä voidaan puhua uuden paradigman murtautumisesta amerikkalaisten tutkijoiden tietoisuuteen.

Yhteistyö suomalaisten Luther-tutkijoiden ja LSCT:n systemaattikkojen (*Reinhard Hutter, Vitor Westhelle, Philip Hefner*) kanssa jatkuu lähitulevaisuudessa. LSCT kirjastoineen tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden nuoremman polven

Luther-tutkijoille väitöskirjan työstämiseen.

Luther-seminaari Northfieldissä

Matka jatkui Northfieldiin, jossa järjestettiin Chicagossa pidettyä istuntoa vastaava, mutta tällä kertaa koko päivän mittainen Luther-seminaari. Jälleen järjestelyt toimivat erinomaisesti. Juuri ilmestynyt Pro Ecclesia -aikakauskirja mainosti näkyvästi suomalaisten vierailua. Tällä kertaa esitelmät kokosivat lähes 100 kuulijaa, joiden joukossa oli useita St. Paulin luterilaisen seminaarin professoreita ja tunnettuja reformaation tutkijoita USA:sta, kuten *George Lindbeck*.

Suomalaiset pitivät Chicagon esitelmät toistamiseen. Mannermaan opponentina toimi Robert Jenson, Peuran Carl E. Braaten, Raunion *William Lazareth*, tunnettu ekumeenikko ja luterilaisen sosi-aalietiikan tuntija, ja Juntusen *Dennis Bielfeldt*, nuoremman polven filosofian ja reformaation teologian tutkija. Koska aiemmin moderni suomalainen Luther-tutkimus ei ole saanut niin myönteistä vastaanottoa kuin mikä tapahtui Northfieldissä.

Jenson löytää Lutherin

Omassa puheenvuorossaan Jenson, systemaattikko ja ekumeenikko, totesi vaikeutenaan olevan, ettei hänellä ole mitään kriittistä huomautettavaa Mannermaan esitelmää kohtaan. Jensonin mielestä kritiikki saksalaisen tutkimuksen kantilaisia edellytyksiä kohtaan oli oikeutettua. Hän korosti, että olemisen käsitteellä on tärkeä paikkansa Lutherin teologiassa. Luther kuuluu *Gregorios Nyssalaisen, Maximus Tunnustajan, Tuomaan* ja Barthin ohella niihin teolo-

geihin, jotka pyrkivät antamaan kreikkalaisen filosofian kysymykseen "mitä on olemassa?" kristillisen vastauksen. Jenson totesi edelleen, että Lutherin näkemys vanhurskauttamisesta ja jumalallistamisesta on liitettävissä paremmin ortodoksiseen teologiaan kuin mihinkään tuntemaamme luterilaisuuden muotoon!

Yleiskeskustelussa Lutherin ajatus ihmisen jumalallistamisesta herätti kysymyksen simul-lausuman ja ristin teologian säilymisestä. Omissa kannanotoissaan suomalaiset korostivat, että niin simul-lausuma kuin ristin teologiakin ovat Lutherin teologiassa sopusoinnussa jumalallistamisajatuksen kanssa.

Braaten: paluu koulunpenkille

Korreferaatissaan Braaten kiinnitti huomion aluksi suomalaisen Luther-tutkimuksen ekumeenisiin sovellusmahdollisuuksiin. Tulkintaa voitaisiin käyttää esimerkiksi luterilais-katolisessa yrityksessä todeta oppituomiot kohteettomiksi, koska suomalaiset tähdentävät Lutherin teologian ja katolisen tradition kesken vallitsevaa jatkuvuutta. Toiseksi Braaten totesi, että ekumeenisessä dialogissa luterilaisten tulisi enemmän ilmaista opin sisäinen logiikka ja rakenne, ei vain tähdentää sen periaatteellista merkitystä. Kolmanneksi hän pohti Lutherin teologian asemaa luterilaisuudessa, mikäli Lutherin ja muiden tunnustus-kirjojen välillä on näkemyseroja.

Peuran esitelmässä Braaten piti tärkeänä vanhurskauttamisopin ja kristologian yhteyden korostamista sekä union ja Kristuksen läsnäolon teemojen esiinnostamista. Lopuksi hän totesi tutustumisen suomalaiseen Luther-tutkimukseen merkinneen paluuta takaisin koulunpenkille. Tulevaisuudessa kansainvälisen Lut-

her-tutkimuksen on asetettava dialogiin suomalaisen tutkimuksen kanssa.

Peuran esitelmästä käydyssä keskustelussa pääpaino oli vanhurskauttamisen aspektien keskinäisessä suhteessa. Kriittisimmin Peuran tulkintaan suhtautui reformoitu teologi *George Hunsinger*, joka pyrki kiistämään Lutherin näkemyksen, että myös donum on favorin edellytys eikä vain päinvastoin. Keskustelussa tuotiin esille myös vaikeudet, joihin ollaan ajauduttu, kun amerikkalaiset teologit ovat yrittäneet tulkita Lutherin tekstejä Formula Concordian tekemien erottelujen avulla.

Lazareth: vihdoinkin vaihtoehto

William Lazareth piti oikeana Raunion esitelmän keskeistä väitettä, ettei Luther erottanut toisistaan järjen tulkitsemaa luonnollista lakia ja evankelistaa rakkauden lakia. Väite on tyypillinen esimerkiksi *Paul Althausin* tulkinnalle. Muutoinkin Lazareth korosti suomalaisen Luther-tulkinnan merkitystä, koska se muodostaa tarpeellisen vaihtoehdon reformaation tutkimusta hallitsevalle ja Lutherin teologiaa kapeuttavalle saksalaiselle tulkintaperinteelle. Lazarethilla, *Gustav Wingrenin* oppilaalla, oli kokemusta saksalaisen tutkimuksen valtasemasta. Hän toimi Järvenpäässä 1963 *Gerhard Ebelingin* opponentina saamatta lainkaan vastakaikua perustelluille kriittisille huomautuksilleen.

Yleiskeskustelun aikana huomio siirtyi ensin Raunion esitelmästä USA:n sisällä käytävään etiikka-keskusteluun. Amerikkalaiset pohtivat keskenään, missä määrin *Robert Penny, Reinhold Niebuhr* ja *Jonathan Edwards* edustivat Lutherin eettistä näkemystä.

Moni yllättyi myönteisesti kuullessaan Raunion esitelmät keskeiset korostukset. Ajatus, että Jumala on olemukseltaan toisia varten olemassa oleva ja itsestään lahjoittava rakkaus, tuntui uudelta. Samoin innosti Lutherin näkemys, että Jumala on luonut koko luomakunnan rakkaudesta toteuttavaksi järjestykseksi. Keskustelussa todettiin näiden Lutherin näkemysten tarjoavan hyvät lähtökohdat kristillisen etiikan sekä ihmis- ja luonnontieteiden väliselle dialogille.

Bielfeldt: systematisoinnin vaarat

Sammeli Juntusen opposentti Dennis Bielfeldt pohti aluksi Lutherin teologian systematisointia ja sen vaaroja. Ei ainoastaan uuskantilaisten tulkitsijoiden vaan myös suomalaisten harjoittaman systematisoinnin vaarana on lukea Lutherin ajattelun sisällän omia ennakkolähtökohtia. Tällöin esimerkiksi jumalallistamisen ajatus toimisi Lutherin koko ajattelun avaimena. Kriittikistään huolimatta Bielfeldt piti Juntusen esitelmää luovana ja sisäisesti johdonmukaisena. Hän myös allekirjoitti Juntusen kritiikin uuskantilaista antimetafysiisistä Luther-tulkintaa kohtaan.

Yleiskeskustelussa suomalaiset korostivat, ettei pyrkimyksenä ole systematisoida Lutherin ajattelua Bielfeldtin tarkoittamalla tavalla. Jumalallistamis-temaan esiinnostaminen ei tarkoita, että theosis olisi keskuksena, kun hahmotetaan kokonaisnäkemyksiä Lutherin ontologiasta. Sama pätee myös Lutherin unio-käsitykseen. Yhteisesti todettiin, että käytössä esimerkiksi unio-käsitettä on tarpeen kulloinkin eksplikoida täsmällisesti, minkälaisesta yhdistymisen muodosta on kyse.

Kaiken kaikkiaan lauantain seminaari oli kovin toisenlainen kuin mihin suoma-

laiset ovat vuosien saatossa tottuneet. Tähän vaikutti epäilemättä vastaanoton myönteisyys, mutta myös kokemus siitä, että Lutherin teologiaan sukeltaminen oli myönteinen löytö usealle kollegalle. Oppimisen arvoista oli myös amerikkalainen tapa esittää kritiikkiä: tavoite ei ollut teiltä, vaan problematisoida ja kehittää eteenpäin jo saavutettuja tuloksia.

Symposium: Jumala joka pelastaa

Northfieldin vierailun toinen osa muodostui sunnuntaista tiistaihin kestäneestä symposiumista, jonka aiheena oli *God who saves*. Symposium kokosi 100–150 yliopistoteologia ja pappia eripuolilta USA:ta. Symposiumit ovat yksi tärkeimmistä keskuksen toimintamuodoista. Niiden aihevalinta kuvastaa hyvin toiminnan tavoitetta: tarkoitus on perehdyttää amerikkalaiset luterilaiset teologit klassisen dogman keskeiseen sisältöön ekumeenisessa viitekehyksessä.

Argentiinalainen metodistiprofessori *Jose Miguez Bonino* esitelmöi aiheesta "Pelastus triniteetin tekona". Luterilaisen St. Paulin seminaarin professorin *James Nestingenin* aiheena oli "Syntien anteeksiantamus eskatologisesta perspektiivistä". Simo Peuran esitelmiä "Mitä Jumala antaa sen ihminen saa" oli analyysi Lutherin Ison katekismuksen pelastusnäkemystä. Reformoidun tutkijan George Hunsingerin aiheena oli "Reformaation pelastusnäkemys theosisen ja inhimillistämisen välimaastossa". Katolinen isä *Kilian McDonnell* esitelmöi aiheesta "Pyhästä Hengestä puhumisen säännöt". Ortodoksisisar Verna Harrison selvitti ortodoksista theosis-käsitystä. Seminaari päättyi Tuomo Mannermaan esitelmään "Vanhurskauttaminen ja theosis luterilais-ortodoksisesta näkökulmasta".

Luterilainen kirjo

Tavoitteena oli hahmottaa pelastusnäkemysten ekumeeninen kirjo. Kokonaisuus jäi valitettavasti hajanaiseksi. Tämä koskee myös esitelmää, joissa kuvattiin luterilaista pelastusnäkemystä. James Nestingen tasapainoili pelastuksen reaalisuutta korostavan näkemyksen ja sen eskatologisen toteutumisen välimaastossa. George Hunsinger pyrki tulkitsemaan Lutherin vanhurskauttamisoppia tälle oikeutta tehden, mutta päätyi lopulta asettamaan keerygmaattisen sananjulistuksen ja sakramentit toistensa vaihtoehtoiksi. Peura tarkasteli Lutherin pelastusnäkemystä rakkauden lain kontekstissa. Mannermaa puolestaan selvitti Lutherin theosis-käsityksen sisältöä.

Esitelmistä käytyä keskustelua ei ole tässä yhteydessä mahdollista kuvata tarkasti. Suomalaisen Luther-tutkimuksen näkökulmasta merkille pantavaa oli, että

yhteinen teologinen – samalla ekumeeninen – kieli oli helpompaa löytää esimerkiksi Harrisonin kuin Hunsingerin tai Nestingenin kanssa.

Suomalaista tutkimusta englanniksi

Suomalainen teologinen tutkimus voi tulla USA:ssa omaksutuksi vain sillä edellytyksellä, että se on englanninkielistä. Tähän asti suomalainen Luther-tutkimus on ollut saatavilla lähes yksinomaan saksaksi. Ilahduttavaa olikin, että Augsburg Fortress Press on valmis tulevaisuudessa kustantamaan suomalaista englanninkielistä Luther-tutkimusta. Ensimmäisenä listalla on englanninkielinen käännös Tuomo Mannermaan teoksesta "Der im Glauben gegenwärtige Christus".

“Towards Common Witness” – konsultaatio proselytismistä Bosseyn Ekumeenisessa Instituutissa 23.–28.7.

Veli-Matti Kärkkäinen

Kirkkojen Maailmanneuvoston (KMN) Unit II järjesti heinäkuun 23.–28. ekumeenisen konsultaation Bosseyn Instituutissa, Sveitsissä lähetystyön ja evankelioinnin haasteista, erityisesti proselytismistä näkökulmasta.¹⁾ Konsultaation tehtävänä oli laatia luonnos Brasiliassa tämän vuoden marras-joulukuussa pidettävää Maailman Lähetysten ja Evankelioinnin Konferenssia varten sekä tämän pohjalta laadittavaa KMN:n Keskuskomitean suositusta jäsenkirjoille.

Tämänkertainen konsultaatio oli jatkoa kolmelle aikaisemmalta konsultaatiolle, jotka ovat käsitelleet samoja aiheita: Chambes, Sveitsi 1993²⁾, Moskova 1995³⁾ ja Manila, Filippiinit⁴⁾. Näiden keskustelujen tuotokset olivat tämänkertaisen neuvottelun pohjana, samoin kuin KMN:n piirissä tuotetut aiemmat dokumentit, joista vanhin juontaa jo 1970-luvun alkuun.⁵⁾

Konsultaatiolla oli kolme tavoitetta: 1) vahvistaa kristittyjen sitoutumista lähe-

tykseen evankeliumin pohjalta; 2) pohdita yhteistä kristillistä todistusta ottaen huomioon proselytismistä kielteiset vaikutukset, erityisesti muuttuvan maailman tilanteen keskellä; 3) valmistella suuntaviivoja vastuulliseen asenteeseen lähetystyössä, jotta voitaisiin välttää epä-tervettä kilpailua tulevaisuudessa.

Konsultaatioon oli kutsuttu 22 edustajaa, täydennettynä viidellä KMN:n työntekijällä. Edustettuna oli 16 maata ja 10 eri kirkkokuntaa tai kristillistä yhteisöä. Osanottajajoukko olikin varsin poikkeuksellinen ottaen huomioon, että konsultaation järjestäjänä oli KMN. Maailmanjärjestön viime vuosien tavoitteiden mukaisesti mukaan oli kutsuttu huomattava määrä niiden kirkkojen ja kristillisten yhteisöjen edustajia, jotka ovat järjestön ulkopuolella. Niinpä roomalaiskatolisesta kirkosta oli laaja edustus, mukana oli myös Itä-Euroopan “vapaiden baptistien” edustaja Romaniasta.

Proselytismistä haasteet ovat tällä hetkellä suurimmat Venäjällä ja entisessä Itä-Euroopassa kommunismin kaatumisen myötä sekä Lähi-Idässä, missä vanhat katoliset ja ortodoksiset kirkot etsivät suhdetta protestanttisiin, erityisesti nuorempiin “vapaisiin kirkkoihin”, keskellä muslimimaailmaa. Myös Etiopian ortodoksikirkon arkkipiispa Natanael yhdessä kirkkonsa toisen edustajan kanssa esitti syvään huolensa asiasta; sehän edustaa yhtä kaikkein vanhinta kristillisen kirkon haaraa.

Venäjän ortodoksisen kirkon edustajat esittivät kaikkein suurimmat huolenaiheet proselytismistä. Pohjautuen vuoden 1995 Moskovan konsultaation näkemyksiin, venäläiset ortodoksit katsoivat,

että yhtä hyvin roomalaiskatolisen kirkon, vanhempien protestanttisten kirkkojen (jotka yleensä ovat KMN:n jäseniä) että uudempien fundamentalististen, herätyskristillisten ja helluntalais-karismaattisten seurakuntien lähetystyö pitäisi nähdä proselytismiksi alueella, joka on perinteisesti ollut ortodoksian valta-alueita. Aihe herätti välillä kiivastakin keskustelua, erityisesti venäläisten edustajien jonkin verran yksipuolisten ja tunnepitoisten alustusten, vuoksi. Muualta tulleet ortodoksiedustajat, erityisesti KMN:ssa työskentelevä tohtori Ioan Saucă Romaniasta ja englantilainen isä Michael Harper – joka johtaa Kansainvälistä Karismaattista Maailman Evankelioinnin Konsultaatiota – korostivat, että samalla kun tulee puuttua varsinaisen proselytismistä ongelmiin, ei pidä nähdä kaikkea Venäjällä tai muualla entisessä Itä-Euroopassa tapahtuvaa evankelioimis- ja lähetystyötä proselytisminä. Monet konsultaation osanottajat kiinnittivät huomiota siihen, että elleivät kristilliset kirkot täytä ateistisen hallinnon aikana syntyneitä tyhjiöitä, ei-kristilliset lahkot saavat yhä enemmän jalansijaa.

Dialogin puuttuminen voi johtaa proselytismiin

Loppuasiakirjassa proselytismi määriteltiin – KMN:n aikaisempien työryhmien mukaisesti: “Proselytismillä tarkoitetaan kristittyjen kääntymistä kirkosta toiseen sellaisten menetelmien ja keinojen johdosta, jotka ovat vastoin kristillisen rakkauden henkeä, vahingoittavat ihmisen persoonallista vapautta ja vähentävät luottamusta seurakunnan antamaan kris-

- 1) Konsultaation virallinen nimi oli: “Towards Common Witness: a call to adopt responsible relationships in mission and to renounce proselytism”.
- 2) “Towards Responsible Relationships in Mission – some reflections on common witness, proselytism and new forms of sharing”.
- 3) “Orthodox Consultation on Mission and Proselytism”.
- 4) “Called to Common Witness”.
- 5) “Common Witness and Proselytism” – a study document of the Joint Working Group (JWG) Between the World Council of Churches and the Roman Catholic Church, 1970. “Common Witness” – a study document of JWG, 1982. “The Challenge of Proselytism and the Calling to Common Witness – a third study document of the JWG, 1996.”

tilliseen todistukseen".⁶⁾ Monet kirkot – eritoten vanhat kirkot – valittavat sitä, että toiset kirkot ja uudet lähetysjärjestöt pyrkivät toisinaan saavuttamaan heidän jäseniään keinoin, jotka eivät ole sopusoinnussa evankeliumin kanssa: raha tai tavara, koulutusmahdollisuudet, työpaikan tarjonta jne.

Proselytismin perusongelmana nähdään kyvyttömyys "puhua totuutta rakkaudessa ja hyväksyä minkäänlaista dialogia". Sen seurauksena pidättäytytään stereotyyppioissa ja ennakkoluuloissa toisia kristittyjä kohtaan. Pahimmillaan tämä voi merkitä sitä, että toiset kristilliset kirkot ja yhteisöt nähdään "lahkoina". Usein proselytismi ilmenee syytöksinä siitä, että toiset kirkot "varastavat lampaita". "Lähetys- ja evankelioimisaktiviteetit kiinnittävät joskus liian paljon huomiota määrälliseen kasvuun", dokumentti toteaa. Samalla huomautetaan, että evankeliointia ei tule perustaa ainoastaan kristittyjen vapauden periaatteen vaan myös keskinäisen kunnioituksen periaatteen varaan.

Konsultaatio pohti pitkään proselytismin syitä. Seuraavat nähtiin kaikkein tärkeimpinä – ja ne ovat samalla haaste kaikille kirkkoille ja lähetyskille: ensinnäkin, proselytismin avaa maaperää kristittyjen heikko Raamatun ja oman uskon tuntemus, minkä seurauksena he eivät pysty "puolustamaan" uskoaan haasteiden edessä. Toiseksi, puuttuva pastoraalioho, erityisesti kaupunkimaisessa ympäristössä, johtaa yksinäisyyteen, juurettomuuteen ja avuttomuuteen. Tämä pätee myös niihin – ja tämä on

voimakkaasti kasvava joukko kaikkialla maailmassa – jotka toden teolla etsivät elämäntarkoitusta, jopa Jumalaa, mutta eivät syystä tai toisesta löydä kontaktia joko omaan kirkkoon tai ylipäänsä kristillisiin kirkkoihin. Kolmanneksi, yksi proselytismin syistä on se, että erityisesti uudemmat protestanttiset lähetys- ja evankelioimisjärjestöt näyttävät usein olevan täysin tietämättömiä kristillisestä perinnöstä, joka on muovannut ihmisten elämää esimerkiksi entisen Itä-Euroopan ja monien Lähi-Idän maissa. Tähän liittyy usein kyvyttömyys – tai haluttomuus – kunnioittaa paikallista kulttuuria, uskonnollinen konteksti mukaanlukien.

Lähetys on kaikkien kristittyjen velvoitus

Samalla kun konsultaatio – tehtäväksi antonsa mukaisesti – pohti huolellisesti proselytismin olemusta, keinoja ongelmien ratkaisemiseen ja sen syitä – se käytti paljon aikaa positiiviseen lähetysten ja yhteisen kristillisen todistuksen tarkasteluun. Itseasiassa konsultaation tuottama seitsemänsivuinen asiakirja käsittelee enemmän lähetysten ja evankelionnin kiireellisyttä, teologista pohjaa ja ekumeenista merkitystä kuin pelkästään proselytismin vaaroja.

Yhteisen kristillisen todistuksen pohjana on tunnustus "Jeesus on Herra, Isän Jumalan kunniaksi". Tämä KMN:n baasis soveltuu yhtä hyvin sen alaisten jäsenkirkkojen kuin ulkopuolella olevien-

kin yhteiseksi lähtökohdaksi. Samoin korostettiin – ekumeenista konsensusta noudattaen – että "Jumalan lahjana yhteys on jo olemassa kristittyjen välillä, ja vaikka yhteys ei olekaan vielä täysin toteutunut, se on kuitenkin todellinen ja toiminnallinen". Yhteisen kristillisen todistuksen luonteenpiirteet tältä pohjalta ovat: "avoimuus toisille, aito välittäminen, sensitiivisyys ja kunnioitus toisia kohtaan eroista huolimatta, jotka vielä ovat välillämme".

Loppuasiakirjassa sekä keskusteluissa nousee esiin voimakkaasti sosiaalinen vastuu. Tähän toivat etelä-amerikkalaiset osallistujat voimakkaan panoksen. Nähtiin tärkeäksi, että osana kristillistä todistusta korotetaan ihmisen arvoa niissä yhteiskunnissa, missä ihmisarvo on menettänyt merkityksensä, samalla kun kiinnitetään huomiota ihmisarvon suoranaisiin rikkomuksiin, tapahtuipa se sitten totalitarismin, "etnisen vihan, seksitutorismin, saatananpalvonnan" tai muunlaisin keinoin. Kristittyjen tehtävänä on puhua vainottujen ja turvapaikkaan hakevien puolesta, edesauttaa kehitysprojekteja ja vastustaa aseiden myyntiä konfliktialueille. Nämä ovat tärkeimpiä esimerkkejä asiakirjassa mainitusta sosiaalisen vastuun ilmenemisestä.

Jotta tietoisuus KMN:n piirissä ja muissa ekumeenisissa yhteyksissä kehitelystä lähetysten ja ekumenian suunta- viivoista leviäisi ruohonjuuritasolla, konsultaatio esittää, että "sitouduttaisiin järjestämään uusia koulutuksellisia ponnisteluja ekumeenisen kasvatuksen lisäämiseksi" teologisen koulutuksen kaikilla tasoilla. Samoin nähtiin tärkeänä yhteisen rukouksen ja raamatuntutkistelun merkitys.

Pyhä Henki, lähetys ja ekumenia

Oli mielenkiintoista havaita sekä keskusteluissa, alustuksissa että asiakirjassa Pyhän Hengen ja pneumatologian voimakas korostus. Samalla kun puhuttiin *Missio Dei*'stä kolmiyhteisen Jumalan toimintana, johon kristityt saavat osallistua, painotettiin sitä, että sama Henki, joka oli läsnä jo luomisessa, vaikuttaa sekä kirkossa että sen ulkopuolella. Asiakirja puhuu (armo)lahjoista, jotka "Pyhä henki jakaa Kristuksen Ruumiissa" ja jotka ilmenevät sekä yksilötasolla että kollektiivisesti.

Tähän liittyy myös syvä ekumeeninen, kristittyjen yhteyttä edistävä funktio: "Niinpä kukaan yksilö tai mikään joukko ei voi sanoa omistavansa koko Kristuksen rikkautta, joka tulee esiin seurakunnan palvelutehtävien ja lahjojen kautta. Kirkot ja kristilliset yhteisöt työskentelevät yhdessä lähetystehtävässä hyväksyen saamiensa lahjojen moninaisuuden nöyrässä, ystävällisessä ja kilpailua välttävissä hengessä". Asiakirja tiivistää Pyhän Hengen ja lähetysten elinmellisen yhteyden näin:

Pyhän Hengen missio tapahtuu sekä maailmassa että kirkossa. Se on kaiken kattava. Hän tuo valoa ja rakkautta pimeisiin ja synkkiin tilanteisiin. Hänen voidaan nähdä tekevän työtään myös muissa uskonnoissa. Hän valmista ihmisten sydämet ja mielet ottamaan vastaan Jumalan Sanan ja vastamaan myönteisesti Jumalan pelastussuunnitelmaan.

6) Asiakirja muistuttaa siitä, "proselytismi" ei alunperin sisältänyt mitään negatiivisia merkityssisältöjä. Uudessa Testamentissa sillä tarkoitettiin henkilöä, joka halusi tulla kuuliaisiksi juutalaiselle laille. Historian aikana termiä käytettiin usein synonyyminä sanalle "lähetys", erityisesti katolisten piirissä. Vasta meidän vuosisadallamme termin merkityssisältö on alkanut vakiintua em. määritelmän mukaisesti.

Vanhon kirkkojen ja "evangelikaalisten"⁷⁾ yhteisöjen dialogit nousseet etualalle

Kuten edellä mainittiin, yksi alue missä proselytismin haaste on ollut suuri, on Lähi-Itä. Siellä kuitenkin dialogi vanhojen kirkkojen ja nuorempien kristillisten yhteisöjen sekä ekumeenisen liikkeen kuulumien että sen ulkopuolella olevien välillä on ollut aktiivisesti käynnissä jo 1980-luvun puolestavälistä alkaen. Roomalaiskatolinen, libanonilainen tohtori *Paul Sayah*, joka johtaa Lähi-Idän Kirkkojen Neuvostoa (LIKN, Middle East Council of Churches) ja joka vihitään syyskuussa Libanonin ja Pyhän Maan piispaksi (roomalais-katolinen) kertoi rohkaisevia tuloksia neuvotteluista "länstisten evangelikaalisten lähetys- ja evankelioimisryhmien kanssa, joista toisia voidaan pitää fundamentalistisina". LIKN on ollut aktiivisesti yhteydessä ja dialogeissa heihin alkaen vuodesta 1986.

Näiden dialogien avulla on voitu osittain poistaa niitä ennakkoluuloja, tietämättömyyttä kulttuurista ja uskonnollista ylivertaisuuden tuntua, joka toisinaan on liittynyt näiden ulkopuolelta tulleiden järjestöjen toimintaan, tohtori Sayah totesi. Hän lisäksi myös, että alusta alkaen LIKN on nähnyt nämä kristityt apuna Lähi-Idän evankelioimisessa – heidän tulevat yleensä puhtain motiivein ja heillä on vilpittön halu viedä kristillisen sanoma ihmisille, joista pääosa on muslimeja.

Sayahin mukaan yhteistyöstä ja dialogista ovat hyötynyt yhtä hyvin ulkopuolelta tulleet kristityt, joille on järjestetty mm. perehtymismatkoja paikalliseen kulttuuriin ja taustaan, kuin alueella jo vuosisatoja toiminut katolinen kirkko ja muut vanhemmat kirkot. Osoituksena dialogin synnyttämästä luottamuksesta on se, että LIKN:n edustaja oli virallisesti kutsuttuna Washington, D.C:ssä vuonna 1987, kun evangelikaaliset lähetysjärjestöt perustivat Lähi-Idän lähetystyön katto-organisaation.

Keskusteluissa huomautettiin, että tässä suhteessa LIKN:n strategia ja asenne on ollut erilainen kuin tällä hetkellä Venäjän ortodoksisen kirkon, joka pitäytyy "kanoniseen territorio-ajatteluun". Konsultaation tuottamaan asiakirjaankin sisällytettiin kielteinen kommentti kano-nista territorio-ajattelua kohtaan, jos kohta sitä ei kohdistettu mihinkään tiettyyn kirkkoon tai alueeseen.

Konsultaation osallistujat saivat ensikäden tietoa myös Aleksandriassa, Egyp-tissä vuonna 1995 pidetystä ortodoksisen kirkon ja evangelikaalisten kirkkojen ja lähetysjärjestöjen yhteisestä dialogista. Aloite tuli KMN:n Canberran yleiskokouksesta 1991.⁸⁾ Tuossa konsultaatiossa puhuttiin avoimesti "haavoista", joita historian aikana on tullut molempien osapuolten ruumiiseen. Samalla etsittiin yhteistä, Raamatusta nousevaa lähetys-näkyä toisaalta ortodoksisen "liturgia liturgiasta" (liturgy after liturgy) ja he-rätyskristillisen evankelioimisjulistuk-

sen välillä. Tärkeä osa dialogia oli avoi-men tiedon jakaminen molempien taustasta, lähtökohdista ja tavoitteista. Proselytismi oli keskeisellä sijalla keskusteluissa.

Kolmas hiljattain pidetty evangelikaalisia koskettanut dialogi, josta Bosseyn instituutin konsultaation osallistuvilla tehtiin selkoa, on Euroopan Kirkkojen Konferenssin (EKK) kanssa pidetty neuvottelut. Ne ovat koskettaneet Euroopan evangelikaalisten ohella myös USA:sta ja Koreasta, erityisesti Itä-Euroopan ja joihinkin Keski-Euroopan maihin, tulleita lähetysjärjestöjä. Metodisti tohtori Robin Guernsey, joka toimii EKK:n kommunikaatio- ja informaatio-osaston sihteerinä, valotti näiden neuvottelujen tuloksia. Proselytismin haasteet nousivat esille erityisen voimakkaasti EKK:n ja vastaavan katolisen järjestön (Conference of European Bishops' Conference) järjestämässä Euroopan Ekumeenisessa Kohtaamisessa vuonna 1991 (European Ecumenical Encounter). Proselytismi oli näkyvästi esillä EKK:n 10. Yleiskokouksessa Prahassa vuonna 1992.⁹⁾ Kaikissa näissä dialogeissa on pyritty toisaalta vahvistamaan kaikkien kristittyjen yhteistä lähetystehtävää ja sen velvoitusta, mutta samalla laatimaan ohjenuoria väärästä motiiveista nousevan tai väärin metodeja hyväksikäyttävän proselytismin ehkäisemiseksi.

Pneumatologisen missiologian ja ekumenian mahdollisuuksia

Edellä puhuttiin jo siitä kuinka Pyhän Hengen ja pneumatologian merkitys nousi etualalle konsultaatiossa. Tähän

vaikutti osaltaan aloitusesitelmä, jonka piti Costa Ricasta tullut, saksalaissyntyinen tohtori *Heinrich Schäfer*, joka opettaa ekumeenisessa Seminario Biblico Latinoamericano:ssa. Hän hahmot-teli aloitusesitelmässään pneumatologi-sen missiologian kuvaa ja ekumeenista potentiaalia. Aihetta kehiteltiin pyydettyissä vastauspuheenvuoroissa sekä keskusteluissa pitkin seminaaria.

Schäferin mukaan peruskysymys kirkkojen/ kristittyjen välisissä konflikteissa – jotka usein kulminoituvat proselytismiksi muodossa tai toisessa – on "Missä on Pyhä Henki?". Tämä käsitte-tään tavallisimmin kysymykseksi "Mis-sä kirkossa on Henki?" eli mikä kirkko tai kristillinen yhteisö omistaa totuuden. Tällöin pneumatologia alistetaan ekklesiologialle. Kuten Schäfer kärkehti: Pyhästä Hengestä tehdään jonkin yksittäisen "kirkon palvelija", totuuden vartija.

Vastakohtana tälle hän peräänkuulutti trinitaarista, kolminaisuusopista lähtevää pneumatologiaa, jossa Henki on su-vereeni, lähetysten ja kirkkojen yläpuolella oleva Jumala. Tohtori Schäfer lähti liikkeelle Vanhan Testamentin alusta, Pyhän Hengen roolista luomisessa: Henki puhalsi elämän luomakuntaan. Henki vaikutti suvereenisti Israelin historias-sa. Hengen työ kulminoitui Poikaan, joka julisti Jumalan Valtakuntaa murs-katen synnin ja kuoleman voimaa paran-tamalla, ajamalla ulos riivaajia ja lahjoit-tamalla anteeksiantamuksen. Sama Henki, joka herätti Pojan kuolleista, puhalsi eloon seurakunnan helluntaina. Hengen työ tähtää Isän luomakunnan ennalleen-asettamiseen.

7) Englanninkielestä peräisin oleva termi "evangelikaalinen" (engl. evangelical), jolle ei ole löydetty luontevaa suomenkielistä vastinetta, tarkoittaa tässä yhteydessä lähinnä amerikkalaista alkuperää olevia ns. herätyskristillisiä kirkkoja, kristillisiä yhteisöjä sekä lähetysjärjestöjä. Näin ollen termillä on aivan eri merkitys kuin eurooppalaisessa kielenkäytössä (usein vastakohtana katoliselle; esim. evankelis-luterilainen).

8) "Proclaiming Christ Today" Orthodox-Evangelical Consultation, Alexandria, July 10-15, 1995.

9) "One the Way to a Common Mission: Witness and Responsibility of the European Churches."

Pneumatologian näkökulmasta Schäfer myötäili katolisen kirkon Vatikaani II:n kirkolliskokouksen kantaa, jonka mukaan Henki, joka oli läsnä luomisessa, on tavalla tai toisella läsnä kirkon ulkopuolella, jopa vieraissa uskonnoissa ja sosiaalisissa liikkeissä, jotka asettuvat vastustamaan synnin ja kuoleman aiheuttamaa tuhoa. Kirkossa Henki on läsnä erityisellä tavalla jakaen karismaattisia lahjoja kristityille heidän todistustehtävässään ja elävöittäen seurakunnan. Henki toimii aina suvereenilla, universaalilla tavalla, mutta seurakunnan todistus on aina partikulaarista, tiettyyn elämäntilanteeseen ja kontekstiin sidottua. Todistuksessa käytetään aina parti-

kulaarista kieltä, jotta se olisi ymmärrettävää.

Yksi Schäferin kontroversiaalisimpia väitteitä – kysymyksiä – oli, että Pyhä Henki saattaa toimia joskus "seurakuntaa vastaan" samassa mielessä kuin tapahtui Israelin historiassa: Henki nosti Persian kuninkaan Kyyroksen, tai aikaisemmin Tuomarien aikana, muita viholliskansoja sotimaan valittua kansaa vastaan. Schäfer kysyi: Onko mahdollista, että tämänhetkiset sosiaaliset, poliittiset, kulturelliset muutokset, joiden keskellä kristillinen todistus annetaan, toimivat jossakin mielessä myös "kirkon kurittajina".

Ajankohtaisia julkaisuja ja esitelmiä

Unkarin luterilaisesta uskonnonopetuksesta

Gabriella Fazekas

Viime vuosisadoilla, myös katolisten Habsburgien vallan aikana, oli olemassa voimakas ja merkittävä luterilainen kirkko, joka heijastui myös koulujen määrässä ja laadussa (ensimmäinen luterilainen koulu perustettiin Eperjesiin vuonna 1531). Luterilaisen kirkon omaisuuteen kuului lukuisia alkeiskouluja, oppikouluja ja korkeakouluja.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen, Trianonin rauhassa (1920), Unkari menetti 2/3 maapinta-alastaan ja 60 % väestöstään. Tapahtumat tuntuivat raskailta myös luterilaisessa kirkossa, erityisesti koululaitoksessa. 25 oppikoulusta 17 jäi ulkopuolelle, ja neljästä teologisesta akatemiasta jäi vain yksi. Mutta tätä suurempi menetys olivat toisen maailmansodan jälkeen tapahtuneet poliittiset muutokset. Entinen kommunistinen ja sosialistinen hallitus valtiollisesti kirkollisia kiinteistöjä sekä luterilaisessa että katolisessa ja reformoidussa kirkossa. Myös koulut joutuivat hallinnon johtoon (vain suurimmat ja kuuluisimmat katoliset ja reformoidut koulut jäivät kirkon käsiin). Kouluissa vallitsi sosialistinen ja materialistinen ideologia, ja jotta "kaksinainen" (sosialistinen ja kristillinen) kasvatus ei olisi sekoittanut nuorisoa, lopetettiin pakollinen uskonnonopetus. Muodollisesti säilyi mahdollisuus saada uskonnonopetusta vapaaehtoisena, mutta käytännössä tämä ei toiminut. Syinä oli 1940- ja 50-luvuilla pappien ja vanhem-

pien pelotteleminen, olosuhteiden vaikeutuminen, myöhemmin välinpitämättömyys. Melkein 2-3 sukupolvea jäi siis ilman uskonnonopetusta. Tietysti seurakunnissa jatkui edelleen nuorisotyö, mutta sielläkin pienellä taholla.

Suuri muutos tapahtui vuosina 1989/90, kun koko poliittinen ja yhteiskunnallinen järjestelmä muuttui. Kirkot saivat takaisin rakennuksiaan; myös luterilaiset koulut syntyivät uudelleen. Vuonna 1990 tehtiin uusien uskontolakien myötä jälleen mahdolliseksi laajamittainen uskontokasvatustyö yli 40 vuoden jälkeen. Uskonnonopetus kuuluu vapaaehtoisena oppiaineena myös valtion koulujen opetussuunnitelmaan.

Nykyisin Unkarissa toimii kahdeksan luterilaista kahdeksanluokkaa lukiota, pari peruskoulun yläastetta ja lukuisia lastentarhoja. Sen rinnalla uudistui ja tuli voimakkaaksi seurakuntien nuorisotyö (mm. rippikoulu, pyhäkoulu, seurakuntien järjestämät ohjelmat nuorisolle). Myös uskonnonopettajien koulutus alkoi uudelleen Teologisessa Akatemiassa ja maaseudun korkeakouluissa. Tällä hetkellä valmistuu myös uusi opetussuunnitelma ja oppikirjoja.

Vaikka Unkarin luterilainen väestö on vain 3 %, uskon että kirkko voi vahvistua juuri uskonnonopetuksen kauttakkin, ja kristinuskon pohjalta kasvatetut nuoret antavat toivoa myös koko maan kehitykselle.

"Kunnianosoitus Pyhittäjä Aleksanteri Syväriläiselle, karjalaiselle ihmeidentekijälle"

Symposium 25.-26.11.1996

Paikka: Ulkomaisen taiteen museo Sinebrychoff, Bulevardi 40, Helsinki

Maanantai 25.11.1996

Symposiumin avaa 25.11. klo 10 ope-
tusministeriön kansliapäällikkö Vilho
Hirvi.

Maanantaina käsitellään Aleksanteri
Syväriläisen persoonallisuutta ja hänen
perustamansa Syvärin luostarin histori-
aa. Alustajina ovat prof. Irina Solovjo-
va (Pietarin Venäläinen museo), FL Lea
Siilin (Joensuun yliopisto), tri. Natasha
Ohotina-Lind (Kööpenhaminan yliopis-
to), kuraattori A.G. Popedinskaja (Pie-
tari, Eremitaasi), apul. prof. Tapio Hä-
mynen (Joensuun yliopisto), tri. Nelly
Lindgren (Tukholman yliopisto), tri. Ulf
Abel (Nationalmuseum, Tukholma).

Puheenjohtajina toimivat apul. prof.
Natalia Baschmakoff, yliopistonlehtori
Jens Fleischer, dos. Jukka Korpela ja
varatuomari Risto Piipponen.

Tiistai 25.11.1996

Tiistaina käsitellään erityisesti näyttelyn
huippuarvokasta tekstiilaineistoa. Ai-
hepiiriin johdattaa tri. Ljudmila Lihar-

sova (Pietarin venäläinen museo). Kom-
menttipuheenvuoron käyttää dos. Päik-
ki Priha (Taideteollinen korkeakoulu).
Pääkonsuli Herbert Tillanderin aiheena
on puolestaan "Hämmästyttävä timant-
ti".

Puheenjohtajina toimivat dos. Päikki
Priha ja TT Matti Kotiranta.

Symposiumin kielet ovat suomi, englan-
ti, ruotsi, venäjä (käännetään).

Symposium on ilmainen ja avoin kaikille
asiasta kiinnostuneille. Ruokailu (kah-
vi/tee+voileivät sekä illallisbuffet) mak-
saa 60 mk. Symposiumiin tulee kuiten-
kin ilmoittautua paikan varaamiseksi
ennen 16.11.1996. Varaukset: 09-
642352, 09-17336376, puh. 09-
17336362 (siht. Eija Pekkanen)

Tervetuloa!

Symposiumin järjestävät Suomen By-
santtikomiteayhdistys ry, Ulkomaisen
taiteen museo Sinebrychoff ja Helsingin
yliopiston Ortodoksian ja Itä-Euroopan
kirkkojen tutkimuksen laitos.

Kiinnostaako Faith and Order?

Anna tietosi nuorten teologien tietopankkiin

Nuoremmille teologeille on avautunut
uusi mahdollisuus tutustua Faith and
Order -työskentelyyn. Kirkkojen maail-
manneuvoston Faith and Order -sihtee-
ristö on perustanut Geneveen nuorten
teologien tietopankin, johon kerätään
tietoja ekumeenisesti suuntautuneista
nuorista teologeista.

Faith and Order -sihteeristö pyrkii tie-
topankin avulla luomaan yhteyksiä nuo-
riin teologeihin. Alkuvaiheessa tietop-
ankki palvelee lähinnä sihteeristön tar-
peita. Jatkossa tietopankkilaisia ryhdyt-
täneen pitämään ajan tasalla komission
työstä. Parhaassa tapauksessa pari tie-
topankkilaista vuodessa voi saada kut-
sun tarkkailijaksi komission kokoukseen
tai johonkin erityiskonsultaatioon.

Kirkkomme on keräämässä tietoja nuo-
rista teologeistaan, joita voitaisiin tarjo-
ta tietopankkiin. Tietopankkilaisella tu-
lisi olla

- teologinen perustutkinto (TM),
- ikää enintään 35 vuotta,
- kirkollisia tehtäviä tai akateemisia jat-
ko-opintoja,

- kiinnostusta kirkkojen välisiin suhte-
isiin,
- harrastusta ekumeeniseen teologiaan
sekä
- kielitaitoa.

Jos olet kiinnostunut asiasta, lähetä Kir-
kon ulkoasiain osastolle englannin kie-
lellä kahtena kappaleena vapaamuotoi-
nen "Personal Data for Faith and Order
Younger Theologians' Databank":

- henkilötiedot ja valokuva,
- yhteystiedot (ml. email!)
- luettelo kirkollisista tehtävistä,
- maininnat ekumeenisista yhteyksistä,
- perustiedot akateemisista opinnoista,
- 10 riviä omasta tutkimustyöstä,
- oma arvio kielitaidosta ja
- enintään 6000 merkin CV.

Teologiset asiat
Kirkon ulkoasiain osasto
PL 185
00161 Helsinki

Lisätietoja puhelinnumerosta
(09) 1802 353.

Haettavana olevat stipendit

Kirkon ulkoasiain osaston välittämät stipendit

Luterilaisen maailmanliiton stipendit

Luterilaisen Maailmanliiton stipendiohjelman välityksellä tuetaan eritasoista akateemista ja ei-akateemista opiskelua ja koulutusta, joka palvelee hakijan kirkon tarpeita. Ohjelman tavoitteena on, että jäsenkirkot saavat stipendiaateista palvelukseensa pätevää ja sitoutunutta henkilöstöä.

A) Teologiset ja muut akateemiset stipendit

Akateemiset stipendit voidaan myöntää 3–12 kk pituisina tarpeen mukaan.

Haettaessa stipendiiä ulkomaisissa opintoja varten on tärkeää osoittaa, että hakija ei voi suorittaa aiottuja opintoja tai tutkimuksia omassa maassaan. Tästä syystä esim. suomalaisille myönnetään akateemisia stipendejä ulkomaille pääasiassa jatko-opintoja varten. Stipendi voidaan myöntää myös muun kuin teologisen oppiarvon suorittaneelle edellyttäen, että

stipendiprojekti ja sillä hankittu tieto palvelee kirkon toimintaa.

B) Käytännöllisluonteiset stipendit

Käytännöllisluonteiset stipendit voivat myös vaihdella pituudeltaan 3–12 kuukauteen, ja niitä voivat hakea kirkon palveluksessa työskentelevät teologit tai maallikot. Hakijalla ei tarvitse olla akateemista loppututkintoa. Stipendi antaa mahdollisuuden tutustua lähemmin johonkin kirkollisen työn erityiskysymykseen tai -alaan, jota stipendin saaja voi hyödyntää työssään.

Stipendeihin sisältyvät opiskelumaksut, täysihoito, taskuraha sekä sairaus- ja tapaturmavakuutus.

Stipendit ovat haettavissa vuosittain, hakemukset tulee jättää 15.9. mennessä. Hakupapereita saa Kirkkohallituksen Ulkoasiain osastolta / Teologiset asiat, Satamakatu 11, PL 185, 00161 Helsinki, puh. 09-1802 353 / Reetta Leskinen tai 1802 287 / Mari Kestilä

Kirkkojen maailmanneuvoston stipendit

Loppututkinnon suorittaneille, mieluiten alle 35-vuotiaille henkilöille, joiden tutkimusaiheella on taustayhteisön/kirkon näkökulmasta ekumeenista painoarvoa.

Hakemukset on toimitettava Suomen Ekumeeniseen Neuvostoon, Luotsikatu 1a, PL 185, 00161 Helsinki **30.10.1996 klo 15.00 mennessä.**

Lisätietoja KMN:n stipendeistä antaa SEN:n stipendiasiaain sihteeri Heikki Niskanen, puh. (09) 7592 505.

Hakupapereita on saatavana myös Kirkon ulkoasiain osastolta.

Yhdysvaltoihin

Gettysburgin luterilaisessa teologisessa seminaarissa opiskelua varten on haettavana stipendi seuraavaksi lukuvuodeksi. Stipendin tarkoituksena on mm. edistää Pohjois-Amerikan luterilaisuuden ja kirkollisen elämän tuntemusta. Stipendi kattaa asumis- ja opiskelukustannukset. Sopii hyvin opintojensa loppuvaiheissa olevalle opiskelijalle tai vastavalmistuneelle.

Chicagon luterilaiseen teologiseen tiedekuntaan välitetään jatko-opiskelijoita 1–3 kk stipendijaksolle.

Stipendit eivät kata matkoja. **Hakuaika Yhdysvaltojen stipendeihin on keväällä** (viimeistään huhtikuun loppuun mennessä).

Eurooppaan

Unkarin luterilaisen kirkon teologiseen akatemiaan

Venäjän ortodoksisen kirkon Pietarin hengelliseen akatemiaan

Edellytyksenä näiden stipendien saamiselle on opiskelumaan kielen hallinta ja loppuvaiheissa olevat teologian opinnot. Stipendit sopivat myös vastavalmistuneille. Stipendiaattijakso joko koko lukuvuosi tai 3–4 kk. Hakuaika puoli vuotta ennen aiottua opintojen alkamista (= lukukauden alkua).

Baijerin maakirkko Saksassa myöntää kirkollemme vuosittain 8–10 stipendiiä **Erlangeniin**. Stipendi käsittää 1–2 kk opinnot Erlangenissa tai Münchenissä tai kuukauden kielikurssin Erlangenissa. Stipendi kattaa asumisen ja opinnot, mutta ei matkoja. Stipendi on tarkoitettu jatko-opintojen harjoittajille. Hakuaika seuraavaa kalenterivuotta varten edellisenä vuonna 15.9. mennessä.

Lähempiä tietoja kaikista näistä stipendeistä ja hakuprosessista on saatavissa **Kirkon ulkoasiain osastosta/Teologiset asiat, Satamakatu 11, PL 185, 00161 Helsinki, puh. 09-1802 353 (Reetta Leskinen) tai 09-1802 287 (Mari Kestilä).**

RESEPTIO ?????????????????????

- reseptio on vastaanottamisprosessi
- se on kirkollisen ja teologisen tiedonkulun yksi väline
- ruohonjuuritason etsimistä
- palautteen saamista ja antamista
- vastaanottamista
- virallista tai epävirallista hyväksyntää
- teologisten tekijöiden ja dialogien vaikutusta
- siinä on eri tasoja, kirkollinen, seurakunnallinen, yksilöllinen
- vaikuttavia tekijöitä ovat myös ei-teologiset tekijät
- prosessi voi johtaa tuloksiin, vuorovaikutukseen
- prosessi voi johtaa kaiken loppumiseen
- kysymys on liikkeestä, joka etsii muotoaan
- Reseptio on myös Kirkon ulkoasiain osaston teologisten asiain toimiston ja ekumeniikan arkiston yhteisiä kysymyksiä ja tiedotusta
- tämä lehti haluaa löytää kohderyhmäkseen teologisista kysymyksistä kiinnostuneet henkilöt, jotka haluavat tietää enemmän, mitä kirkollisella ja ekumeenisella saralla keskustellaan...

TILAUSLOMAKE:

HALUAN, ETTÄ MINULLE POSTITETAAN RESEPTIO-TIEDOTUS-LEHTI:

NIMI _____

OSOITE _____

POSTITETAAN OSOITTEELLA: RESEPTIO / KIRKKOHALLITUKSEN
ULKOASIAIN OSASTO, PL 185, 00161 Helsinki

(Hyvä opiskelijatilaaja! Mikäli osoitteesi vaihtuu tai haluat lopettaa Reseption tilauksen, pyydämme sinua ystävällisesti ilmoittamaan: toimistosih-
teeri Hilikka Ranki, Systemaattisen teologian laitos, Aleksanterinkatu 7,
PL 33, 00014 Helsingin yliopisto, p. 09-1912 3030)